

РЕШЕНИЕ

КАРАР

17 декабрь 2021 ел

№ 41

“Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе” муниципаль берәмлегенең Уставын раслау турында

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131 номерлы Федераль законның 44нче маддәсе, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлдәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законының 7 статьясы, Саба шәһәр жирлеге Советы тарафыннан 2021 елның 9 декабрдә кабул ителгән ачык тыңлаулар нәтижеләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Саба шәһәр жирлеге Советы

КАРАР КЫЛДЫ:

1. «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе» муниципаль берәмлеге Уставын кушымта нигезендә кабул итәргә.
2. «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе» муниципаль берәмлеге Уставын һәм Саба шәһәр жирлеге Советы карарларын әлеге карар үз көченә кәргән мизгелдән үз көчен югалткан дип танырга:
 - 27.08.2012 елгы № 39 "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставы турында»;
 - 19.12.2014 елгы №52 "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
 - 11.03.2016 елгы №15 "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
 - 27.02.2017 елгы №9 "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;
 - 25.09.2018 елгы №30 «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында»;

- 25.10.2019 елгы №36 "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе" муниципаль берәмлеге Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында».

3. Өлеге карарны «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында түбәндәге адрес буенча бастырып чыгарырга: <https://pravo.tatarstan.ru> һәм Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Саба шөһәр жирлегенең махсус мәгълүмат стендларында түбәндәге адреслар буенча урнаштыру юлы белән халыкка хәбәр итәргә: ТР, Саба районы, Урта Саба авылы, Г.Тукай урамы, 33 йорт; ТР, Саба районы, Байлар Сабасы бистәсе, З.Йосыпов урамы; ТР, Саба районы, Байлар Сабасы бистәсе, Школьная урамы, 31а нче йорт.

4. Өлеге карар гамәлдәге законнарда билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

5. Өлеге карарны Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе муниципаль берәмлеге Уставын дәүләт теркәве өчен законнарда билгеләнгән тәртиптә Россия Федерациясе юстиция Министрлыгының Татарстан Республикасы буенча идарәсенә жиберергә.

6. Өлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны үз өстемә калдырам.

Саба шөһәр жирлеге башлыгы

Р.М. Хәсәнов

Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы Саба шәһәр җирлеге
Советының 2021 елның 17 декабрендә
№ 41 карары белән кабул ителде

Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы Саба шәһәр җирлеге башлыгы
Р.М. Хәсәнов

**"Татарстан Республикасы Саба муниципаль
районы Байлар Сабасы шәһәр тибындагы бистәсе"
муниципаль берәмлеге
УСТАВЫ**

I бүлек. Гомуми нигезлэмэләр

1 статья. Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе муниципаль берәмлегенең исеме һәм хокукый статусы

1. «Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе» муниципаль берәмлегенә шөһәр җирлеге статусы бирелде.
2. Муниципаль берәмлекнең рәсми исеме – «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе» (алга таба – текст буенча - җирлек).
3. «Саба муниципаль районы Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе» муниципаль берәмлеге Саба муниципаль районы составына керә.

2 статья. Җирлекнең территориаль төзелеше

1. Җирлек составына түбәндәге торак пунктлар керә: Урта Саба авылы, Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе.
2. Җирлекнең административ үзәге булып Байлар Сабасы шөһәр тибындагы бистәсе торак пункты санала.
3. Җирлек чикләре «Саба муниципаль районы» муниципаль берәмлегенең һәм аның составындагы муниципаль берәмлекләрнең территорияләре чикләрен билгеләү һәм аларның статусы турында» 2005 елның 31 гыйнварындагы 38–ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән.
4. Җирлек территориясе составына милек рәвешләренә һәм максатчан билгеләнешенә карамастан, җирләр керә.
5. Җирлек чикләрен үзгәртү, аны үзгәртеп кору федераль законнарда билгеләнгән төрлө Татарстан Республикасы Законы нигезендә гамәлгә ашырыла.

3 статья. Халыкның җирлектә җирле үзидарәне гамәлгә ашыру хокукы

1. Җирлектә җирле үзидарә Россия Федерациясе гражданны тарафыннан җирле референдумнарда, муниципаль сайлауларда һәм турыдан-туры ихтыяр белдерүнең башка рәвешләрендә, шулай ук өлгә Уставта каралган сайлау һәм башка җирле үзидарә органнары аша гамәлгә ашырыла.
2. Гражданны җирле үзидарәне гамәлгә ашыруга турыдан-туры, шулай ук үз вәкилләре аша җенесе, расасы, милләте, теле, чыгышы, мөлкәти һәм вазифаи хәле, дингә, инануларына, җәмәгать берләшмәләренә каравына бәйсез рәвештә тигез хокукы.
3. Җирлек территориясендә даими яки нигездә яшәүче чит ил гражданны җирле үзидарәне гамәлгә ашырганда Россия Федерациясенең халыкара килешүләре һәм федераль законнар нигезендә хокукларга ия.
3. Гражданны турыдан-туры җирле үзидарә органнарына һәм җирлекнең җирле үзидарәнең вазифаи затларына мөрәҗәгать итәргә, җирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында мәгълүмат алырга хокукы.
4. Җирлекнең җирле үзидарә органнары һәм вазифаи затлары һәркемгә аның хокукларына һәм ирекләренә турыдан-туры кагылучы документлар һәм материаллар белән танышу, шулай ук, әгәр законда башкача каралмаган булса, гражданны

тарафыннан жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеге турында башка тулы һәм дәрәс мәғлүмәт алу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

5. Жирлекнең жирле үзидарә органнары массакуләм мәғлүмәт чаралары аша һәм башка ысул белән гражданнырга жирлек һәм аның аерым территорияләрен үстерүнең иң мөһим мәсьәләләре, гомуми файдаланудагы транспорт, торақ-коммуналь хужалык эше, халыкка төрле хезмәтләр күрсәтүче социаль-мәдәни һәм башка учреждениеләр һәм хезмәтләр чөлтөрен үстерү, социаль ташламалар, жәмәгать тәртибен саклауның торышы һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хөлләр турында даими рәвештә хәбәр ителәр.

6. Гражданныр, оешмалар, әгәр аларның хоқуқлары һәм ирекләре бөзылган дип санасалар, судта жирле үзидарә органнарының һәм вазыйфаи затларының карарларына, гамәлләренә (гамәл кылмауларына) шикаят бирергә хоқуқлы.

4 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасы

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасына Жирлек Советы, Жирлек Башлығы, Жирлекнең Башкарма комитеты, Жирлекнең Ревизия комиссиясе һәм әлеге Устав нигезендә төзелә торган башка органнар керә.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары структурасын үзгөртү әлеге Уставка үзгөрешләр кертү юлы белән башкарыла.

5 статья. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре

1. Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә түбөндәгеләр керә:

- 1) жирлек бюджеты проектын төзү һәм карау, жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтөлешен контрольдә тоту, жирлек бюджеты үтөлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау;
- 2) жирлекнең жирле салымнарын һәм жыемнарын билгеләү, үзгөртү һәм юкка чыгару;
- 3) жирлекнең муниципаль милкөндәге мөлкөтенә ия булу, аннан файдалану һәм эш итү;
- 4) жирлек чикләрендә халыкны электр, жылылык, газ һәм су белән тәэмин итүне, халыкны ягулык белән тәэмин итүне оештыру, Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә халыкны ягулык белән тәэмин итү;
- 5) жылылык белән тәэмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яки) модернизацияләү буенча бердәм жылылык белән тәэмин итүче оешма тарафыннан йөкләмәләрнең үтөлешен муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
- 6) жирлекнең торақ пунктлары чикләрендә жирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеге һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү, шул исәптән парковкалар (парковка урыннары) булдыру һәм функцияләвен тәэмин итү, автомобиль транспортында, шәһәр жир өсте электр транспортында һәм жирлекнең торақ пунктлары чикләрендә юл хужалыгында муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юл хәрәкәтен оештыру., шулай ук автомобиль юлларынан файдалану һәм юл эшчәнлеген гамәлгә ашыру өлкәсендә Россия Федерациясе законнары нигезендә башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыру;
- 7) жирлектә яшәүче һәм аз керемле гражданнырны торақ урыннарына мохтаж торақ урыннары белән тәэмин итү, муниципаль торақ фондын төзүне һәм карап тотуны оештыру, торақ төзелеше өчен шартлар тудыру, муниципаль торақ контролен гамәлгә ашыру, шулай ук жирле үзидарә органнарының торақ законнары нигезендә башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыру;

- 8) халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү өчен шартлар тудыру һәм жирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру;
- 9) терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук жирлек чикләрендә терроризм һәм экстремизм күренешләре нәтижеләрен минимальләштерүдә һәм (яки) юк итүдә катнашу;
- 10) милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлдерелгән чараларны гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
- 11) жирлек чикләрендә гадәттән тыш хәлләрне кисәтүдә һәм бетерүдә катнашу;
- 12) жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янғын куркынычсызлыгы чараларын тәэмин итү;
- 13) жирлек халкын элөмтә, жәмөгәт туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәэмин итү өчен шартлар тудыру;
- 14) халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне оештыру, жирлек китапханә фондларының сакланышын тәэмин итү һәм комплекттау;
- 15) жирлек халкын мәдәниәт оешмалары хезмәтләре белән тәэмин итү һәм ял оештыру өчен шартлар тудыру;
- 16) жирлек милкәндә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау, куллану һәм популярлаштыру, жирлек территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрен) саклау, куллану һәм популярлаштыру;
- 17) жирле традицион халык сәнгәтен үстерү өчен шартлар тудыру, жирлектә халык сәнгәтен саклап калу, торгызу һәм үстерүдә катнашу;
- 18) жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакуләм спорт үсеше өчен шартлар тәэмин итү, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтлөндөрү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыру;
- 19) жирлек халкының массакуләм ял итү өчен шартлар тудыру һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны тәзеклөндөрүне оештыру, шул исәптән гражданның гомуми файдаланудагы су объектларына һәм аларның яр бие полосуларына ирекле үтөп керүен тәэмин итү;
- 20) жирлекнең архив фондларын формалаштыру;
- 21) каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым туплану) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнашу;
- 22) жирлек территориясен тәзеклөндөрү кагыйдәләрен раслау, тәзеклөндөрү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, аның предметы булып жирлек территориясен тәзеклөндөрү кагыйдәләрен, социаль, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләренң инвалидлар өчен үтөмлө булуын тәэмин итү таләпләрен үтөү, әлегә кагыйдәләр нигезендә жирлек территориясен тәзеклөндөрү, шулай ук шәһәр урманнарын, аеруча саклана торган табигать территорияләренң урманнарын, аеруча саклана торган табигать территорияләренң урманнарын куллануны, саклауны, яңадан торгызуны оештыру тора, авыл жирлегә чикләрендә урнашкан;
- 23) жирлекнең генераль планын, жирдән файдалану һәм тәзелеш кагыйдәләрен раслау, жирлекнең генераль планы нигезендә өзерлөнгән территорияне планлаштыру документларын раслау, жирлек чикләрендә урнашкан жир кишәрлегенң шәһәр тәзелеше планын бирү, тәзелешкә рөхсәтләр бирү (Россия Федерациясе Шәһәр тәзелеше кодексында, башка федераль законнарда каралган очраклардан тыш),

жирлек территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзөгәндә, үзгәртеп корганда объектларны файдалануга тапшыруга рәхсәтләр бирү (жирлек территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзү, үзгәртеп корганда), жирлекләрнең шәһәр төзелеше проекткауның жирле нормативларын раслау, жирләрне резервлау һәм жир кишәрлекләрен муниципаль ихтыяжлар өчен алу, жирлек чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыру, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда биналарны, корылмаларны карау һәм мондый тикшерүләр барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында рекомендацияләр бирү, индивидуаль торак төзелеше объектын яки бакча йортын төзү яки реконструкцияләү турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән хәбәрнамәнең (алга таба - - индивидуаль торак төзелеше яисә бакча йорты объектының планлаштырыла торган (параметрлары һәм жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеше объектын яки бакча йортын урнаштыру мөмкинлеге, индивидуаль торак төзелеше яисә бакча йорты параметрларын планлаштырыла торган төзү турында хәбәрнамәдә күрсәтелгән индивидуаль торак төзелеше яисә бакча йорты параметрларының билгеләнгән параметрларга туры килмәве һәм (яисә) жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеше объектын яки бакча йортын урнаштыруның рәхсәт ителмәве турында хәбәрнамә, шәхси торак төзелеше яисә бакча йортының төзелгән яки үзгәртеп корылган объектының яки үзгәртеп корылган объектларының яки жирлек территорияләрендә урнашкан бакча йортларының төзелеш яки реконструкцияләгәндә шәһәр төзелеше эшчәнлегенә турындагы законнар таләпләренә туры килүе яисә туры килмәве турында хәбәрнамәләр, Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә, үз белдәкләре белән төзелешне сүтү турында Карар кабул итү, үз белдәге белән төзелгән корылманы сүтү яки аны рәхсәт ителгән төзелеш объектларын үзгәртеп кору, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән капитал төзелеш объектларын үзгәртеп коруның, территорияне планлаштыру буенча документациянең, яисә федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләрнең чик параметрларына туры китерү турында карарлар (алга таба - - максатчан билгеләнеше буенча кулланылмаган яки Россия Федерациясе законнарын бозып файдаланыла торган жир кишәрлеген алу, үз белдәге белән корылманы сүтү яки аны Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда билгеләнгән таләпләргә туры китерү турында карарлар кабул итү;

24) жирлекнең торак пунктлары жирләрендә урнашкан участок урманчылыкларын төзү, бетерү, аларның чикләрен билгеләү һәм үзгәртү, шулай ук жирлекнең торак пунктлары жирләрендә урнашкан урманчылыкларның урман хужалыгы регламентларын эшләү һәм раслау турында карарлар кабул итү;

25) жирлек торак пунктлары жирләрендә урнашкан урманнарда карата урман төзекләндерү чараларын гамәлгә ашыру;

26) адреслар бирү, адресларны үзгәртү, юкка чыгару, урам-юл чөлтәре элементларына (федераль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, төбәк яки муниципаль әһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле әһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш) исемнәр бирү, жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары атамаларын бирү, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгару, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыру;

27) ритуаль хезмәтләр оештыру һәм күмү урыннарын карап тоту;

28) территориаль оборона һәм гражданнар оборонасы, халыкны һәм жирлек территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;

- 29) жирлек территориясендө авария-коткару хезмөтлөрөн һәм (яки) авария-коткару формированиелөрөн тәзү, карап тоту һәм аларның эшчәнлеген оештыру;
 - 30) су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәэмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау чараларын гамәлгә ашыру;
 - 31) жирлек территориясендө дөвалау-савыктыру урыннарын һәм жирле әһәмияттәге курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү, шулай ук жирле әһәмияттәге махсус сакланыла торган табигый территорияләрне саклау һәм куллану өлкәсендө муниципаль контрольне гамәлгә ашыру;
 - 32) авыл хужалыгы житештерүен үстерүгә ярдәм итү, кече һәм урта эшқуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыру;
 - 33) жирлектө балалар һәм яшьләр белән эшлөү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру;
 - 34) Россия Федерациясенәң су законнары белән билгеләнгән чикләрдә су объектлары милекчесе вәкаләтлөрөн гамәлгә ашыру, халыкка аларны куллану чикләүләре турында мәгълүмат бирү;
 - 35) муниципаль урман контролен гамәлгә ашыру;
 - 36) жәмәгать тәртибен саклауда катнашучы гражданның һәм аларның берләшмәләренә ярдәм күрсәтү, халык дружиналары эшчәнлеген өчен шартлар тудыру;
 - 37) жирлекнең хезмәт күрсәтелә торган административ участогында полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә эш өчен бина бирү;
 - 38) 2017 елның 1 гыйнварына кадәр хезмәткәр тарафыннан күрсәтелгән вазыйфа буенча бурычларны үтәү чорында полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына торак урыны бирү;
 - 39) «коммерциясез оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 311 һәм 313 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр кысаларында социаль юнәлешле коммерциячел булмаган оешмаларга ярдәм күрсәтү.
 - 40) жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны тәэмин итү, федераль закон нигезендә ясалма жир участогы тәзү турында килешү тәзү хокукына ачык аукцион үткөрү;
 - 41) жирлек чикләрендә коррупциягә каршы торучу чараларын гамәлгә ашыру.
 - 42) Комплекслы кадастр эшләрен башкаруда федераль закон нигезендә катнашу;
 - 43) жирлек территориясендө элегрәк исәпкә алынган күчәмсез милек объектларына хокук ияләрен ачыклау буенча чаралар үткөрү, күчәмсез милек объектларының хокук ияләре турында мәгълүматларны Күчәмсез милекнең Бердәм дәүләт реестрына керту өчен жиберү.
2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары, Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә, жирлек бюджетыннан Саба муниципаль районы бюджетына бирелә торган бюджетара трансфертлар хисабына, жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча үз вәкаләтләренәң бер өлешен гамәлгә ашыру өчен, Саба муниципаль районы жирле үзидарә органнары белән килешүләр төзүгә хокуклы.
3. Жирлек территориясен төзекләндерү мәсьәләләрен жайга сала:
- 1) гомуми файдаланудагы территорияләрне карап тоту һәм мондый территорияләрдән файдалану тәртибе;
 - 2) биналарның, төзелмәләренәң, корылмаларның фасад һәм киртәләү конструкцияләренәң тышкы төре;
 - 3) төзекләндерү элементларын проектлау, урнаштыру, карап тоту һәм торгызу, шул исәптән жир эшләрен башкарганнан соң да;

- 4) муниципаль берәмлек территориясен, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны архитектура яктылыгын да кертәп, яктыртуны оештыру;
- 5) торак пунктлар чикләрендә урнашкан газоннар, чәчәк түтәлләре һәм үлән үсемлекләре биләп торган башка территорияләрне булдыру, карап тоту, торгызу һәм саклау тәртибен дә кертәп, муниципаль берәмлек территориясен яшелләндерүне оештыру;
- 6) муниципаль берәмлек территориясендә мәгълүмат урнаштыру, шул исәптән урам исемнәре һәм йорт номерлары, элмә такталары куелган күрсәткечләр урнаштыру;
- 7) балалар һәм спорт майданчыкларын, хайваннарны урамда йөртү өчен майданчыклар, парковкалар (парковка урыннары), кече архитектура формаларын урнаштыру һәм карап тоту;
- 8) жәяүлеләр коммуникацияләрен, шул исәптән тротуарларны, аллеяларны, юлларны, сукмакларны оештыру;
- 9) күрсәтелгән территория буенча инвалидларның һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә тоткарлыксыз хәрәкәттен тәэмин итү максатларында муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү;
- 10) муниципаль берәмлек территориясен, шул исәптән кышкы чорда жыештыру;
- 11) яңгыр сулары ағынтыларын оештыру;
- 12) жир эшләрен үткөрү тәртибе;
- 13) биналарның, төзелмәләрнең, корылмаларның, жир кишәрлекләренә (милекчеләреннән һәм (яки) башка законлы хужаларының (мондый йортлар чикләре буенча төзелмәгән жир кишәрлекләре милекчеләреннән һәм (яки) башка законлы хужаларыннан тыш) тирә-юнь территорияләрен карап тотуда катнашу;
- 14) Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән тәртип нигезендә тирә-юнь территорияләре чикләрен билгеләү;
- 15) муниципаль берәмлек территориясен бәйрәмчә рәсмиләштерү;
- 16) муниципаль берәмлек территориясен төзекләндерү буенча чараларны гамәлгә ашыруда гражданныр һәм оешмаларның катнашу тәртибе.

6 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарының Жирлекләренәң жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итүгә хокуклары

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары түбәндәгеләргә хокуклы:
 - 1) жирлек музейларын булдыру;
 - 2) жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр кылу;
 - 3) опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнашу;
 - 4) жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни мохтариятләренәң хокукларын гамәлгә ашыру белән бәйлә эшчәнлекне гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыру;
 - 5) Россия Федерациясе халыкларының милли-мәдәни үсешенә ярдәм итү һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;
 - 6) жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләрне һәм учреждениеләрне мобилизациян әзерләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнашу;
 - 7) муниципаль янгын сагы булдыру;
 - 8) туризмны үстерү өчен шартлар тудыру;

9) кеше хокукларын тээмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтүне гамәлгә ашыручы ижтимагый күзәтчелек комиссияләренә ярдәм күрсәтү;

10) «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтү;

11) торак законнары нигезендә социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча гражданның муниципаль торак фондыннан торак урыннары бирү;

12) Жирлек территориясендә яшәүче хужаларсыз хайваннар белән эш итү буенча эшчәнлекне гамәлгә ашыру;

13) «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында » 2016 елның 23 июнендәге 182-ФЗ номерлы Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендә чараларны гамәлгә ашыру;

14) инвалидлар, сәламәтлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм күрсәтү;

15) «Кулланучылар хокукларын яклау турында»1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясе Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыру;

16) полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләп торучы хезмәткәргә һәм аның гаилә әгъзаларына хезмәткәр тарафыннан күрсәтелгән вазыйфаны биләү чорында торак урыны бирү;

17) алкогольле, наркотик яки башка токсик исерек хәлдә булган затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыру.

2. Жирле үзидарә органнары, әгәр федераль законнарда каралса, башка муниципаль берәмлекләренәң жирле үзидарә органнары, дөүләт хакимияте органнары компетенциясенә кермәгән һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән аларның компетенциясеннән төшереп калдырылмаган башка мәсьәләләренә хәл итәргә, башка дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруда катнашырга хокуклы («Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, № 131-ФЗ Федераль законның 19 статьясы нигезендә аларга тапшырылмаган), Россия Федерациясе бюджет системасы бюджетларыннан бирелгән бюджетара трансфертлардан һәм түләүләренәң өстәмә нормативлары буенча салым керемнәреннән тыш, жирле бюджетлар керемнәре исәбенә.

7 статья. Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы

Жирлекнең муниципальара хезмәттәшлектә катнашуы федераль законнар һәм жирле үзидарә турында Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

8 статья. Жирле үзидарә органнарының дөүләт хакимияте органнары белән үзара мөнәсәбәтләре

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм дөүләт хакимияте органнары арасындагы үзара мөнәсәбәтләр аша гамәлгә ашырыла:

1) Жирлекнең жирле үзидарә органнарының социаль-икътисадый үсешенә юнәлдерелгән дөүләт программаларын гамәлгә ашыруда катнашуы;

2) Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм дәүләт хакимияте органнары арасында шартнамәләр (киләшүләр)төзү;

3) даими яисә вакытлыча координацияләү, консультатив, киңәшмә һәм башка эш органнарын булдыру;

4) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында жирлек Советының закон чыгару инициативасы;

5) законнарда билгеләнгән башка хезмәттәшлек формалары.

9 статья. Муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу

1. Жирлектә муниципаль хезмәтне хокукый җайга салу, муниципаль хезмәт вазыйфаларына таләпләрне, муниципаль хезмәткәр статусын билгеләү, муниципаль хезмәт үтү шартлары һәм тәртибе «Россия Федерациясендә муниципаль хезмәт турында» 2007 елның 2 мартындагы 25-ФЗ номерлы Федераль законы, муниципаль хезмәт турында Татарстан Республикасы Кодексы, әлеге Устав һәм башка муниципаль хокукый актлар белән гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль хезмәттән эштән киткәндә, тиешле еллар эшләгән өчен пенсиягә чыгуга бөйлә рәвештә, муниципаль хезмәт стажы булган очракта, аның тиешле еллар эшләгән өчен пенсия билгеләү өчен тиешле елда исәпләнгән муниципаль хезмәт вазыйфасы буенча айлык акчалата керемә биш тапкыр бирелә торган күләмдә түләнә:

- 2020 елда 17 ел,

- 2021 елда 17 ел 6 ай,

- 2022 елда 18 ел,

- 2023 елда 18 ел 6 ай,

- 2024 елда 19 ел,

- 2025 елда 19 ел 6 ай,

- 2026 һәм аннан соңгы елларда 20 ел һәм муниципаль хезмәтнең һәр киләсе тулы елына – өстәмә 0,5 акча эчтәлеге буенча, әмма муниципаль хезмәткәрнең акчалата керемә уннан да артмаган күләмдә.

Муниципаль хезмәт стажы муниципаль хезмәткәрне муниципаль хезмәттән азат иткән көнгә билгеләнә.

3. Муниципаль хезмәткәр үлгән очракта, аның гаиләсенә ул биләгән вазыйфасы буенча еллык акчалата пособие түләнә. Күрсәтелгән пособиене түләү тәртибе һәм шартлары Саба муниципаль районы Советы карары белән билгеләнә.

II бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ХАЛЫК ТАРАФЫННАН ТУРЫДАН-ТУРЫ ГАМӘЛГӘ АШЫРЫЛУ ҺӘМ ХАЛЫКНЫҢ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘНЕ ГАМӘЛГӘ АШЫРУДА КАТНАШУЫ ФОРМАЛАРЫ

10 статья. Жирле үзидарә органнарының халык тарафыннан турыдан-туры гамәлгә ашырылу һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы формалары

Жирлек халкы турыдан-туры жирле үзидарәне гамәлгә ашыра һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда түбәндәге формаларда катнаша:

1) жирле референдум;

2) муниципаль сайлаулар;

- 3) Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек башлығы чакыртып алу буенча тавыш бирү;
- 4) Жирлек чикләрен үзгәртү һәм үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү;
- 5) гражданның хокукый инициативасы;
- 6) территорияль ижтимагый үзидарә;
- 7) гавами тыңлаулар, ижтимагый фикер алышулар;
- 8) гражданның жыелышы;
- 9) гражданның конференциясе (делегатлар жыелышы);
- 10) халык жыены;
- 11) гражданның сораштыру;
- 12) жирле әһәмияттәге иң мөһим мәсьәләләр буенча халык фикере алышуы;
- 13) ижтимагый (консультатив) советлар төзү;
- 14) жирле үзидарә органнарына гражданның мөрәжәгатләре;
- 15) инициативалы проектлар;
- 16) Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формалар.

11 статья. Жирле референдум

1. Жирле референдум федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә халык тарафыннан турыдан-туры жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү максатларында үткәрелә.

2. Жирле референдум жирлекнең бөтен территориясендә, 12.06.2002 елның № 67-ФЗ «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» Федераль законы һәм «Жирле референдум турында» 24.03.2004 ел, № 23-ТРЗ Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 елның № 131-ФЗ Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып үткәрелә.

3. Жирле референдумда яшәү урыны Жирлек чикләрендә урнашкан Россия Федерациясе гражданның катнашырга хокукы. Россия Федерациясенә халыкара килешүләргә нигезендә һәм законда билгеләнгән тәртиптә Жирлек территориясендә даими яшәүче чит ил гражданның да Россия Федерациясе гражданның кебек үк жирле референдумда катнаша. Россия Федерациясе гражданның яшерен тавыш бирүдә гомуми тигез һәм турыдан-туры ихтыяр белдерү нигезендә жирле референдумда катнаша.

4. Жирле референдум билгеләү турындагы карар Жирлек Советы инициативасы белән кабул ителә:

- 1) жирле референдумда катнашу хокукына ия гражданның;
- 2) уставлары федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән сайлау берләшмәсе, башка ижтимагый берләшмә, сайлаулар һәм (яки) референдумнарда катнашуны күздә тоткан, алар федераль законда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда теркәлгән;
- 3) Жирлек Советы һәм авыл жирлегә Башлығы, тәкъдим ителгән яки бергә.

5. Әлеге статьяның 4 өлешендә күрсәтелгән гражданның, сайлау берләшмәләре, башка ижтимагый берләшмәләр инициативасы буенча жирле референдумны билгеләү шарты булып, әлеге инициативага ярдәм итү өчен имза жыю тора, алар

саны Жирлек территориясендә теркәлгән референдумда катнашучылар саныннан биш процент төшкәл итәргә тиеш, ләкин 25 имзадан да ким булмаска тиеш.

6. Референдум үткәру инициативасы Жирлек Советы һәм авыл жирлегә Башлыгы белән берлектә жирлек Советы карары һәм Жирлекнең Башкарма комитеты карары белән рәсмиләштерелә.

7. Жирлек Советы жирле референдумны жирлек советына документлар кәргән көннән 30 көн эчендә билгели, алар нигезендә жирле референдум билгеләнә.

Жирле референдум жирлек Советы тарафыннан билгеләнгән срукта билгеләнмәгән очракта, референдум гражданныр, сайлау берләшмәләре, жирлек Башлыгы, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы Сайлау комиссиясе яки Саба муниципаль районы прокуроры мәрәжәгәте нигезендә суд тарафыннан билгеләнә. Суд билгеләгән жирле референдум Жирлекнең Сайлау комиссиясе тарафыннан оештырыла, ә аны үткәруне тәмин итү Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең башкарма органы яки суд тарафыннан жирле референдум үткәруне тәмин итү йөкләнгән башка орган тарафыннан гәмәлгә ашырыла.

8. Тавыш бирү нәтижәләре һәм жирле референдумда кабул ителгән карар жирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлегә Уставның 73 статьясындагы 9 өләшендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкәреләргә) тиеш.

9. Жирле референдумда кабул ителгән карар Жирлек территориясендә мәжбүри үтәләргә тиеш һәм нинди дә булса дәүләт хакимияте органнары, аларның вазыйфаи затлары яки жирлекнең жирле үзидәрә органнары тарафыннан раслануга мохтаж түгел.

10. Жирлекнең жирле үзидәрә органнары жирле референдумда кабул ителгән карарның әлегә Уставта билгеләнгән вәкаләтләрне чикләү нигезендә үтәләшен тәмин итәләр.

11. Жирле референдум үткәру, шулай ук жирле референдумда кабул ителгән карарга гражданныр, жирле үзидәрә органнары, Саба муниципаль районы прокуроры, федераль закон белән дәүләт хакимияте органнары тарафыннан суд тәртибендә шикаять биреләргә мөмкин.

12 статья. Муниципаль сайлаулар

1. Жирлектә муниципаль сайлаулар гомуми тигез һәм турыдан-туры сайлау хокукы нигезендә, яшерен тавыш биргәндә, жирлек Советы депутатларын сайлау максатында үткәрелә.

2. Жирлек Советы депутаты итеп тавыш бирү көнендә 18 яшькә житкән һәм сайлау хокукына ия Россия Федерациясе гражданы сайлана ала.

3. Муниципаль сайлаулар жирлек Советы тарафыннан билгеләнә. Муниципаль сайлауларны билгеләү турындагы карар 90 көннән дә соңга калмыйча һәм тавыш бирү көненә кадәр 80 көннән дә соңга калмыйча кабул ителәргә тиеш. Күрсәтелгән карар массакуләм мәгълүмат чараларында рәсми рәвештә кабул ителгән көннән 5 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга тиеш.

Федераль законда билгеләнгән очракларда муниципаль сайлаулар жирлекнең сайлау комиссиясе яисә суд тарафыннан билгеләнә.

4. Муниципаль сайлауларны әзерләү һәм үткәру сайлау комиссияләренә аларның компетенциясе кысаларында йөкләнә.

5. Жирлек советына депутатлар сайлау «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 елның №67-ФЗ Федераль законы, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә үткөрелә.

6. Жирлек Советы депутатлары сайлау округына сайлаучылар вәкиллегең уртача нормасы нигезендә төзелә торган бер мандатлы сайлау округлары буенча сайлана.

7. Теркәлгән кандидат бер мандатлы сайлау округы буенча сайланган дип тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның күпчелек тавышын алган.

Әгәр Жирлек Советына депутатлар сайлауда бер мандатлы сайлау округында тавыш бирү бер кандидатура буенча үткөрелсә, тавыш бирүдә катнашкан сайлаучыларның 50 проценттан да ким булмаган тавышын жыйган кандидат сайланган дип санала. Теркәлгән кандидатлар тарафыннан тигез тавыш белән теркәлгән кандидат сайланган дип санала.

8. Жирлек Советы депутатларын сайлау нәтижеләре Жирлек торак пунктлары территориясендә махсус мөглүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

13 статья. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү

1. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек башлыгы сайлаучылар тарафыннан гамәлдәге законнарда һәм әлеге Уставта билгеләнгән нигезләр буенча һәм тәртиптә чакыртып алынырга мөмкин.

2. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек Башлыгы чакыртып алуның нигезләре булып, суд тәртибендә расланган конкрет хокукый карарлар яисә депутатның үзенә карата ышаныч уята торган һәм депутат вазыйфаларын, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы вазыйфаларын яисә Жирлек Башлыгы вазыйфаларын үтәмәүдә, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы яисә Жирлек Башлыгы статусына туры килми торган гамәлләр кылуда һәм Россия Федерациясе Конституциясенә, башка бозылуында чагыла, Татарстан Республикасы Конституция, Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары һәм башка норматив хокукый актлары, әлеге Устав һәм башка муниципаль норматив хокукый актлар.

3. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек Башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү халык инициативасы белән үткөрелә.

4. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек Башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын тәкъдим итү һәм аны яклауга гражданныр имзаларын жыю өчен кимендә 10 кеше муниципаль сайлауларда катнашу хокукына ия инициатив төркем төзелә.

5. Инициатив төркем инициатив төркемне төркөү турындагы үтенеч белән Жирлекнең Сайлау комиссиясенә мөрәжәгать итә. Инициатив төркем үтенечнамәсендә, аны чакыртып алу өчен нигез булып торучы Жирлек Советы депутатының, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасының, Жирлек Башлыгының конкрет хокукка каршы каршы карарына яисә гамәлгә (гамәл кылмавына) күрсәтмәсе булырга тиеш, аның фикере, әтисенәң исеме, туган датасы һәм урыны, паспортны яки гражданның паспорттын алмаштыручы документның

сериясе, номеры һәм датасы, аны биргән органның исемемен яисә кодын күрсәтеп, шулай ук инициатив төркемнең һәр әғзасының һәм аның исемеменән җирлек территориясендә эш итәргә вәкаләтле затларның яшәү урыны күрсәтелергә тиеш. Инициатив төркемнең үтенечнамәсе күрсәтелгән төркемнең барлык әғзалары тарафыннан имзаланырга тиеш. Үтенечнамәгә депутатның күрсәтелгән хокукка каршы карары яисә гамәле (гамәл кылмавы) расланган суд карары беркетелгән булырга тиеш.

6. Инициатив төркемне төркәү, имзалар җыю, Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасы, Җирлек Башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү инициативасын хуплау өчен җирле референдум үткөрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасы, Җирлек Башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирү Җирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм, «Россия Федерациясендә җирле үзидарәне оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда каралган үзенчәлекләргә исәпкә алып, җирле референдум үткөрү өчен законда билгеләнгән тәртиптә үткөрелә.

8. Җирлекнең сайлау комиссиясе инициатив төркемнең үтенечнамәсен караганда, Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасы чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләнгәндә, Җирлек Советы тарафыннан тиешле депутат, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасы, Җирлек Башлыгы аны чакыртып алу өчен нигез буларак куела торган шартлар буенча аңлатмалар бирергә, кирәкле документлар тапшырырга хокуклы. Күрсәтелгән депутат, җирле үзидарәнең сайлау органы әғзасы, Җирлек Башлыгы Сайлау комиссиясе, Җирлек Советы утырышлары уздырылган көнгә кадәр өч көннән дә соңга калмыйча аларны үткөрү вакыты һәм урыны турында язмача хәбәр ителергә тиеш.

9. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайлау органы әғзасы, Җирлек Башлыгы аны чакыртып алу буенча тавыш биргәндә, сайлаучыларга аны чакыртып алу өчен нигез буларак куелган шартлар буенча аңлатмалар бирү максатларында инициативалы төркем белән тигез нигезләрдә агитация алып бару хокукына ия.

10. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайлау органы әғзасы, Җирлек Башлыгы чакыртып алынган дип санала, әгәр чакыртып алу өчен тиешле сайлау округында төркәлгән сайлаучыларның яртысыннан да ким булмаган өлеше тавыш бирсә.

11. Җирлек Советы депутаты, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасы, Җирлек Башлыгын чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре Җирлек торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә өлгегә Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш.

12. Җирлекнең Сайлау комиссиясе чакыртып алу буенча тавыш бирүгә рәсми йомгак ясаганнан соң биш көн эчендә инициатив төркемне, Җирлек Советына һәм тиешле Җирлек Советының депутатына, җирле үзидарәнең сайланулы органы әғзасына, Җирлек Башлыгына аны чакыртып алу буенча тавыш бирү нәтижәләре турында язмача хәбәр итә.

14 статья. Җирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү

1. Чикләрне үзгәртү, Жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү халыкның өлегә чикләрне үзгәртүгә ризалыгын алу, Жирлекне үзгәртеп кору максатларында үткәрелә.

2. Жирлек чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү Жирлекнең бөтен территориясендә яисә аның территориясе өлешендә «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән очракларда үткәрелә.

3. Жирлек чикләрен үзгәртү, Жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә һәм «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 ел, №67-ФЗ Федераль законы һәм «Жирле референдум турында» 2004 елның 24 мартындагы 23-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән тәртиптә, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 елның №131-ФЗ Федераль законда каралган үзенчәлекләрне исәпкә алып үткәрелә.

4. Жирлек чикләрен үзгәртү, Жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү, әгәр анда Жирлек халкының яртысыннан артыгы яки Жирлекнең сайлау хокукына ия булган өлешендә катнашса, узган дип санала. Жирлек чикләрен үзгәртүгә халыкның ризалыгы, Жирлекне үзгәртеп кору, әгәр күрсәтелгән үзгәрешләр өчен үзгәртеп кору тавыш бирүдә катнашкан халыкның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, алынган дип санала.

5. Чикләрне үзгәртү, Жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирү нәтижәләре һәм кабул ителгән карарлар Жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә өлегә Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

15 статья. Гражданның хокукый инициативасы

1. Гражданның өлегә Уставта һәм Жирлек Советының норматив хокукый актында билгеләнгән тәртиптә хокукый инициативага хокукы.

2. Сайлау хокукына ия булган гражданның инициатив төркеме сайлау хокукына ия булган жирлек халкы саныннан 3 проценттан артмаган санда хокукый инициатива белән чыгыш ясарга мөмкин.

3. Хокукый инициативаны гамәлгә ашыру максатларында гражданның хокукы:

- яшәү (эш) урыны буенча гражданның жыелышларын һәм хокукый чыгару инициативасы турында фикер алышу һәм төкъдим итү буенча башка күмәк чаралар оештырырга һәм үткәргә;

- хокукый инициативаны төкъдим итүгә ярдәм итү өчен имзалар жыю буенча инициативалы төркемнәр булдыру;

- Жирлек халкының имзаларын жыю һәм законнарга каршы килми торган ысуллар белән хокук чыгару инициативасын яклап агитация алып бару.

4. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары гражданның хокукый инициативаны гамәлгә ашыруда ярдәм итәргә тиеш.

5. Гражданның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибендә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты Жирлек Советы, аның ачык утырышында, өлегә Уставта билгеләнгән компетенциясе нигезендә Жирлек Башлыгы тарафыннан аны керткән көннән өч ай эчендә мәжбүри каралырга тиеш.

6. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибәндә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты караганда гражданнарның инициатив төркеме вәкилләренә үз позициясен белдерү мөмкинлегә тәмин ителергә тиеш.

7. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибәндә кертелгән муниципаль норматив хокукый акт проекты карау процедурасы Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Башлыгының, Жирлекнең Башкарма комитетының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

8. Гражданнарның хокукый инициативасын гамәлгә ашыру тәртибәндә кертелгән муниципаль хокукый акт проекты карау нәтижәләре буенча кабул ителгән дәлилленгән карар рәсми рәвештә аның инициатив төркеменә кәргән гражданнарға язма рәвештә җиткерелергә тиеш.

16 статья. Территориаль иҗтимагый үзидарә

1. Жирлектә территориаль иҗтимагый үзидарә турыдан-туры халык тарафыннан гражданнар җыелышлары һәм конференцияләре үткөрү юлы белән, шулай ук территориаль иҗтимагый үзидарә органнары булдыру юлы белән гамәлгә ашырыла.

2. Территориаль иҗтимагый үзидарә гражданнар яшәешенең түбәндәге территорияләре чикләрендә гамәлгә ашырыла ала: күп фатирлы торак йорт подъезды; күп фатирлы торак йорт; торак йортлар төркеме; торак микрорайон; авыл җирлегә булмаган авыл торак пункты; гражданнарның башка яшәү территорияләре.

3. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория чикләре тиешле территориядә яшәүче халык тәкъдире буенча Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Территориаль иҗтимагый үзидарә гамәлгә ашырыла торган территория, башка шундый ук территория составына керә алмый.

5. Территориаль иҗтимагый үзидарә аның уставы нигезендә юридик зат була ала һәм коммерциячел булмаган оешманың оештыру-хокукый формасында дәүләт теркәвенә алынырга тиеш.

6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставында билгеләнә:

- 1) ул гамәлгә ашырыла торган территория;
- 2) Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегенең максатлары, бурычлары, формалары һәм төп юнәлешләре;
- 3) территориаль иҗтимагый үзидарә органнарының вәкаләтләрен формалаштыру, туктату, хокуклары һәм бурычлары, вәкаләтләре вакыты;
- 4) карарлар кабул итү тәртибе;
- 5) мөлкәт сатып алу тәртибе, шулай ук күрсәтелгән мөлкәттән һәм финанс чараларыннан файдалану һәм файдалану тәртибе;
- 6) территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруны туктату тәртибе.

7. Территориаль иҗтимагый үзидарә эшчәнлегә мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышлары, конференцияләре аның уставы нигезендә чакырыла.

8. Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар җыелышы, әгәр анда уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән береннән дә ким булмаган өлеше катнашса, хокуклы дип санала.

Территориаль иҗтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча гражданнар конференциясе, әгәр анда уналты яшькә җиткән тиешле территориядә яшәүчеләрнең кимендә өчтән икесе катнашса, хокуклы дип санала.

9. Территориаль иҗтимагый үзидарәне гамәлгә ашыручы гражданнар җыелышының, конференцияләренең аерым вәкаләтләренә керә:

- 1) территориаль ижтимагый үзидарә органнары структурасын билгеләү;
- 2) территориаль ижтимагый үзидарә уставын кабул итү, аңа үзгәрешләр кертү;
- 3) территориаль ижтимагый үзидарә органнарын сайлау;
- 4) территориаль ижтимагый үзидарә эшчәнлегенең төп юнәлешләрен билгеләү;;
- 5) территориаль ижтимагый үзидарәнең керемнәре һәм чыгымнары сметасын һәм аның үтәлеше турындагы хисапны раслау;
- 6) территориаль ижтимагый үзидарә органнары эшчәнлеге турындагы хисапларны карау һәм раслау.

10. Территориаль ижтимагый үзидарә органнары:

- 1) тиешле территориядә яшәүче халык мәнфәгатьләрен тәкъдим итәләр;
- 2) гражданның жыелышларында һәм конференцияләрендә кабул ителгән карарларның үтәлешен тәэмин итәләр;
- 3) территорияне карап тоту, төзекләндерү буенча хужалык эшчәнлеген, тиешле территориядә яшәүче гражданның социаль-көнкуреш ихтыяжларын канәгатьләндерүгә юнәлдерелгән башка хужалык эшчәнлеген, күрсәтелгән гражданны акчалары исәбеннән дә, шулай ук Жирлекнең Башкарма комитеты белән килешү нигезендә Жирлек бюджеты акчаларын кулланып башкара алалар;
- 4) жирле үзидарә органнарына (Жирлек Советына, Жирлек Башлыгына һәм Жирлекнең Башкарма комитетына) әлеге органнар һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле муниципаль норматив хокукий актлар проектларын кертәргә хокуклы.

11. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру һәм гамәлгә ашыру тәртибе, жирле бюджеттан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартлары һәм тәртибе әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукий акты белән билгеләнә.

17 статья. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарәне оештыру максатларында, Жирлекнең жирле үзидарә органнары инициативасы белән, территориаль ижтимагый үзидарә Уставы проекты эшләүне һәм территориядә яшәүче гражданның жыелышларын оештыруны гамәлгә ашыручы инициатив төркем оештырыла, аның чикләрендә әлеге территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру күздә тотыла.

2. Гражданны жыелышы жирлекнең тиешле территориясендә территориаль ижтимагый үзидарә оештыру турында карар кабул итә, аның уставын кабул итә, шулай ук территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү белән бәйле мәсьәләләр буенча Жирлек Советында гражданны жыелышын тәкъдим итәргә вәкаләтле вәкилле (вәкилләрен) билгели.

3. Территориаль ижтимагый үзидарә территориаль ижтимагый үзидарә уставы теркәлү вакытыннан бирле Жирлек Советы тарафыннан гамәлгә куелган дип санала.

18 статья. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү тәртибе

1. Территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү өчен гражданны жыелышының вәкаләтле вәкиле (вәкаләтле вәкилләре) Жирлек Башлыгына тапшырыла:

- 1) территориаль ижтимагый үзидарә уставын теркәү турында гражданны жыелышының барлык вәкаләтле вәкилләре тарафыннан имзаланган гариза;
- 2) территориаль ижтимагый үзидарә оештыру турында карар кабул ителгән гражданны жыелышының беркетмәсе, анда, фамилиясен, исемн, әтисенең исемн,

туган көнен, сериясен, паспорт бирү номерын һәм датасын, гражданин паспортын алыштыручы документны, һәр вәкаләтле вәкилнең яшәү урыны адресын күрсәтеп, гражданныр жыелышының беркетмәсе;

3) территориаль иҗтимагый үзидарә уставының ике нөсхәсе.

2. Башка документларны тапшыру турындагы таләп, әлеге статьяның 1 өлешендә билгеләнгән документлардан тыш, рәхсәт ителми.

Вәкаләтле вәкилгә документлар алу өчен, исемлек һәм аны алу датасы күрсәтелгән расписка бирелә.

3. Җирлек Башлыгы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турындагы документлар кәргән көннән ике атна эчендә аның уставын теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында Җирлек Советы карары проекты алдан карауны һәм әзерләүне оештыра.

4. Гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкилләре территориаль иҗтимагый үзидарә уставын алдан караганда һәм Җирлек Советы утырышында киңәш бирү тавышы хокукы белән катнашырга хокуклы.

5. Җирлек Советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү яки аны теркәүдән баш тарту турында карар кабул итә әлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән документларны алганнан соң 30 көн эчендә Җирлек Башлыгы тарафыннан. Уставны теркәүдән баш тарту мотивлаштырылган булырга тиеш.

6. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту өчен территориаль иҗтимагый үзидарә уставы нормаларының Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарға, Татарстан Республикасы Конституциясенә һәм Татарстан Республикасы законнарына, Җирлек Уставына, башка муниципаль норматив хокукый актларга каршы килүе нигез булып тора.

7. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәүдән баш тарту территориаль иҗтимагый үзидарә оештыруның максатка ярашсызлыгы аркасында рәхсәт ителми.

8. Җирлек Советы тарафыннан кабул ителгән территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү мәсьәләсе буенча дәлилленгән карар өч көн дәвамында рәсми рәвештә гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә (вәкаләтле вәкилләренә) язма рәвештә җиткерелергә тиеш.

9. Җирлек Советы территориаль иҗтимагый үзидарә уставын теркәү турында карар кабул иткән очракта, уставның бер нөсхәсе, аны теркәү турындагы тамга белән, гражданныр жыелышының вәкаләтле вәкиленә тапшырыла, икенче нөсхәсе Җирлек Советында саклана.

10. Территориаль иҗтимагый үзидарә уставына кертелә торган үзгәрешләр әлеге статьяда билгеләнгән тәртиптә Җирлек Советы тарафыннан теркәлергә тиеш. Күрсәтелгән үзгәрешләр аларны теркәгән көннән үз көченә керә.

19 статья. Авыл торак пункты старостасы

1. Җирле үзидарә органнары һәм авыл торак пунктында яшәүчеләрнең үзара хезмәттәшлеген оештыру өчен, җирлектә урнашкан торак пунктта авыл җирлеге старостасы билгеләнергә мөмкин.

2. Әлеге авыл торак пункты старостасы, шул җирлек составына кәргән Җирлек Советы тарафыннан, әлеге авыл җирлеге территориясендә яшәүче һәм актив сайлау хокукына ия затлар арасынан авыл торак пункты гражданныр жыелышының тәкъдиме белән билгеләнә.

3. Авыл торак пункты старостасы дәүләт вазыйфасын, дәүләт гражданныр хезмәте вазыйфасын, муниципаль вазыйфа яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүче зат

түгел, ул хезмэт мөнәсәбәтләрендә һәм алар белән турыдан-туры бәйлә жирле үзидарә органнары белән мөнәсәбәтләрдә тора алмый.

Тарихи һәм башка жирле традицияләрне исәпкә алып, Татарстан Республикасы законы белән авыл торак пункты старостасы вазыйфасының башка атамасы билгеләнергә мөмкин.

4. Авыл торак пунктының старостасы булып түбәндәге кешеләр билгеләнергә тиеш түгел:

1) дәүләт вазыйфасын, дәүләт граждән хезмәтә вазыйфасын, муниципаль вазыйфаны яисә муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүчә;

2) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип танылган;

3) хөкем ителгән яисә жавапка тартылган затлар.

5. Авыл жирлеге старостасының вәкаләтләре вакыты 5 ел тәшкил итә.

Авил торак пункты старостасының вәкаләтләре әлегә авыл торак пункты кергән авыл жирлеге Советы карары белән, граждәннар жыены тәкъдиме буенча, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, №131 - Ф3 Федераль законның 40 статьясындагы 10 өләшенең 1-7 пунктларында билгеләнгән очракларда вакытыннан алда туктатыла.

6. Авыл торак пункты старостасы, аңа йөкләнгән бурычларны хәл итү өчен:

1) авыл торак пунктында жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү мәсьәләләре буенча жирле үзидарә органнары, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр һәм башка оешмалар белән хезмәттәшлек итә;

2) халык белән, шул исәптән граждәннар жыеннарында, жыелышларында, конференцияләрендә катнашу юлы белән дә хезмәттәшлек итә, мондый чаралар нәтижәләре буенча жирле үзидарә органнары тарафыннан мәжбүри карап тикшерелергә тиешле муниципаль хокукый актлар проектлары рәвешендә рәсмиләштерелгән мәрәжәгәтләрне һәм тәкъдимнәрне, шул исәптән рәсмиләштерелгән муниципаль хокукый актларны жибәрә;

3) авыл торак пунктында яшәүчеләргә жирле үзидарә оештыру һәм гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча хәбәр итә, шулай ук жирле үзидарә органнарыннан алынган бүтән мәгълүматны аларга житкерүдә ярдәм итә;

4) жирле үзидарә органнарына ачык тыңлаулар һәм иҗтимагый фикер алышулар оештыруда һәм үткөрүдә, авыл торак пунктында аларның нәтижәләрен халыкка житкерүдә ярдәм итә;

5) Татарстан Республикасы Законы нигезендә әлегә Уставта һәм (яисә) Жирлек Советының норматив хокукый актында каралган башка вәкаләтләрне һәм хокукларны гамәлгә ашыра.

7. Эшчәнлек гарантияләре һәм авыл торак пункты статусының башка мәсьәләләре әлегә Устав һәм (яисә) Жирлеке Советының норматив хокукый акты белән Татарстан Республикасы Законы нигезендә билгеләнә.

20 статья. Халык тыңлаулары, иҗтимагый фикер алышулар

1. Жирлек Советы, Жирлек Башлыгы катнашында жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча муниципаль норматив хокукый актлар проектларын тикшерү өчен халык алдында тыңлаулар үткөрергә мөмкин.

2. Халык тыңлаулары халык, Жирлек Советы яки Жирлек Башлыгы инициативасы белән үткөрелә.

Халык яки Жирлек Советы инициативасы белән үткөрелә торган ачык тыңлаулар Жирлек Советы, ә Жирлек Башлыгы инициативасы белән Жирлек Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

3. Ачык тыңлауларга чыгарылырга тиеш:

1) Устав проекты, шулай ук әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты, Уставны әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында, Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл яңадан күрсәтү формасына үзгәрешләр кертелгән очраклардан тыш, Уставка әлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үзгәрешләр кертү турында муниципаль норматив хокукый акт проекты;

2) Жирлек бюджеты проекты һәм аның үтәләше турында хисап;

3) Жирлекнең социаль-иқтисады үсеше стратегиясе проекты;

4) Жирлекне үзгәртеп кору турындагы мәсьәләләр, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору өчен тавыш бирү юлы белән йә гражданныр жыеннарында белдерелгән муниципаль берәмлек халкының ризалыгын алу таләп ителә торган очраклардан тыш.

4. Халык тыңлаулары үткөрү турындагы карар, әгәр гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса, тиешле орган яисә Жирлекнең вазыйфаи заты тарафыннан муниципаль норматив хокукый акт проектына караган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

5. Үткөрү вакыты һәм урыны күрсәтелгән һәм тиешле муниципаль норматив хокукый акт проектына халык тыңлаулары уздыру турындагы карар, жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән, әгәр гамәлдәге законнарда башкача срок каралмаган булса, халык тыңлаулары уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында (халыкка житкерелергә) бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

6. Халык алдында тыңлаулар үткөрү турындагы карар басылып чыккан көннән алып һәм аларны үткөрү көненә кадәр Жирлек Башлыгына халык алдында тыңлауларга чыгарыла торган мәсьәлә буенча язмача тәкъдимнәр һәм искәрмәләр, шул исәптән муниципаль норматив хокукый акт проектына карата ачык тыңлауларга чыгарыла торган тәһәтмәләр һәм башка тәкъдимнәр жибәрергә хокуклы. Жирлек Башлыгы кергән тәкъдимнәрне һәм искәрмәләрне гомумиләштерүне оештыра. Күрсәтелгән тәкъдимнәр һәм искәрмәләр ачык тыңлауларда катнашучыларга житкерелә.

7. Халык тыңлаулары, гамәлдәге законнарда башка срок каралмаган булса, муниципаль норматив хокукый акт проектына карау көненә 7 көннән дә соңга калмыйча үткөрелә. Халык алдында тыңлаулар белгечләр, экспертлар, кызыксынган затларны чакырып үткөрелә.

8. Халык тыңлаулары үткөрү нәтижеләре буенча жирле үзидарә органнары һәм Жирлекнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиешле тәкъдимнәр кабул ителә, алар компетенциясенә муниципаль норматив хокукый акт проектына халык тыңлауларына чыгару кертелә.

9. Халык тыңлаулары нәтижеләре, кабул ителгән карарның дәлилленгән нигезләнүен дә кертәп, авыл жирлегә торак пунктлары территориясендә махсус

мәғлүмат стөндларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән (гавами тыңлаулар уздырганнан соң 5 көннән дә соңга калмыйча, әгәр гамәлдәге законнарда башкача каралмаган булса) басылып чыгарга (халыкка жіткерелергә) тиеш.

10. Халык тыңлауларын оештыру һәм үткерү тәртібе Жірлек Советының норматив хокукый акты белән билгеләнә.

11. Генераль планнар проектлары, жірдән файдалану һәм төзелеш кағыйдәләре проектлары, территорияне планлаштыру проектлары, территорияләрне межалау проектлары, территорияләрне төзекләндерү кағыйдәләре проектлары, күрсәтелгән расланган документларның берсенә үзгәрешләр кертуне күздә тоткан проектлар, жір кишәрлеген яки капитал төзелеш объектын шартлы рәвештә рөхсәт ителгән файдалануга рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары, капитал төзелеш объектларын рөхсәт ителгән төзелешнең, үзгәртеп коруның чик параметрларыннан читкә китүгә рөхсәт бирү турындагы карарлар проектлары буенча, жір кишәрлекләреннән һәм капитал төзелеш объектларыннан файдалану рөхсәт ителгән бер төрне башка төргә үзгәртү мәсьәләләре буенча, жірдән файдалану һәм төзелеш кағыйдәләренең расланмаган очракта, шәһәр төзелешә эшчәнлегә турындагы законнар нигезендә, гавами тыңлаулар яисә жәмәгать тыңлаулары үткерелә.

21 статья. Гражданнар жыелышы

1. Жірле әһемияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу, халыкка жірле үзидарә органнары һәм жірле үзидарәнең вазыйфаи затлары эшчәнлегә турында мәғлүмат бирү, территорияль ижтимағый үзидарәне гамәлгә ашыру өчен Жірлек территориясендә гражданнар жыелышлары үткерелергә мөмкин. Гражданнар жыелышлары микрорайоннар, торак массивлар, кварталлар, урамнар, торак йортлар буенча чакырыла.

2. Гражданнар жыелышы халык, Жірлек Советы, Жірлек Башлығы инициативасы белән, шулай ук территорияль ижтимағый үзидарә уставында каралган очрақларда үткерелә.

3. Жірлек Советы яисә Жірлек Башлығы инициативасы белән үткерелә торган гражданнар жыелышы Жірлек Советы яисә Жірлек Башлығы тарафыннан билгеләнә.

4. Халык инициативасы буенча үткерелә торган гражданнар жыелышы территорияль ижтимағый үзидарә органнарының, тиешле территориядә яшәүче һәм әлеге территорияләрдә урнашкан предприятие, учреждение, оешма жітөкчеләре, жыелышта катнашырга хокуклы гражданнар төркеменең язма тәкъдиме буенча Жірлек Советы тарафыннан билгеләнә.

Гражданнар жыелышын үткерү турындагы тәкъдимдә аны карап тикшерүгә чыгарыла торган мәсьәләләр исемлегә, жыелышны үткерү вакыты һәм урыны булырга тиеш. Тәкъдим вәкаләтле затлар тарафыннан имзаланырга тиеш, ә жыелышны үткерү инициативасы белән бер төркем гражданнар - бу гражданнар мөрәжәгать итсә, аларның һәркайсының фамилиясен, исемен, атасының исемен, туган көнен, яшәу урынын күрсәтел.

Жірлек Советы гражданнарның жыелышын яқын арада уздыру турындагы тәкъдимне карый.

Жірлек Советы гражданнарның жыелышын үткерүдән аның максатка яраксызлығы аркасында баш тартырга хокуклы түгел.

5. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыру максатларында гражданныр жыелышын билгеләү һәм үткөрү тәртибе территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

6. Гражданныр жыелышын үткөрү вакыты һәм урыны турында һәм фикер алышуга кертелә торган мәсьәләләр турында тиешле территориядә яшәүчеләр жыелыш уздырылган көнгә кадәр 7 көннән дә соңга калмыйча, массакүләм мәгълүмат чараларын, почта хәбәрләрен, һәр фатирны (шәхси) тикшерүләренә, белдерүләренә һәм башка мөмкин булган чараларны кулланып хәбәр ителәр.

Гражданныр жыелышына әзерлек һәм аны үткөрүне Жирлекнең Башкарма комитеты тәэмин итә.

7. Жыелышлар эшендә әлеге территориядә яшәүче, сайлау хокукына ия гражданныр катнаша ала. Жыелышта катнашырга хокуклы гражданнырның гомуми саны Россия Федерациясә гражданнырның тору урыны һәм яшәү урыны буенча теркәү исәбенә алу күрсәткечләре нигезендә муниципаль сайлауларны үткәргәндә файдаланыла торган Россия Федерациясә чикләрендә билгеләнә.

Гражданныр жыелышы жыелышта катнашырга хокуклы гражданныр саныннан кимендә өчтән бер өлешә катнашса, хокуклы дип санала.

Жыелыш карарлары жыелышта катнашкан гражданнырның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

8. Гражданныр жыелышы жирле үзидарә органнырына һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларына мөрәжәгатьләр кабул итәргә, шулай ук жирле үзидарә органныры һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары белән үзара мөнәсәбәтләрдә гражданныр жыелышын бирергә вәкаләтле затларны сайларга мөмкин.

9. Территориаль ижтимагый үзидарәне гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча гражданныр жыелышы территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән аның компетенциясенә кертелгән мәсьәләләр буенча карар кабул итә.

10. Гражданныр жыелышы тарафыннан кабул ителгән мөрәжәгатьләр жирле үзидарә органныры һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан мәжбүри каралырга тиеш, алар мөрәжәгатьләрдә булган мәсьәләләренә хәл итү компетенциясенә кертелгән, язмача җавап җибәрү белән.

11. Гражданныр жыелышын билгеләү һәм үткөрү тәртибе, шулай ук гражданныр жыелышының вәкаләтләре федераль закон, әлеге Устав һәм Жирлек Советының норматив хокукый акты, территориаль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

12. Гражданныр жыелышының нәтижәләре Жирлекнең торақ пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткереләргә) тиеш.

22 статья. Гражданныр конференциясә (делегатлар жыелышы)

1. Гражданныр конференциясә (делегатлар жыелышы) жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча фикер алышу һәм жирлектәге барлык халык вәкилләренәң фикерен ачыклау зарурилыгы очрагында үткөрелә. Жирлекнең тиешле территориаль өлешләрендә яшәүчеләр арасыннан гражданныр конференциясә (делегатлар жыелышы) гражданныр жыелышын чакыру авырайган, шул исәптән тиешле территориядә яшәүче һәм гражданныр жыелышында катнашырга хокукы булган кешеләр саны 100 кешедән артып киткән очрақларда үткөрелә.

2. Гражданнарны (делегатлар жыелышларын) билгеләү һәм үткәрү, делегатлар сайлау тәртибе өлеге Устав, Жирлек Советының норматив хокукый акты, территорияль ижтимагый үзидарә уставы белән билгеләнә.

3. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) гражданнар жыелышының вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

4. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) халык, Жирлек Советы, Жирлек Башлыгы инициативасы белән үткәрелә. Жирлек Советы яки Жирлек Башлыгы инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы тарафыннан билгеләнә. Халык инициативасы белән үткәрелә торган гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

5. Гражданнар конференциясе (делегатлар жыелышы) хокуклы дип санала, әгәр анда уналтынчы яшькә житкән тиешле территориядә яшәүчеләрнең өчтән бер өлешеннән дә ким булмаган өлеше катнашса. Конференция карарлары (делегатлар жыелышлары) конференциядә катнашучы делегатларның күпчелек тавышы белән кабул ителә.

6. Гражданнар (делегатлар жыелышлары) конференциясе нәтижәләре Жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мәгълүмат стендларында яисә өлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) тиеш.

23 статья. Халык жыены

1. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрдәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясында каралган очрактарда гражданнар жыены үткәрелергә мөмкин:

- өлеге торак пункт территориясен башка жирлек (муниципаль район) территориясенә кертүгә китерә торган өлеге торак пункт составына кергән Жирлек (муниципаль район) чикләрен үзгәртү мәсьәләсе буенча торак пунктта.;

- Жирлек составына керүче торак пунктта өлеге торак пункт территориясендә (яисә аның территориясенә бер өлешендә) үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча;

- авыл торак пунктында иске авыл торак пункты кандидатурасын тәкъдим итү, шулай ук иске авыл торак пунктының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату мәсьәләсе буенча.

2. Авыл торак пунктында гражданнар жыены шулай ук муниципаль хезмәт турында Россия Федерациясе законнарында каралган очрактарда муниципаль хезмәт вазыйфасын биләүгә конкурс үткәргәндә конкурс комиссиясе составына кандидатуралар тәкъдим итү максатларында үткәрелергә мөмкин.

3. Өлеге статьяда каралган гражданнар жыены анда торак пунктта яшәүчеләрнең (яисә аның территориясе өлешендә) яисә Жирлектә яшәүчеләрнең яртысыннан артыгы катнашуда хокуклы. Гражданнар жыенында катнашучыларның яртысыннан артыгы тавыш бирсә, мондый жыенның карары кабул ителгән дип санала.

4. Гражданнар жыены Жирлек составына керүче торак пункт территориясендә, торак пунктның өлеге өлешендә гражданнарның үзара салым акчаларын кертү һәм куллану мәсьәләсе буенча үткәрелергә мөмкин.

Мондый жыен Жирлек Советы тарафыннан, кимендә 10 кеше яшәгән торак пункт территориясенә тиешле өлешендә яшәүчеләр инициативасы белән чакырыла.

Гражданнар жыены үткөрелә торган торак пункт территориясе чикләре Жирлек Советы карары белән торак пункт территориясенең күрсәтелгән өлешендә яшәүчеләрнең гомуми мәнфәгатьләре критерийларыннан чыгып, жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл иткәндә билгеләнә.

5. Гражданнар жыенын үткөрү тәртибе Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Тимершык авыл жирлегенә торак пунктларында халык жыенын эзерләү һәм үткөрү тәртибе турындагы Нигезләмә белән раслана.

24 статья. Гражданнарны сораштыру

1. Гражданнарны сораштыру жирлекнең бөтен территориясендә яки территориясендә халыкның фикерен ачыклау һәм жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, шулай ук дәүләт хакимияте органнары тарафыннан карарлар кабул иткәндә исәпкә алу өчен үткөрелә.

Сораштыру нәтижеләре тәкъдим итү характерына ия.

2. Гражданнарны сораштыруда сайлау хокукына ия Жирлек халкы катнаша ала.

3. Гражданнарны сораштыру инициатива буенча үткөрелә:

1) Жирлек Советы яисә Жирлек Башлыгы - жирле әһәмияттәге мәсьәләләр буенча;

2) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары – Жирлек жирләренең максатчан билгеләнешен республика һәм республика әһәмиятендәге объектлар өчен үзгәртү турында карарлар кабул иткәндә гражданнарның фикерен исәпкә алу өчен.

4. Гражданнар арасында сораштыру үткөрү һәм билгеләү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә жирлек Советының норматив хокукый актлары белән билгеләнә.

5. Гражданнарны сораштыру билгеләү турында карар Жирлек Советы тарафыннан кабул ителә. Гражданнар сораштыру билгеләү турында Жирлек Советы карарында билгеләнә:

1) сораштыру үткөрү датасы һәм сроклары;

2) Сораштыру уздырганда тәкъдим ителә торган (тәкъдим ителә торган) мәсьәләне (мәсьәләләргә) формулировкалау;

3) сораштыру үткөрү методикасы;

4) сораштыру кәгазе формасы;

5) сораштыруда катнашучы жирлек халкының минималь саны.

6. Халыктан сораштыру үткөрү турында Жирлектә яшәүчеләргә 10 көн алдан хәбәр ителә.

7. Гражданнарны сораштыру эзерләүгә һәм үткөрүгә бәйле чараларны финанслау гамәлгә ашырыла:

1) Жирлек бюджеты акчалары исәбеннән - Жирлекнең жирле үзидарә органнары инициативасы буенча сораштыру үткөрү турында;

2) Татарстан Республикасы бюджеты акчалары исәбеннән – Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары инициативасы буенча сораштыру уздырганда.

8. Сораштыру нәтижеләре Жирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә өлгә Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә аны үткөргәннән соң бер ай эчендә күрсәтелгән башка ысуллар белән бастырып чыгарылырга (халыкка житкереләргә) тиеш. Сораштыру нәтижеләре белән Жирлектәгә һәр кеше таныша ала. Сораштыру нәтижеләре Жирлекнең жирле үзидарә органнары тарафыннан тиешле карарлар кабул иткәндә исәпкә алынырга тиеш.

25 статья. Жирле  һемиятт ге иң м һим м сь л л р буенча халык фикер алышуы

1. Муниципаль хокукый актлар проектларын һәм жирле  һемиятт ге башка м һим м сь л л рне халык фикер алышуына чыгару турындагы карар Жирлек Советы тарафыннан  з инициативасы яис  тиешле территорияд  яш уچه гражданныр тал бе буенча Жирлек Советы билгел г н т ртипт  кабул ител .

2. Муниципаль хокукый акт проекты тексты һәм халык фикер алышуына чыгарыла торган м сь л л р буенча башка материаллар, аларны халык фикер алышуына чыгару турында карар кабул ителг нн н соң биш к нн н д  соңга калмыйча, массакул м м гълумат чараларында басылып чыга, Жирлек халкына танышу  чен м мкин булган урыннарда жиб рел , башка ысуллар бел н халыкка игълан ител .

3. Халык фикер алышуына м сь л  чыгару бел н бер  к вакытта авыл Жирлеге Советы фикер алышу барышында керг н т къдимн рне һәм иск рм л рне карау эшен оештыру вакытын һәм т ртибен билгели,  леге максат  чен махсус комиссия т зил р.

4. Жирлек Советы жирле  һемиятк  ия булган муниципаль хокукый актлар проектлары һәм башка м һим м сь л л р буенча фикер алышуны т эммин ит , моның  чен кир кле шартлар тудыра.

5. Халык фикер алышуына чыгарылган м сь л л р буенча т къдимн р һәм иск рм л р Жирлек Советына юллана.

6. Муниципаль хокукый акт проектлары һәм жирле  һемиятт ге башка м һим м сь л л р буенча т къдимн р һәм иск рм л р Жирлек Советы тарафыннан карала.

7. Халык фикер алышуы н тиж л ре турында халыкка х б р ител .

26 статья. Жирлекнең ижтимагый (консультатив) советлары

1. Жирле  һемиятт ге м сь л л р буенча карарлар эшл г нд  һәм гам лг  ашырганда халыкныың ихтыяжларын һәм м нф гатыл рен ис пк  алу, жирле  зидар  органнары эшч нлеген  ж м гаты контролен гам лг  ашыру максатларында Жирлекнең ижтимагый советы барлыкка кил .

2. Жирлекнең ижтимагый советы халыкныың, ижтимагый берл шм л р һәм башка коммерцияле булмаган оешмалар в килл рнен ң  з тел ге бел н аныың эшч нлегенд  катнашуы нигезенд  формалаша.

3. Жирлекнең ижтимагый советын формалаштыру т ртибе, аныың утырышларын  тк р  һәм карарлар кабул ит  т ртибе, м гълумат бир , консультация бир  һәм башка м сь л л р буенча жирлекнең жирле  зидар  органнарыныың хокуклары, бурычлары һәм жаваплылыгы, аны жиб р  процедурасы, шулай ук аны оештыру һәм эшч нлеген  башка м сь л л р Жирлек Советы тарафыннан расланган Нигезл м  бел н билгел н .

4. Башка ижтимагый (консультатив) советлар Жирлекнең жирле  зидар  органнарында аларныың карарлары нигезенд  барлыкка килерг  м мкин.

5. Ижтимагый (консультатив) советларда эш ижтимагый башлангычларда алып барыла.

27 статья. Жирле  зидар  органнарына гражданныр м р ж гате

1. Гражданныр ш хси һәм к м к м р ж гатыл рг  хокуклы жирле  зидар  органнарына.

2. Гражданнар мөрәжәгатьләре «Россия Федерациясендә гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибе турында» 02.05.2006 елның № 59-ФЗ Федераль Законда, «Татарстан Республикасында гражданнар мөрәжәгатьләре турында» 12.05.2003 елның № 16-ТРЗ Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән тәртиптә һәм срокларда каралырга тиеш.

3. Жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары гражданнар мөрәжәгатьләрен карау тәртибен һәм срокларын бозган өчен Россия Федерациясе законнары нигезендә җаваплы булалар.

28 статья. Жирлек халкы тарафыннан жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда турыдан-туры катнашуы аны гамәлгә ашыруда катнашу өчен башка формалар

1. Әлеге Уставта каралган федераль законнар нигезендә жирле үзидарә халкының турыдан-туры жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы һәм жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда турыдан-туры катнашуы белән беррәттән гражданнар жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда Россия Федерациясе Конституциясенә, федераль законнарга, Татарстан Республикасы Конституциясенә, Татарстан Республикасы законнарына каршы килми торган башка формаларда катнашырга хокуклы.

2. Жирлек халкының турыдан-туры жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашырылуы һәм халыкның жирле үзидарәне гамәлгә ашыруда катнашуы законлылык, иреклек принципларына нигезләнә.

3. Инициативалы проектларны тәкъдим итү, кертү, фикер алышу, карау, шулай ук аларны конкурс нигезендә сайлап алуны үткөрү тәртибе Жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.

4. Татарстан Республикасы бюджетыннан бюджетара трансфертлар хисабына финанс ярдәме алу өчен тәкъдим ителә торган инициативалы проектларга карата инициативалы проектлар, инициативалы проектларны карау тәртибе, шул исәптән аларга ярдәм итүдән баш тарту өчен нигезләр, мондый инициативалы проектларны конкурс нигезендә сайлап алу тәртибе һәм критерийлары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Норматив хокукый акты нигезендә билгеләнә.

III бүлек. ЖИРЛЕК СОВЕТЫ

29 статья. Жирлек Советы – Жирлектәге жирле үзидарә вәкилләкә органы

1. Жирлек Советы жирле үзидарәнең даими эшләүче коллегиаль вәкилләкә органы булып тора.

2. Жирлек Советының рәсми исеме - "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Саба шәһәр жирлегә Советы".

3. Жирлек Советының вәкаләтләре вакыты - 5 ел.

4. Жирлек Советы хисап тотә һәм Жирлек халкына контрольлек итә.

5. Жирлек Советының печатә, исеме язылган бланклары бар.

6. Жирлек Советы эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән карала.

30 статья. Жирлек Советы составы

1. Жирлек Советы бер мандатлы сайлау округлары буенча муниципаль сайлауларда сайланучы 10 депутаттан тора.

2. Жирлек Советы аның составына билгелэнгән саныннан кимендә өчтән ике депутатны сайлаганда хокуклы була.

31 статья. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы өгъзасы, Жирлек Башлыгы статусы

1. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы өгъзасы, жирлек башлыгы вәкаләтләре сайланганнан соң башлана һәм яңа чакырылыш авыл жирлеге Советы эшли башлаганнан бирле туктатыла.

2. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы өгъзасы, жирлек башлыгы даими нигездә эшли, ул, өлеге Уставта билгелэнгән очрактардан тыш, депутат эшчәнлеген төп эш урыны буенча хезмәт һәм хезмәт вазыйфаларын башкару белән бергә алып бара.

3. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы өгъзасы статусы белән бәйле чикләүләр федераль законнар белән билгеләнә.

4. Жирлек Советы депутатына Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары, өлеге Устав, жирлек Советы карарлары нигезендә үз вәкаләтләрен тоткарлыксыз гамәлгә ашыру өчен шартлар тәэмин ителә.

5. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары махсус билгелэнгән урыннарда, шулай ук ишегалды территорияләрендә, аларны үткөрү тормыш белән тәэмин итү, транспорт яки социаль инфраструктура, элемент объектларының функцияләвен бозу, жәяүлеләр һәм (яки) транспорт чараларының хәрәкәтенә комачаулык тудыру яки гражданның торак урыннарына яки транспорт яки социаль инфраструктура объектларына керүенә китермәслек шарт белән үткөрелә. Мондый очрашулар турында Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органнарына яисә жирле үзидарә органнарына хәбәр итү таләп ителми. Шулай ук вакытта депутат күрсәтелгән органнарда аларны үткөрү датасы һәм вакыты турында алдан хәбәр итәргә хокуклы.

6. Жирлекнең башкарма комитеты депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен махсус билгелэнгән урыннар билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели.

7. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән очрашулары Россия Федерациясенең жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турындагы законнары нигезендә үткөрелә.

8. Депутатның сайлаучылар белән жылышлар, митинглар, демонстрацияләр, урам йөрешләре һәм пикетлар турында Россия Федерациясе законнары белән билгеләнә торган гавами чара формасында сайлаучылар белән очрашуларын оештыруга яисә үткөрүгә комачаулау Россия Федерациясе законнары нигезендә административ җаваплылыкка китерә.

9. Жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы өгъзасы, район башлыгы 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ «Коррупциягә каршы торы турында» гы Федераль закон, 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» гы Федераль закон, 07.05.2013 ел, № 79-ФЗ «аерым категория затларның счетларын (көчкөзүчүләр) ачарга һәм аларны ачарга, чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында» гы Федераль

закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану» темасына "түгәрәк өстәл" утырышы узды.

10. Коррупциягә каршы тору турында Россия Федерациясе законнары нигезендә жирлек Советы депутаты, жирлек башлыгы, Жирле үзидарәнең сайланулы башка вазыйфаи заты тарафыннан тапшырыла торган керемнәр, чыгымнар, милек һәм милек характерындагы йөкләмәләр турындагы белешмәләргә дәрәжәләнгән һәм тулылыгын тикшерү Татарстан Республикасы Президенты карары буенча (Татарстан Республикасы Премьер-министры) Татарстан Республикасы Законнда билгеләнгән тәртиптә үткәрелә.

11. Әлеге статьяның 10 өлеше нигезендә үткәрелгән тикшерү нәтижәсендә «коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль закон, «дәүләт Вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 03.12.2012 ел, № 230-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны, бурычларны үтәмәү фактларын ачыклаганда,» аерым категория затларның аерым категорияләренә счетлар (керемнәр) ачуны һәм аларны ачуны, чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтләргә саклауны тыю турында «07.05.2013 ел, № 79-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тиешле карар кабул итәргә вәкаләтле жирле үзидарә органына, жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы җауапсыз, жирлек башлыгы, башка сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрән вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать итә.

12. Муниципаль вазыйфаларны биләүче затларның керемнәре, чыгымнары, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләргә турында белешмәләр «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендәге жирле үзидарә органнарының рәсми сайтында түбәндәге адрес буенча урнаштырыла: <https://saby.tatarstan.ru> һәм (яисә) бастырып чыгару өчен масса күләм мәгълүмат чараларына муниципаль хокукый актлар тарафыннан билгеләнә торган тәртиптә бирелә.

13. Үз керемнәре, чыгымнары, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләргә турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, чыгымнары, мөлкәт һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләргә турында дәрәжә булмаган мәгълүмат биргән жирлек Советы депутатына карата, әгәр дә бу мәгълүматларны бозып күрсәтү мөһим булмаса, түбәндәге җаваплылык чаралары кулланылырга мөмкин:

1) кисәтү;

2) депутатны, жирле үзидарәнең сайланулы органы җауапсыз муниципаль берәмлекнең вәкилләргә органында, жирле үзидарәнең сайланулы органында вазыйфадан азат итү, аның вәкаләтләргә вакыты беткәнчә, муниципаль берәмлекнең вәкилләргә органында, жирле үзидарәнең сайланулы органында вазыйфа биләүдән мәхрүм итү.;

3) даими нигездә вәкаләтләргә гамәлгә ашырудан азат итү, аның вәкаләтләргә вакыты беткәнчәгә кадәр даими нигездә вәкаләтләргә гамәлгә ашыру хокукыннан мәхрүм итү.;

4) муниципаль берәмлекнең вәкилләргә органында, жирле үзидарәнең сайланулы органында аның вәкаләтләргә срогы тәмамланганчы вазыйфаларны биләүне тыю.;

5) вәкаләтләргә срогы тәмамланганчы даими нигездә вәкаләтләргә үтәүне тыю.

14. Депутатка, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасына, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затына әлеге статьяның 13 өлешендә күрсәтелгән жаваплылык чараларын куллану турында Карар кабул итү тәртибе Татарстан Республикасы Законы нигезендә муниципаль хокукый акт белән билгеләнә.

15. Жирлек Советы депутаты жирлек Советы тарафыннан расланган депутат этикасы кагыйдәләрен үтәргә, шул исәптән депутатның түбәндәге йөкләмәләрен дә тотарга тиеш:

1) шәхсән яисә аның якын туганнарына кагылышлы мәсьәләләрне хәл иткәндә жирле үзидарә органнары, оешмалар, вазыйфаи затлар, муниципаль хезмәткәрләр һәм гражданныр эшчәнлегенә йогынты ясау өчен депутат статусыннан файдаланмаса;

2) депутат вазыйфаларын объектив башкаруда шик уятырга мөмкин булган тәртиптән тыелырга, шулай ук аның абруена яисә жирлек советы абруена зыян китерергә сәләтле низаглы ситуацияләрдән котылырга.;

3) мөнфәгатьләр конфликты барлыкка килү куркынычы янаганда - шәхси кызыксыну депутат вазыйфаларының объектив башкарылуына тәэсир итә яки йогынты ясый ала торган ситуациядә - бу хакта жирлек советына хәбәр итәргә һәм әлеге мөнфәгатьләр конфликтын булдырмауга яисә жайга салуга юнәлтелгән аның карарын үтәргә.;

4) жирлек Советында билгеләнгән Халык алдында чыгыш ясау кагыйдәләрен үтәргә;

5) депутат эшчәнлегенә белән бәйлә булмаган максатларда, Федераль закон нигезендә конфиденциаль характердагы белешмәләргә кертелгән, депутат вазыйфаларын үтәү белән бәйлә рәвештә аңа билгеле булган мөгълүматларны таратмаса һәм кулланмаса.;

6) физик һәм юридик затлардан (бүләкләр, акчалата бүләк, ссудалар, хезмәт күрсәтүләр, күңел ачу, ял итү, транспорт чыгымнары һәм башка бүләкләүләр) депутат вазыйфаларын үтәүгә бәйлә рәвештә акчалата бүләк алмаса.

15. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль законның 40 статьясындагы 7 өлешенәң 2 пунктсындагы «б» пунктчасында һәм «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль законның 12.1 статьясындагы 3.5 өлешенәң 2 пунктсында каралган очракларда муниципаль вазыйфа биләүче һәм үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыручы зат, Татарстан Республикасы Президентының 2004 елның 28 июләндәге 45-ТРЗ номерлы «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында»гы Татарстан Республикасы Законына 2 нче кушымта нигезендә, Татарстан Республикасы Президентының алдан хәбәрнамәсә белән коммерцияле булмаган оешмалар белән идарә итүдә түләүсез нигездә катнашырга хокукы.

16. Жирлек Советы депутатына үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен айга ике эш көне күләмендә эш урынын (вазыйфасын) саклау гарантияләненә.

32 статья. Жирлек Советы депутатының сайлаучылар белән үзара мөнәсәбәтләре

1. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар, шулай ук предприятие, оешма коллективлары, дөүләт һәм башка органнар белән үзара әлөмтәдә тора.

2. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында жаваплы һәм аларга хисап тота.

3. Жирлек Советы депутаты сайлаучылар алдында елга бер тапкырдан да ким булмаган эшләрә турында хисап тота, Жирлек Советы эше турында даими хәбәр итә, шулай ук айга бер тапкыр сайлаучыларны кабул итә.

4. Жирлек Советы депутаты жирлек халкының законлы хокукларын, ирекләрен һәм мәнфәгатьләрен тәмин итү буенча законнарда каралган чаралар күрергә, шул исәптән алардан кергән тәкъдимнәрне, гаризаларны, шикаятьләренә карарга, аларда булган мәсьәләләренә дәрәс һәм үз вакытында хәл итәргә тиеш.

33 статья. Яңа сайланган Жирлек Советының эшен оештыру

1. Яңа чакырылыш беренче утырышка Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән икесе сайланганнан соң ун көннән дә соңга калмыйча жыела. Сайлаулардан соң беренче утырыш Жирлек Башлыгы тарафыннан чакырыла, ә ул булмаганда - Жирлекнең Сайлау комиссиясе тарафыннан.

2. Сайлаулардан соң Жирлек Советының беренче утырышын яңа Жирлек Башлыгын сайланганчы Жирлек Советының иң өлкән депутаты ача һәм алып бара.

34 статья. Жирлек Советы Компетенциясе

1. Жирлек советы компетенциясендә:

- 1) жирлек уставын кабул итү һәм аңа үзгәрешләр кертү;
- 2) жирлек территориясендә законнар нигезендә мәжбүри кагыйдәләр билгеләү;
- 3) жирлек бюджетын раслау һәм аның үтәлеше турында хисап;
- 4) жирле салымнарны һәм жыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгару, аларны түләү буенча ташламалар бирү, салымнар һәм жыемнар турында Россия Федерациясе законнары нигезендә;
- 5) жирлекнең социаль-иқтисади үсеш стратегиясен раслау;
- 6) жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору турында инициативаны тәкъдим итү;
- 7) Жирлек советы депутатларын сайлауларны билгеләү һәм жирлек советына депутатлар сайлау буенча сайлау округлары схемасын раслау;
- 8) жирле референдум билгеләү;
- 9) жирлек башлыгын сайлау;
- 10) жирлек башлыгы урынбасарын сайлау;
- 11) жирлек башкарма комитеты җитәкчесен билгеләү, аның отставкасын кабул итү;
- 12) жирлек Советы депутатлары арасынан муниципаль район Советына вәкил сайлау;
- 13) жирлекнең башкарма комитеты структурасын раслау, аның хезмәткәрләренең чик санын билгеләү;
- 14) авыл жирлеге башкарма комитеты җитәкчесе вазыйфасына конкурс үткөрү тәртибен билгеләү, Конкурс комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
- 15) жирлек сайлау комиссиясе әгъзаларын билгеләү;
- 16) жирлекнең чикләрен үзгәртү, үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирү, жирлек Советы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, жирлек башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирү билгеләү;
- 17) Татарстан Республикасы Дәүләт Советында Закон чыгару инициативасы хокукын гамәлгә ашыру;

18) җирлекнең муниципаль милкендәге мөлкәт белән идарә итү һәм эш итү тәртибен билгеләү;

19) муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне төзү, үзгәртеп кору һәм бетерү турында карарлар кабул итү тәртибен, шулай ук федераль законнарда каралган очраклардан тыш, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәт күрсәтүләренә тарифларны билгеләү тәртибен билгеләү;

20) җирлекнең муниципальара хезмәттәшлек оешмаларында катнашу тәртибен билгеләү;

21) җирле үзидарә органнары эшчәнлеген матди-техник һәм оештыру ягыннан тәэмин итү тәртибен билгеләү;

22) җирлекнең Ревизия комиссиясен формалаштыру;

23) җирлек башлыгын отставкага җибәрү турында Карар кабул итү;

24) җирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен раслау;

25) җирле үзидарә органнары һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан җирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү вәкаләтләрен башкаруны контрольдә тоту;

26) җирлекнең территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең шөһәр төзелеше проектларының җирле нормативларын, җирлек территориясеннән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләрен, Россия Федерациясенең шөһәр төзелеше кодексы нигезендә башка шөһәр төзелеше документларын раслау;

27) гадәттән тыш хәлләргә бетерү өчен финанс һәм матди ресурсларның җирле резервларын булдыру һәм алардан файдалану тәртибен билгеләү;

28) муниципаль махсуслаштырылган торак фондыннан торак урыннары бирү тәртибен билгеләү;

29) территориаль ижтимагый үзидарә органнарына җирлек бюджетыннан кирәкле акчалар бүлеп бирү шартларын һәм тәртибен билгеләү;

30) автоном коммерцияле булмаган оешмалар һәм фондлар рәвешендә коммерцияле булмаган оешмалар төзү турында карарлар кабул итү;

31) үз массакуләм мәгълүмат чараларын гамәлгә кую;

32) җирлек Уставын һәм җирлек Советы карарларын аңлату;

33) җирлек Советы Регламентын һәм үз эшчәнлеген оештыру мәсьәләләргә буенча башка карарлар кабул итү;

34) җирлек Советы Аппараты турында нигезләмәне раслау;

35) җирлек башлыгының һәм җирле үзидарәнең сайланулы башка вазыйфаи затларының, җирлек Советы депутатларының, муниципаль хезмәткәрләргә һәм муниципаль учреждение хезмәткәрләргә һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри белем бирүне оештыру, Россия Федерациясенең Мәгариф турындагы законнарында һәм муниципаль хезмәт турындагы законнарда каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыру;

36) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән җирлекләргә вәкилләкле органнары карамагына кертелгән башка вәкаләтләр, шулай ук әлеге устав белән җирлек Советы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләр.

2. Җирлек Советы Җирлек башлыгының еллык эшчәнлеген, Җирлекнең Башкарма комитеты һәм Җирлек Башлыгына караган башка җирле үзидарә органнары эшчәнлеген, шул исәптән Җирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хәл итү турында еллык отчетларын тыңлый.

35 статья. Җирлек Советының эш тәртибе

1. Жирлек Советының эш тәртібе әлеге Устав һәм Жирлек Советының Регламенты белән билгеләнә.
2. Жирлек Советы эшчәнлегенә төп формасы - аның утырышлары, аларда Жирлек Советы компетенциясенә караган мәсьәләләр хәл ителә.
3. Жирлек Советы утырышы сайланган депутатлар саныннан кимендә 50 проценты катнашса, хокуклы була.
4. Жирлек Советының чираттагы утырышлары кимендә өч айга бер тапкыр уздырыла. Чираттан тыш утырышлар Жирлек Башлыгы яисә депутатлар төркеме инициативасы белән Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше чакырыла.
5. Совет утырышлары Жирлек Башлыгы тарафыннан чакырыла. Жирлек Советы депутатлары һәм чакырылган затлар чираттагы утырышның вакыты, урыны һәм көн тәртібе турында биш көннән дә соңга калмыйча, өч чираттан тыш утырыш - бер көннән дә соңга калмыйча хәбәр ителә.
6. Жирлек Советы утырышлары ачык тавыш белән үткәрелә. Советның ачык утырышларында жирлекнең һәр кешесе катнаша ала.
Регламентта каралган очрақларда Жирлек Советы ябык утырыш үткөрү турында карар кабул итәргә хокуклы, анда бары тик Жирлек Советы чакырган затлар, шулай ук утырышта законнар нигезендә катнашырга хокуклы затлар гына катнаша ала.
7. Жирлек Советының һәр утырышында утырыш беркетмәсе алып барыла. Утырыш беркетмәсенә утырышны үткөрү датасы, урыны һәм вакыты турында белешмәләр кертелә, карала торган барлык мәсьәләләр күчәрелә һәм тавыш бирү нәтижәләре күрсәтелгән барлык кабул ителгән карарлар теркәлә. Авыл жирлегенә совет утырышы беркетмәсенә кул куйганнан соң, жирлек башлыгы аның белән жирлектәге һәр кеше таныша ала.
8. Жирлек Советы утырышларында һәр депутат бер тавышка ия. Жирлек Советы депутаты үзенең тавыш бирү хокукын шәхсән үзе гамәлгә ашыра. Жирлек Советы утырышларында тавыш бирү ачык (шул исәптән исемле) һәм яшерен булырга мөмкин. Тавыш бирүнең һәр төрөн куллану очрақлары әлеге Устав, Жирлек Советы Регламенты белән билгеләнә.

36 статья. Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру

1. Жирлек Советы эшчәнлеген Жирлек Башлыгы оештыра.
2. Жирлек Советы Регламенты нигезендә, Жирлек Советы компетенциясенә кергән мәсьәләләрне алдан карау һәм әзерләү өчен, депутатлар арасынан, Жирлек Башлыгы һәм аның урынбасарынан тыш, даими яки вакытлы комиссияләр (яки) әлеге мәсьәләләрне әзерләү өчен җаваплы депутатлар Жирлек Советы эшчәнлегенә төп юнәлешләре буенча билгеләнә ала. Депутат ике даими комиссиядә дә эшләргә хокуклы.
3. Муниципаль программалар, Жирлек Советы карарлары проектларын әзерләү, Жирлек Советы каршында иң мөһим мәсьәләләр буенча фикер алышу өчен, аның карары буенча депутатлар, Жирлекнең Башкарма комитеты, иҗтимагый берләшмәләр, оешмалар һәм предприятиеләр, белгечләр, экспертлар һәм Жирлек халкы составында эшче, эксперт һәм башка киңәшмә төркемнәре төзелергә мөмкин.

37 статья. Жирлек Советы тарафыннан контроль функцияләр башкару

1. Жирлек Советы жирлек территориясендә әлеге Уставның, Жирлек Советы тарафыннан кабул ителә торган норматив-хокукий актларның үтөлешен, Жирлек бюджетының үтөлешен, бюджеттан тыш фондлар акчаларын куллануны, Жирлекнең үсеш программаларын куллануны, Жирлекнең Башкарма комитеты һәм аның житәкчесе эшчәнлеген контрольдә тотта.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм аларның вазыйфаи затлары тарафыннан законнарны, әлеге Уставны һәм башка муниципаль норматив хокукий актларны бозу фактлары ачыкланган очракта, Жирлек Советы карары белән, депутатлар арасыннан әлеге фактларны тикшерү өчен вакытлыча контроль комиссияләр төзелергә мөмкин.

3. Законнар нигезендә, Жирлек Советы инициативасы белән Жирлек башлыгы, Жирлек бюджеты акчаларын максатчан файдалану, муниципаль милекне файдалануның нәтижәләгә буенча тикшерүләр (ревизияләр) үткөрелергә мөмкин. Күрсәтелгән контроль һәм экспертиза-аналитика чараларын үткөрү тәртибе Жирлекнең ревизия комиссиясе турында Нигезләмә белән билгеләнә.

4. Әгәр законда башкача билгеләнмәгән булса, Жирлекнең Башкарма комитеты, предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, жирле ижтимагый үзидарә органнары, закон белән башкача билгеләнмәгән булса, Жирлек Советы, аның контроль комиссияләре, Жирлек Советы депутаты мәрәжәгәте буенча соратып алына торган мәгълүматны Жирлек Советы карамагына караган мәсьәләләр буенча бирергә, ө законнарны, муниципаль хокукий актларны бозган өчен кичекмәстән чаралар күрергә тиеш.

5. Жирлек Советы Жирлек Башлыгының, Жирлекнең Башкарма комитетының еллык эшчәнлегә, жирлекнең башкарма комитеты һәм аның карамагындагы башка жирле үзидарә органнарының эшчәнлегә, шул исәптән Жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләрне хәл итү турында еллык отчетларын тыңлый.

6. Жирлек Советы, контроль функцияләр башкарып, Жирлекнең Башкарма комитетының финанс-хужалык һәм башкарма-боеру эшчәнлегенә тыкшынырга хокуклы түгел.

38 статья. Жирлек вәкилен муниципаль район Советына сайлау

1. Жирлек вәкиле яшерен тавыш бирү юлы белән Саба муниципаль районы Советына депутатлар арасыннан сайлана.

2. Сайланган дип Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш биргән кандидат санала.

39 статья. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылырга мөмкин:

1) Жирлек Советы тарафыннан үз-үзен таркату турында карар кабул итү. Шул ук вакытта үз-үзен таркату турында карар әлеге Устав белән билгеләнгән тәртиптә кабул ителә;

2) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 елның №131-ФЗ Федераль законның 73 статьясында каралган тәртиптә һәм нигезләр буенча Жирлек Советын жиберү;

3) Жирлек Советы депутатларының әлеге составының законсызлыгы турында, шул исәптән депутатларның үз вәкаләтләре туктатылуға бәйле рәвештә, Татарстан Республикасы Югары суды карарының үз көченә керүе;

4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 елның № 131-ФЗ Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук жирлек бетерелгән очракта, жирлекне үзгәртү;

5) Жирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

6) Жирлек чикләрен үзгәртү яки Жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;

7) гражданның турыдан -туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый акты бастырып чыгару срогын бозу.

2. Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату аның депутатларының вәкаләтләрен вакытыннан алда туктатуға китерә.

3. Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, вакытыннан алда сайлаулар «Россия Федерациясе гражданның сайлау хокукларының һәм референдумда катнашу хокукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 елның №67-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән срокларда үткөрелә.

40 статья. Жирлек Советының үз-үзен таркату турында карар кабул итү тәртибе

1. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карары Жирлек Башлыгы яки депутатлар төркеме инициативасы белән Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә яртысыннан да ким булмаган санда кабул ителергә мөмкин.

2. Үз-үзен таркату турында карар кабул итү инициативасы күрсәтелергә тиеш түгел:

1) Жирлек Советы сайланганнан соң беренче ел дәвамында;

2) Жирлек бюджетын кабул итү һәм аның үтәләше турында хисап раслау чорында;

3) Жирлек Башлыгын чакыртып алу турында тавыш бирү уздыру чорында йә аның вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта.

3. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы язма тәкъдимендә үз-үзен таркату мотивлары булырга тиеш, шулай ук аңа үз-үзен таркату сәбәпләрен нигезләүче башка материаллар кушылырга мөмкин.

4. Депутатлар арасынан үз-үзен таркату мәсьәләсен алдан карау өчен Жирлек Советы карары белән комиссия төзелә. Жирлек Советы яки Жирлек башлыгы карары белән Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәлә халык алдында тыңлауларга чыгарылырга мөмкин.

5. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы мәсьәләне карау дәвамлылыгы Жирлек Советы депутатлары һәм Жирлек халкы тарафыннан үз-үзен таркату инициативасының барлык шартлары һәм нигезләмәләре буенча һәрьяклы һәм объектив фикер алышу мөмкинлеген гарантияләргә тиеш. Үз-үзен таркату турында карар үз-үзен таркату турындагы инициативаны тәкъдим иткән көннән ике ай узгач кабул ителергә мөмкин.

6. Жирлек Советының үз-үзен таркату турындагы карар, яшерен тавыш биру юлы белән, Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән ике тавыш белән кабул ителә.

7. Жирлек Советы үз-үзен таркату турында төкъдимне кире каккан очракта, үз-үзен таркату турында кабат инициатива үз-үзен таркату мәсьәләсе буенча тавыш биргәннән соң бер елдан да иртәрәк күрсәтелмәскә мөмкин.

41 статья. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләге белән отставкалар;
- 3) суд тарафыннан эшкә сәләтсез яисә чикләнгән эшчән дип тану;
- 4) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;
- 5) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
- 6) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
- 7) Россия Федерациясе гражданлыгын йә чит ил гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгы (ярдәмгә алу) яисә чит ил гражданы яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданы яисә чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенәң халыкара шартнамәсе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы булган чит ил гражданы яисә чит ил гражданының даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;
- 8) сайлаучылар фикере;
- 9) Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату;
- 10) хәрби хезмәткә чакырылу яки аны алыштыручы альтернатив граждан хезмәтенә жиберү;
- 11) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәү;
- 12) «Коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль законда, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 03.12.2012 елның № 230-ФЗ Федераль законда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәүләренә үтәмәү, «Аерым категория затларның аерым категорияләренә Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмнәр) ачуны һәм саклауны, кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләренә саклауны тыю турында» 07.05.2013 елның №79-ФЗ Федераль законда, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану»;
- 13) федераль законнарда билгеләнгән башка очракларда.

2. Әлеге статьяның 1 өлешендәге 1-8, 10-12 пунктларында күрсәтелгән очракларда Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен туктату турындагы карар Жирлек Советы тарафыннан вакытыннан алда вәкаләтләр туктатылу өчен нигез барлыкка килгән көннән 30 көннән дә соңга калмыйча кабул ителә, ә әгәр бу нигез Жирлек Советы утырышлары арасында – мондый нигез барлыкка килгән көннән өч айдан да соңга калмыйча барлыкка килә.

3. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре, әлеге статьяның 1 өлешендәге 9 пункттында каралган очракта, Жирлек Советы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла.

4. Жирлек Советы депутаты вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган очракта, депутатның өстәмә сайлаулар федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы нигезендә билгеләнә.

5. Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) Жирлек Советы депутаты вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату турында гариза белән мөрәҗәгать иткән очракта, Жирлек Советына әлеге гариза кәргән көн вәкаләтләренә вакытыннан алда туктату өчен нигез барлыкка килгән көн булып тора.

IV бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫ

42 статья. Жирлек Башлыгы - жирлекнең югары вазыйфаи заты

1. Жирлек Башлыгы жирлекнең иң югары вазыйфаи заты булып тора.
2. Жирлек Башлыгы Жирлек Советы тарафыннан сайлана һәм аның рәисе булып тора.
3. Жирлек Башлыгы вазыйфасының рәсми атамасы – «Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Саба шәһәр жирлеге башлыгы».
4. Жирлек Башлыгы вазифасы буенча Саба муниципаль районы Советы депутаты булып тора.

43 статья. Жирлек Башлыгын сайлау тәртибе

1. Жирлек Башлыгы яңа сайланган Жирлек Советының беренче сессиясендә, әгәр Жирлек Советы тавыш бирүнең башка тәртибен билгеләмәсә, Жирлек Советы вәкаләтләре вакытына яшерен тавыш бирү юлы белән, Жирлек Советы депутатлары арасынан сайлана.

Жирлек Башлыгын сайлау Жирлек Советы депутатлары тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасынан, шул исәптән Жирлек халкы, иҗтимагый берләшмәләр, Татарстан Республикасы Президенты тәкъдимнәре нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, Жирлек Башлыгы итеп сайланган дип санала.

3. Сайлаулардан соң Жирлек Башлыгы түбәндәге ант бирә:

«Жирлек Башлыгы үзенә йөкләнгән югары вазыйфаларны тормышка ашырганда, Россия Федерациясе Конституциясен һәм законнарын, Татарстан Республикасы Конституциясен һәм законнарын, жирлек уставын үтәргә, жирлек халкының иминлеген тәэмин итү, кеше һәм граждандар хокукларын һәм ирекләрен яклау өчен бөтен көчен һәм белемнәрен куярга ант итәм».

44 статья. Жирлек Башлыгы статусы

1. Жирлек Башлыгы даими нигездә эшли.
2. Саба муниципаль районы Советында даими нигездә билгеләнгән Жирлек Башлыгы вазыйфасына сайланган очракта, ул Жирлек Башлыгы вәкаләтләрен даими рәвештә башкара.

3. Жирлек Башлығы үз эшчәнлегендә федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә Жирлек халкына һәм Жирлек Советына хисап тотты.

4. Жирлек Башлығы елга бер тапкырдан да ким булмаган эшчәнлек нәтижәләре, Жирлекнең Башкарма комитеты һәм аңа буйсынган башка жирле үзидарә органнары эшчәнлегенә нәтижәләре, шул исәптән Жирлек Советы тарафыннан куелган мәсьәләләргә хәл итү турында Жирлек Советы алдында хисап тотта.

5. Жирлек Башлығы «Коррупциягә каршы торы турында» 25.12.2008 елның № 273-ФЗ Федераль законы, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп торы турында» 03.12.2012 елның № 230-ФЗ Федераль закон, «Аерым категория затларның аерым категорияләренә счетлар (кертәмләр) ачуны һәм аларны саклауны, Россия Федерациясенең территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында акчалата акчалар һәм кыйммәтләрне саклауны тыю турында» 07.05.2013 ел, № 79-ФЗ Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану» законда билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш.

45 статья. Жирлек Башлығы вәкаләтләре

Жирлек Башлығы:

- 1) башка муниципаль берәмлекләргә жирле үзидарә органнары, дәүләт хакимияте органнары, гражданныр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә жирлек исеменнән эш итә, ышанычнамәсез жирлек исеменнән эш итә;
- 2) жирлек Советы эшен оештыра, Жирлек Советы сессияләрен чакыра һәм аларга рәислек итә, жирлек Советының чираттан тыш сессиясен чакыруны таләп итәргә хокуклы;
- 3) әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә жирлек Советы кабул иткән норматив хокукий актларга кул куя һәм халыкка житкәрә;;
- 4) үз вәкаләтләре чикләрендә хокукий актлар чыгара;
- 5) жирлек башкарма комитеты житәкчесен белән контракт төзи;
- 6) жирлек башкарма комитеты житәкчесен вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган көннән һәм билгеләнгән тәртиптә Яңа Башкарма комитет житәкчесен билгеләнгәнчә, жирлек башкарма комитеты житәкчесен урынбасарын вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә.;
- 7) Жирлек советы эшендә хәбәрдарлыкны тәэмин итү һәм жәмәгәтчелек фикерен исәпкә алу буенча чаралар күрә;
- 8) гражданнырны кабул итүне, аларның мәрәжәгәчеләрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карауны оештыра;
- 9) жирлек Советы сессияләре беркетмәләренә кул куя;
- 10) жирлек Советы аппараты эшен белән житәкчелек итүне гамәлгә ашыра;
- 11) жирлек Советының контроль вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны координацияли;;
- 12) жирлек Советы эшчәнлеген карап тоту һәм тәэмин итү өчен жирлек бюджетында каралган чыгымнар буенча акча бүлүчә булып тора;
- 13) законнар һәм әлеге Устав нигезендә гражданнырның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру буенча жирлек советының хокукий актын кабул итүне оештыра;
- 14) жирлек территориясендә эш итүчә жирле үзидарә органнарының федераль башкарма хакимият органнарының территориаль органнары, башка федераль

органнар, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән тиешле үзара хезмәттәшлеген тәэмин итә;

15) жирлек исемненнән икътисадый һәм социаль-мәдәни өлкәләрдә хезмәттәшлек турында дәүләт хакимияте органнары, башка муниципаль берәмлекләрнең жирле үзидарә органнары белән шартнамәләр һәм килешүләр, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белән үзара хезмәттәшлек һәм гамәлләрне координацияләү турында килешүләр һәм килешүләр төзи;

16) жирле үзидарә органнары тарафыннан жирле әһәмияттөгә мәсьәләләрне һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә;

17) жирлек мәнфәгатьләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә;

18) федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары белән жирлек башлыклары карамагына кертелгән башка вәкаләтләрен, шулай ук өлегә Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек башлыгы компетенциясенә кертелгән башка вәкаләтләрен гамәлгә ашыра.

46 статья. Жирлек Башлыгы урынбасары

1. Жирлек Башлыгы тәкъдиме белән Жирлек Советы тарафыннан Жирлек Советы депутатлары арасыннан Жирлек Башлыгы урынбасары сайлана.
2. Жирлек Башлыгы урынбасары, әгәр Жирлек Советы тавыш бирүнең башка төртибен билгеләмәсә, яшерен тавыш бирү юлы белән сайлана.
3. Жирлек Советы депутаты, әгәр аны сайлау өчен Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан яртысыннан артыгы тавыш бирсә, Жирлек Башлыгының сайланган урынбасары булып санала.
4. Жирлек Башлыгы урынбасары Жирлек Советы Регламентында билгеләнгән вазифаларны бүлү буенча вазифаларны башкара, Жирлек Башлыгы йөкләмәсен үти. Жирлек башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча процессуаль мәжбүри чаралар кулланылган очракта, вакытлыча сак астына алынган яки эштән читләштерелгән очракта, яисә аның үз вазыйфаларын вакытлыча башкару мөмкин булмаган очракта, аның вәкаләтләрен вакытлыча башкара.
5. Жирлек Башлыгы урынбасары, өлегә Уставның 44 статьясындагы 3 өлешендә күрсәтелгән очрактан тыш, үз вәкаләтләрен даими нигездә гамәлгә ашыра.
6. Жирлек Башлыгы урынбасары вәкаләтләре өлегә Уставның 41 статьясында каралган нигезләр буенча вакытыннан алда туктатыла.
7. Жирлек Башлыгы урынбасары, Жирлек Башлыгы инициативасы белән яисә Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан кимендә өчтән бер өлеше таләбе буенча кабул ителә торган Жирлек Советы карары буенча да вазыйфадан теләсә кайсы вакытта чакыртып алынырга мөмкин. Жирлек Башлыгы урынбасарын чакыртып алу турындагы карар Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.
8. Жирлек Башлыгы урынбасары 25.12.2008 елның № 273-ФЗ «Коррупциягә каршы тору турында» гы Федераль закон, 03.12.2012 елның № 230-ФЗ «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» гы Федераль закон, «Аерым категорияләрдәге затларның счетларын (кертәмнәрен) ачарга һәм сакларга, Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында акчалата һәм кыйммәтле әйберләрен сакларга тиеш, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм

(яки) алардан файдалану» законда билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш.

9. Жирлек Башлыгы урынбасарының вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә әлеге Устав белән билгеләнә.

47 статья. Жирлек Башлыгы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек Башлыгы вәкаләтләре вакытыннан алда туктатыла:

- 1) үлем;
- 2) үз теләгә белән отставкалар;
- 3) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74.1 статьясы нигезендә отставкага жиберү;
- 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфадан читләштерү;
- 5) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип тану;
- 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;
- 7) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
- 8) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
- 9) Россия Федерациясе гражданлыгын йө чит ил гражданлыгын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлыгы (ярдәмгә алу) яисә чит ил гражданы яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга хокуклы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданы яисә чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенәң халыкара шартнамәсә нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы булган чит ил гражданы яисә чит ил гражданының даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;
- 10) сайлаучылар тарафыннан фикерләп;
- 11) сәламәтлек торышы буенча суд тәртибендә билгеләнгән сәләтсезлек дәрәжәсә буенча жирлек башлыгы вәкаләтләрен гамәлгә ашырырга;
- 12) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы нигезендә, шулай ук Жирлек бетерелгән очракта, Жирлекне үзгәртеп кору;
- 13) Жирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйлә рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;
- 14) Жирлек чикләрен үзгәртү яки Жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;
- 15) турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен таләп ителә торган муниципаль хокукый актны бастырып чыгару срогын бозу;
- 16) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәгә 131-ФЗ номерлы Федераль законда һәм башка федераль законнарда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәү. ;
- 17) «Коррупциягә каршы тору турында» 25.12.2008 елның №273-ФЗ Федераль законда, «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында»

03.12.2012 елның №230-ФЗ Федераль законда билгеләнгән чикләүләргә, тыюларны, бурычларны үтәмәүләргә үтәмәү, «Аерым категория затларның аерым категорияләренә Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертәмләр) ачуны һәм саклауны, кулдагы акчаларны һәм кыйммәтләргә саклауны тыю турында " 07.05.2013 елның №79-ФЗ Федераль законда, чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану».

2. Жирлек Башлыгы вәкаләтләргә вакытыннан алда туктатылган очракта, әлегә статьяның 1 өлешендәге 1 - 11 пунктларында күрсәтелгән нигезләр буенча, яңа Жирлек Башлыгын сайлау вәкаләтләргә туктатылганнан соң алты айдан да соңга калмыйча гамәлгә ашырыла.

Шул ук вакытта Жирлек Советының вәкаләтләргә вакыты чыкканчы алты айдан да ким вакыт калса, Жирлек Башлыгын сайлау яңа сайланган Жирлек Советының беренче утырышында башкарыла.

3. Жирлек Советы тарафыннан аны отставкага жиберү турында карар кабул ителгән Жирлек Башлыгы әлегә карарга карата шикаять белдерү турындагы гариза белән мондый карар рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә судка мөрәжәгать итәргә хокуклы. Суд гаризаны карарга һәм гариза биргән көннән соң 10 көннән дә соңга калмыйча карар кабул итәргә тиеш.

Татарстан Республикасы Президенты (Татарстан Республикасы Премьер-министры) тарафыннан вазыйфасыннан читләштерү турында хокукый акт чыгарылган Жирлек Башлыгы әлегә хокукый актка рәсми басылып чыккан көннән соң 10 көн эчендә суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы. Суд шикаятьне карарга һәм аны биргән көннән соң 10 көннән дә соңга калмыйча карар кабул итәргә тиеш.

4. Татарстан Республикасы Президентының (Татарстан Республикасы Премьер – министры) вазыйфасыннан читләштерү турындагы хокукый акты нигезендә йә Жирлек Башлыгын отставкага жиберү турында Жирлек Советы карары нигезендә вакытыннан алда туктатылган Жирлек Башлыгы әлегә хокукый актка яисә суд тәртибендә карарга шикаять бирсә, Жирлек Советы үз составыннан суд карары законлы көченә кәргәнче Жирлек Башлыгын сайлау турында карар кабул итәргә хокуклы түгел.

V бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКАРМА КОМИТЕТЫ

48 статья. Жирлекнең Башкарма комитеты – жирлекнең башкарма-боеру жирле үзидарә органы

1. Жирлекнең Башкарма комитеты Жирлекнең жирле үзидарәсенә башкарма-боеру органы булып тора.

2. Жирлекнең Башкарма комитетының рәсми исеме - "Татарстан Республикасы Саба муниципаль районы Саба шәһәр башкарма комитеты".

3. Жирлекнең Башкарма комитеты Жирлекнең Советына хисап тотта һәм контрольдә тора.

4. Жирлекнең Башкарма комитеты үз исеме белән мөһер, бланклар, шулай ук үзенә граждән хәле актларын дәүләт теркәвенә алу вәкаләтләргән гамәлгә ашыру өчен бирелгән Россия Федерациясә гербы сурәте төшерелгән түгәрәк мөһере бар.

5. Жирлекнең Башкарма комитеты эшчәнлеген тәэмин итү чыгымнары Жирлек бюджетында Россия Федерациясә бюджетларының чыгымнары классификациясә нигезендә аерым юл белән карала.

49 статья. Жирлекнең Башкарма комитеты структурасы

1. Башкарма комитетның структурасы Жирлек Башлығы тәкъдиме буенча Жирлек Советы тарафыннан раслана.

2. Жирлекнең Башкарма комитеты структурасына түбәндәгеләр керә: Башкарма комитет житәкчесе – Жирлек башлығы, Башкарма комитет сәркатибе, башка вазифалы затлар һәм Жирлекнең Башкарма комитетының тармак (функциональ) органнары.

50 статья. Башкарма комитет вәкаләтләре

1. Жирлекнең башкарма комитеты:

1) планлаштыру, бюджет, финанс һәм исәпкә алу өлкәсендә:

- жирлек бюджеты проекты эшли;

- жирлек бюджетының үтәлешен тәэмин итә, «Россия Федерациясендә стратегик планлаштыру турында» 2014 елның 28 июнендәге 172-ФЗ номерлы Федераль законда каралган стратегик планлаштыру өлкәсендә вәкаләтләрне гамәлгә ашыра, өлеге Уставта жирлек Советы вәкаләтләренә билгеләнгән вәкаләтләрдән тыш;

- жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап әзерли;

- жирлекнең икътисады һәм социаль өлкәсе торышын характерлый торган статистик күрсәткечләр жыюны һәм күрсәтелгән мөгълүматларны законнарда билгеләнгән тәртиптә дәүләт хакимияте органнарына тапшыруны оештыра;

2) жирлек территориясендә муниципаль милек белән идарә итү, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән үзара мөнәсәбәтләр өлкәсендә:

- жирлекнең муниципаль милеккә мөлкәт белән идарә итә, муниципаль милек объектларын тәзү, сатып алу, куллану, алар белән эш итү һәм арендау мәсьәләләрен хәл итә;

- жирлек Советы карары белән билгеләнә торган очракларда, жирлек Советы килешүенә (раславына) муниципаль милекне читләштерү, шул исәптән аны хосусыйлаштыру турында тәкъдимнәр әзерли һәм кертә;

- муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, оешмалар белән жирлекнең икътисады һәм социаль үсешендә хезмәттәшлек итү турында килешүләр тәзи; жирлек территориясендә халыкка хезмәт күрсәтү өлкәсендә төрле милек формасындагы предприятиеләр булдыруга ярдәм итә;

- жирлек советы билгеләгән тәртиптә муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр булдыра, аларның максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслай, муниципаль казна учреждениеләрен һәм предприятиеләрен үзгәртеп кору һәм бетерү мәсьәләләрен хәл итә, контракт нигезендә билгели һәм аларның житәкчеләрен биләп торган вазыйфадан азат итә;

- муниципаль ихтыяжларны тәэмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләрен сатып алуны гамәлгә ашыра;

- бюджет һәм автоном муниципаль учреждениеләр тарафыннан муниципаль йөкләмәнең үтәлешен финанс белән тәэмин итүне гамәлгә ашыра;

- ул жирлекне тәзекләндерү, халыкка коммуналь хезмәт күрсәтү, социаль инфраструктура объектларын тәзү һәм ремонтлау, продукция житештерү, халыкның көнкүреш һәм социаль-мәдәни ихтыяжларын канәгатьләндерү өчен кирәкле хезмәтләр күрсәтү, моның өчен каралган үз матди һәм финанс чараларын кулланып башка эшләренә башкаруга заказ бирүче булып тора;

- «коммерциясез оешмалар турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 31.1 һәм 31.3 статьяларында билгеләнгән вәкаләтләр

- кысаларында социаль юнөлөшлө коммерциячел булмаган оешмаларга ярдөм күрсөтө»;
- ул жирлекнең хезмөт күрсөтөлө торган административ участогында полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмөткөргө эш өчен бүлмөлөр бирә;
 - 2017 елның 1 гыйнварына кадәр полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләүче хезмөткөргө һәм аның гаилә әгъзаларына хезмөткөр тарафыннан күрсөтелгән вазыйфа буенча бурычларны үтәү чорында торак урыны бирә;
- 3) территорияль планлаштыру, жирдән һәм башка табигый ресурслардан файдалану, әйләнә-тирәлекне саклау өлкәсендә:
- жирлекнең генераль планы проектын һәм жирлекнең башка шәһәр төзелеш документациясе проектларын, Россия Федерациясенә шәһәр төзелеш кодексы нигезендә, жирлек Советына раслауга кертә һәм кертә, аларның үтөлешен тәэмин итә;
 - ул жирлек чикләрендә урнашкан жир кишәрлегенә шәһәр төзелеш планнарын бирә, жирлек территориясендә урнашкан капитал төзелеш объектларын төзөгәндә, реконструкцияләгәндә объектларны файдалануга тапшыруга рөхсәт бирә (Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексында, башка федераль законнарда каралган очраклардан тыш).;
 - жирлек чикләрендә муниципаль ихтияжлар өчен жирләрне резервлау һәм жир кишәрлекләрен алуны гамәлгә ашыра;
 - жирлек чикләрендә муниципаль жир контролен гамәлгә ашыра,
 - Россия Федерациясе Шәһәр төзелеш кодексында каралган очракларда, биналарны, корылмаларны карауны һәм мондый тикшерүләр барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирүне гамәлгә ашыра,
 - ул индивидуаль торак төзелеш объекттын яки бакча йортын төзү яки реконструкцияләү турында хәбәрнамәдә күрсөтелгән хәбәрнамәнең туры килүе турында хәбәрнамәләр жиберә (алга таба - - индивидуаль торак төзелеш яисә бакча йорты объектның планлаштырыла торган (параметрлары һәм жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеш объекттын яки бакча йортын урнаштыру мөмкинлеге, индивидуаль торак төзелеш яисә бакча йорты параметрларын планлаштырыла торган төзү турында хәбәрнамәдә күрсөтелгән индивидуаль торак төзелеш яисә бакча йорты параметрларының билгеләнгән параметрларга туры килмәве һәм (яисә) жир кишәрлегендә индивидуаль торак төзелеш объекттын яки бакча йортын урнаштыруның рөхсәт ителмәве турында хәбәрнамә, авыл жирлекләре территорияләрендә урнашкан жир кишәрлекләрендә индивидуаль торак төзелеш яки бакча йортының төзелгән яки үзгәртеп корылган объектларының яки бакча йортларының төзелеш яки үзгәртеп корганда шәһәр төзелеш эшчәнлегенә турындагы законнар таләпләренә туры килүе яисә туры килмәве турында хәбәрнамәләр);
 - ул Россия Федерациясе граждан законнары нигезендә үз белдеге белән төзелгән корылманы сүтү, үз белдеге белән корылган корылманы сүтү яки аны рөхсәт ителгән төзелеш, үзгәртеп кору, жирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән билгеләнгән капитал төзелеш объектларының чик параметрларына, территорияне планлаштыру документларына яисә федераль законнарда билгеләнгән капитал төзелеш объектлары параметрларына мәжбүри таләпләргә туры китерү турында карарлар кабул итә;
 - министрлык максатчан билгеләнеше буенча кулланылмаган яки Россия Федерациясе законнарын бозып файдаланыла торган жир кишәрлеген тартып алу турында карар кабул итә;

- Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда үз белдеге белән төзелгән корылманы сүтүне яисә аны билгеләнгән таләпләргә туры китерүне гамәлгә ашыра;
 - муниципаль милектә булган җирләрдән рациональ файдалану һәм саклауны планлаштыра һәм оештыра;
 - авыл җирлеге чикләрендә муниципаль җирне гамәлгә ашыра;
 - муниципаль урман контролен гамәлгә ашыра;
 - ул халыкка экологик хәл турында хәбәр итә, тиешле органнарға әйләнә-тирә мохиткә куркыныч тудыручы, табигатьтән файдалану турындагы законнарны бозучы предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның эш-гамәлләре турында хәбәр итә;
 - ул җирлек территориясендә дөвалау-савыктыру урыннарын һәм җирле әһәмияттәге курортларны булдыра, үстерә һәм саклауны тәэмин итә;
 - Россия Федерациясенәң су законнары белән билгеләнгән чикләрдә, су объектлары милекчесенәң вәкаләтләрен гамәлгә ашыра, халыкка аларны куллану чикләүләре турында хәбәр итә;
 - Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очрақларда биналарны, корылмаларны карауны һәм мондый тикшерүләр барышында ачыкланган бозуларны бетерү турында тәкъдимнәр бирүне гамәлгә ашыра.
- 4) Төзелеш, транспорт һәм элементә өлкәсендә:
- муниципаль торак фондын төзүне һәм карап тотуны оештыра, аның исәбен алып бара, җирлек территориясендә торак төзелеше өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
 - җирлекнең торак пунктлары чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юлларына карата юл эшчәнлеген һәм аларда юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итүне, шул исәптән парковкалар (парковка урыннары) булдыру һәм эшләвен тәэмин итүне гамәлгә ашыра,
 - җирлек чикләрендә автомобиль транспортында, шәһәр җир өсте электр транспортында һәм юл хужалыгында муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;
 - юл хәрәкәтен оештыра, шулай ук автомобиль юлларыннан файдалану һәм юл эшчәнлеген Россия Федерациясе законнары нигезендә гамәлгә ашыру өлкәсендә башка вәкаләтләренә гамәлгә ашыруны оештыра;
 - ул җирлек чикләрендә халыкка транспорт хезмәтләре күрсәтү һәм халыкка транспорт хезмәте күрсәтүне оештыру өчен шартлар тудыра;
 - халыкны элементә хезмәтләре белән тәэмин итү өчен шартлар тудыруны тәэмин итә;
- 5) торак өлкәсендә:
- социаль наем шартнамәләре буенча бирелә торган торак урыннарына мохтажлар буларак гражданны билгеләнгән тәртиптә исәпкә алып бара;
 - торак биналарны торак булмаган биналарга һәм торак булмаган биналарга күчерү турында билгеләнгән тәртиптә карар кабул итә, торак биналарны үзгәртеп коруны һәм яңадан планлаштыруны килештерә, билгеләнгән тәртиптә муниципаль торак фондының торак урыннарын яшәү өчен яраксыз дип таний;
 - җирлектә яшәүче һәм торак шартларын яхшыртуга мохтаж аз керемле гражданны торак законнары нигезендә торак урыннары белән тәэмин итә;
 - муниципаль торак фондыннан файдалану һәм аны саклауны, өлеге фондның торак биналарының санитар һәм техник кагыйдәләргә һәм нормаларга, законнарның башка таләпләренә туры килүенә муниципаль торак контролен гамәлгә ашыра;
- 6) авыл хужалыгын һәм эшқуарлыкны үстерү өлкәсендә:

- ул авыл хужалыгы житештерүен үстерү һәм авыл хужалыгы продукциясе, чимал һәм азык-төлек базарын киңәйтү өчен шартлар тудыра, Кече һәм урта эшкуарлыкны үстерү өчен шартлар тудыра;
- 7) халыкка торак-коммуналь, көнкүреш, сәүдә һәм башка хезмәт күрсәтү өлкәсендә:
 - жирлек чикләрендә халыкны электр, жылылык, газ һәм су белән тәмин итүне, су бүлүне, халыкны Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә ягулык белән тәмин итүне оештыра;
 - жылылык белән тәмин итү объектларын төзү, реконструкцияләү һәм (яки) модернизацияләү буенча бердәм жылылык белән тәмин итүче оешма тарафыннан йөкләмәләрнең үтәлешен муниципаль контрольне гамәлгә ашыра;
 - ул халыкны жәмәгать туклануы, сәүдә һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү белән тәмин итү өчен шартлар тудыра, базарлар һәм ярминкәләр оештыра;
 - халыкка китапханә хезмәте күрсәтүне, жирлек китапханә фондларының сакланышын тәмин итүне оештыра;
 - ул халыкның ялын оештыру һәм мәдәният оешмалары хезмәтләре белән тәмин итү өчен шартлар тудыра;
 - жирлек территориясендә физик культура, мәктәп спорты һәм массакүләм спорт үсеше өчен шартлар тудыра, жирлекнең рәсми физкультура-сәламәтләндерү һәм спорт чараларын үткөрүне оештыра;
 - ул жирлек халкының массакүләм ял итү өчен шартлар тудыра һәм халык күпләп ял итә торган урыннарны төзекләндерүне оештыра;
 - ритуаль хезмәтләр күрсәтүне оештыра һәм күмү урыннарын карап тотуны тәмин итә;
 - энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижелелеген арттыру өлкәсендә муниципаль программаларны гамәлгә ашыра, муниципаль берәмлек чикләрендә муниципаль торак фонды булган күп фатирлы йортларга энергетика тикшерүен оештыра, энергияне сак тоту һәм энергетика нәтижелелеген арттыру турында законнарда каралган башка чараларны оештыра һәм үткәрә;
 - "Жылылык белән тәмин итү турында" Федераль законда каралган жылылык белән тәмин итүне оештыру вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
 - «Су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу турында» Федераль законда каралган су белән тәмин итү һәм ташландык суларны агызу өлкәсендә вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;
 - коммуналь инфраструктура системасына тоташуга тарифларны, коммуналь комплекс оешмаларының тоташуга тарифларын, коммуналь комплекс оешмалары товарларына һәм хезмәт күрсәтүләренә тарифларга өстәмәләрне, кулланучылар өчен бәяләргә (тарифларга) өстәмәләрне жайга сала;
 - ул жирлекнең коммуналь инфраструктурасы системаларын комплекслы үстерү программасын, жирлекнең транспорт инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын, жирлекнең социаль инфраструктурасын комплекслы үстерү программасын эшли һәм раслый, аларга карата таләпләр Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә;
- 8) төзекләндерү өлкәсендә:
 - каты коммуналь калдыкларны жыю (шул исәптән аерым туплану) һәм транспортлау эшчәнлеген оештыруда катнаша;
 - ул, расланган төзекләндерү кагыйдәләре нигезендә, жирлек территориясен төзекләндерүне оештыра;
 - ул төзекләндерү өлкәсендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыра, аның предметы булып жирлек территориясен төзекләндерү кагыйдәләрен, инвалидлар өчен социаль,

- инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларының һәм күрсәтелә торган хезмәтләрнең һәркемгә дә уңайлы булуын тәмин итү таләпләрен үтәү тора,
- жирлекнең торак пунктлары чикләрендә урнашкан шәһәр урманнарын, аеруча саклана торган табигать территорияләрен куллануны, саклауны, саклауны, саклауны, яңадан торгызуны оештыра;
 - адреслар бирүне, адресларны үзгәртү, юкка чыгаруны, урам-юл челтәре элементларына (федераль өһәмияттәге автомобиль юлларыннан, региональ яки муниципаль өһәмияттәге автомобиль юлларыннан, муниципаль районның жирле өһәмияттәге жирле өһәмияттәге автомобиль юлларыннан тыш), жирлек чикләрендә планлаштыру структурасы элементлары атамаларын бирүне, мондый атамаларны үзгәртү, юкка чыгаруны, дәүләт адреслы реестрында мәгълүмат урнаштыруны гамәлгә ашыра.
- 9) гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклау, законлылыкны тәмин итү, халыкны һәм территорияләргә гадәттән тыш хәлләрдән яклау өлкәсендә
- жирлек территориясендә законнар, дәүләт хакимияте һәм жирле үзидарә органнары актлары үтәлешен, гражданның хокукларын һәм ирекләрен саклауны тәмин итә; ул билгеләнгән тәртиптә, шул исәптән судта яки арбитраж судта, жирле үзидарә органнарының һәм дәүләт вазыйфаи затларның, предприятиеләрнең, учреждениеләрнең, оешмаларның хокукларын бозучы актларына карата шикаять белдерә;
 - жирлек чикләрендә гадәттән тыш хәлләргә кисәтүдә һәм бетерүдә катнаша;
 - жирлек торак пунктлары чикләрендә беренчел янгын куркынычсызлыгы чараларын үткөрүне тәмин итә;
 - территориаль оборона һәм гражданның оборонасы, халыкны һәм жирлек территориясен табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән саклау чараларын оештыра һәм тормышка ашыруны тәмин итә; гадәттән тыш хәлләргә бетерү өчен жирле финанс һәм матди ресурслар резервларын булдыруны тәмин итә;
 - үз вәкаләтләре чикләрендә һәм билгеләнгән тәртиптә халыкка гадәттән тыш хәлләргә барлыкка килү куркынычы турында яисә килеп чыгу турында үз вакытында хәбәр итүне һәм хәбәр итүне тәмин итә;
 - жирлек территориясендә авария-коткару хезмәтләре һәм (яки) авария-коткару формираниеләре эшчәнлеген булдыра, тәмин итә;
 - Министрлык су объектларында кешеләрнең куркынычсызлыгын тәмин итү, аларның тормышын һәм сәламәтлеген саклау буенча чараларны тормышка ашыруны тәмин итә;
 - муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, жирлек депутатын чакыртып алу, жирлек чикләрен үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору мәсьәләләре буенча тавыш бирүне әзерләү һәм үткөрүне оештыру ягынан һәм матди-техник яктан тәмин итә;
 - жыелышлар, митинглар, урам йөрешләре, демонстрацияләр һәм пикетлар уздыруга, спорт, тамаша һәм башка массакүләм чаралар үткөрүгә бәйле законнарда каралган чараларны гамәлгә ашыра;
 - терроризм һәм экстремизмны профилактикалауда, шулай ук жирлек территориясендә терроризм һәм экстремизм күренешләре нәтижеләрен минималләштерүдә һәм (яки) юк итүдә катнаша;
 - жирлек чикләрендә коррупциягә каршы торучу чараларын гамәлгә ашыра;
 - жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи затларын, жирле үзидарәнең сайланулы органнары өгзаларын, жирлек Советы депутатларын, муниципаль хезмәткәрләргә һәм муниципаль учреждениеләр хезмәткәрләргә һөнәри белем һәм өстәмә һөнәри

3) эшчәнлекнең тиешле өлкәләрендә муниципаль контрольне гамәлгә ашыруның административ регламентларын эшләү. Күрсәтелгән административ регламентларны эшләү һәм кабул итү Татарстан Республикасы норматив хокукий актларында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла;

4) тиешле эшчәнлек өлкәләрендә муниципаль контрольнең нәтижәләгән мониторинглауны оештыру һәм уздыру, аны уздыру күрсәткечләре һәм методикасы Россия Федерациясә Хөкүмәте тарафыннан раслана;

5) федераль законнарда, законнарда һәм Татарстан Республикасының башка норматив хокукий актларында каралган бүтән чараларны гамәлгә ашыру.

Муниципаль контрольне турыдан-туры гамәлгә ашыру функцияләре, мондый органнарның статусын билгеләүче хокукий актлар нигезендә, жирлек башкарма комитеты органнарына йөкләнергә мөмкин.

Муниципаль контрольне гамәлгә ашыру, юридик затларны, индивидуаль эшкуарларны тикшерүне оештыру һәм үткөрү белән бәйлә мөнәсәбәтләргә «дәүләт контролен (күзәтчеләгән) һәм муниципаль контрольне гамәлгә ашырганда юридик затларның һәм индивидуаль эшкуарларның хокукларын яклау турында» 2008 елның 26 декабрәндәгә 294-ФЗ номерлы Федераль закон нигезләмәләре кулланыла алуны тәэмин итә.

51 статья. Жирлекнең башкарма комитеты житәкчесе

1. Жирлек башкарма комитетын Башкарма комитет житәкчесе житәкли.
2. Башкарма комитет житәкчесе әлеге вазифага контракт буенча билгеләнә торган жирле үзидарәнәң вазыйфаи заты булып тора.
3. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен даими нигездә башкара.
4. Аерым оештыру-боеру функцияләрен гамәлгә ашыру өчен жирлек башкарма комитеты житәкчесе урынбасарлары бар. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе вакытлыча булмаганда (авыруга яки ялга бәйлә рәвештә) яисә үз бурычларын үти алмаса, аңа суд карары буенча иректән мөхрүм итү яки вазыйфадан вакытлыча азат итү яки вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылу рәвешендә процессуаль мәжбүри чаралар куллану яисә вазыйфаларны билгеләнгән бүлү нигезендә аның вәкаләтләрен жирлек башкарма комитеты житәкчесе урынбасарларының берсе башкара.
5. Башкарма комитеты житәкчесе «Коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәгә 273-ФЗ номерлы федераль закон, 2012 елның 3 декабрәндәгә 230-ФЗ номерлы «Дәүләт вазыйфаларын биләүче затларның һәм башка затларның чыгымнарының аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» Федераль закон, 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы «аерым категория затларга счетлар (кертәмнәр) ачарга һәм аларны ачарга, чит ил банкларында кулдагы акча һәм кыйммәтләренә саклауны тую турында» гы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, туюларны үтәргә, бурычларны үтәргә тиеш, Россия Федерациясә территориясеннән читтә урнашкан чит ил финанс инструментларына ия булу һәм (яки) алардан файдалану» темасына "түгәрәк өстәл" утырышы узды.
6. Башкарма комитет житәкчесе жирлек башлығына Россия Федерациясә гражданлығын яисә чит ил гражданлығын туктату турында язмача хәбәр итәргә бурычлы – Россия Федерациясә халыкара шартнамәсә нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланырга, чит ил гражданлығы (ялгызлык) алу яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенәң халыкара шартнамәсә нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокукы булган чит ил гражданының яисә башка документ алу

хокукына ия, ләкин Россия Федерациясе граждандлыгы йә чит ил граждандлыгы туктатылганнан яисә чит ил граждандлыгы (ярдәмгә алу), йә әлеге пунктта каралган яшәүгә рөхсәт яисә башка документ алганнан соң биш эш көненнән дә соңга калмыйча.

52 Статья. Жирлек башкарма комитеты житәкчесен билгеләү тәртибе

1. Башкарма комитет житәкчесен билгеләү конкурс нигезендә башкарыла. Конкурс шартлары, аны үткәрү датасы, вакыты һәм урыны турында белешмәләр, контракт проекты массакуләм мәгълүмат чараларында конкурс уздырылган көнгә кадәр 20 көннән дә соңга калмыйча басылып чыгарга тиеш.
2. Конкурсны үткәрү өчен Конкурс комиссиясе төзелә. Конкурс комиссиясе әгъзаларының гомуми саны жирлек Советы тарафыннан билгеләнә.
3. Зат жирлек башкарма комитеты житәкчесе вазыйфасына конкурс нәтижеләре буенча конкурс комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән кандидатлар арасыннан билгеләнә.
4. Башкарма комитет житәкчесе өчен контракт шартлары жирлек Советы тарафыннан жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрне гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә раслана.
5. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе белән килешү жирлек башлыгы тарафыннан төзелә.

53 Статья. Жирлек башкарма комитеты житәкчесенәң вәкаләтләре вакыты

1. Башкарма комитет житәкчесе вазыйфасына (яңа чакырылыш жирлек Советы эшли башлаганга кадәр) затны билгеләү турында Карар кабул иткән жирлек Советы вәкаләтләре вакытына, ләкин ике елдан да ким булмаган вакытка билгеләнә.
2. Жирлек Советы вәкаләтләре вакыты чыккач, жирлек башкарма комитеты житәкчесе үз вәкаләтләрен билгеләнгән тәртиптә башкарма комитетның яңа житәкчесе билгеләнгәнчегә кадәр гамәлгә ашыруын дәвам итә.

54 Статья. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе вәкаләтләре

Башкарма комитет житәкчесе:

- 1) жирлекнең башкарма комитеты эшчәнлегенә башлангыч принципларда житәкчелек итә һәм жирлек башкарма комитеты тарафыннан аның вәкаләтләренә кергән вәкаләтләренә үтәү өчен шәхси жаваплылык тотат;
- 2) жирлек Советы, жирлек башлыгы, башка жирле үзидарә органнары һәм башка муниципаль берәмлекләр, дөүләт хакимияте органнары, граждандар һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләрдә жирлекнең башкарма комитетын тәкъдим итә;
- 3) жирлек Советы каравына жирлек бюджеты проектларын һәм аның үтөлеше турында хисапларны тәкъдим итә;
- 4) жирлек Советы каравына жирлекнең социаль-икътисадый үсеше стратегиясен тәкъдим итә;
- 5) жирлек Советы раславына Башкарма комитет структурасы проектын кертә, жирлек Башкарма комитетының штат расписаниесен раслый, хезмәткәрләрнең чик санына һәм хезмәткә түләү фондына билгеләнгән чик санга туры килә;

беләм бирүне оештыра, Россия Федерациясенәң Мәгариф турындагы законында һәм муниципаль хезмәт турындагы законнарда каралган тәртиптә муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыра, муниципаль хезмәт өчен кадрлар әзерләүне оештыра;

- ул милләтара һәм конфессияара татулыкны ныгытуга, жирлек территориясендә яшәүче Россия Федерациясе халыкларының телләрен һәм мәдәниәтен саклап калуга һәм үстерүгә, мигрантларны социаль һәм мәдәни адаптацияләүгә, милләтара (этникара) конфликтларны профилактикалауга юнәлтелгән чараларны тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;

- ул депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен махсус билгеләнгән урыннарны билгели, шулай ук депутатларның сайлаучылар белән очрашуларын үткөрү өчен жирле үзидарә органнары тарафыннан бирелә торган урыннар исемлеген һәм аларны бирү тәртибен билгели;

10) мәдәниәт, спорт һәм балалар һәм яшьләр белән эшләү өлкәсендә:

- жирлек милкәндә булган мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны, куллануны һәм популярлаштыруны, жирлек территориясендә урнашкан жирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклауны тәэмин итә;

- ул жирле традицион халык сәнгате ижатын үстерү өчен шартлар тудыра, жирлектә халык сәнгәтен саклап калу, торгызу һәм үстерү өчен шартлар тудыра;

- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль музейларны карап тотуны тәэмин итә;

- жирлектә балалар һәм яшьләр белән эшләү буенча чаралар оештыра һәм тормышка ашыра;

11) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен үтәү өлкәсендә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыра;

- дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән матди һәм финанс чараларын исәпкә алып бара һәм тиешле файдалануны тәэмин итә;

- федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән билгеләнгән тәртиптә тапшырылган дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру турында хисаплар тапшыра;

- жирлек Советы карарлары нигезендә үзләренә тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен, жирлекнең жирле үзидарә органнары карамагында булган матди ресурслардан һәм финанс чараларыннан өстәмә фәйдә12) башка вәкаләтләр:

- жирлек ихтыяжлары өчен ясалма жир кишәрлекләре булдыру өчен кирәкле эшләрне башкаруны, федераль закон нигезендә ясалма жир участогы төзү турында килешү төзү хокукына ачык аукцион үткөрүне тәэмин итә;

- жирлек башлыгы эшчәнлеген оештыру, хокукый, мәгълүмати, матди-техник һәм башка яктан тәэмин итүне башкара;

жирлекнең архив фондларын формалаштыруны тәэмин итә;

- жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләрен хәл итү максатларында, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»06.10.2003 ел, №131-ФЗ Федераль законның 17 статьясындагы 2 өлеше белән билгеләнгән социаль әһәмиятле эшләрне (шул исәптән дежурлыкларны) ирәкле нигездә башкаруга гражданның жәлеп итү турында Карар кабул итә;

- жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләре буенча, законнар, әлеге Устав, жирлек Советы карарлары белән жирлек Советы яисә башка жирле үзидарә органнары вәкаләтләренән тыш, башка вәкаләтләрне гамәлгә ашыра.

2. Башкарма комитет жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү буенча түбәндәге вәкаләтләрне гамәлгә ашыра:

- жирлек музейлары булдыра;
- жирлектә нотариус булмаган очракта законнарда каралган нотариаль гамәлләр башкара;
- опека һәм попечительлек эшчәнлеген тормышка ашыруда катнаша;
- жирлек территориясендә жирле милли-мәдәни мохтариятләренәң хокукларын тормышка ашыру белән бәйлә эшчәнлекне тормышка ашыру өчен шартлар тудыра;
- Россия Федерациясә халыкларының милли-мәдәни үсешенә һәм жирлек территориясендә милләтара мөнәсәбәтләр өлкәсендә чараларны тормышка ашыруга ярдәм итә;
- жирлек территориясендә урнашкан муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне мобилизация эзәрләү чараларын оештыруда һәм тормышка ашыруда катнаша;
- муниципаль янғын сагы булдыра;
- туризмны үстерү өчен шартлар тудыра;
- кеше хокукларын тәэмин итүгә жәмәгать контролен һәм мәжбүри тоту урыннарында булган затларга ярдәм күрсәтә.
- «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында» 1995 елның 24 ноябрәндәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә инвалидларның ижтимагый берләшмәләренә, шулай ук Гомумроссия инвалидлар ижтимагый берләшмәләре тарафыннан оештырылган оешмаларга ярдәм күрсәтә;
- гражданның социаль файдаланудагы торак фондының торак урыннарына наем шартнамәләре буенча торак урыннары бирү, торак законнары нигезендә;
- жирлек территориясендә яшәүче хужасыз хайваннар белән эш итү эшчәнлеген башкара;
- «Россия Федерациясендә хокук бозуларны профилактикалау системасы нигезләре турында» Федераль законда каралган хокук бозуларны профилактикалау өлкәсендәге чараларны гамәлгә ашыра;
- инвалидлар, сәләмәтлекләре чикләнгән затлар, адаптив физик культура һәм адаптив спорт үсешенә ярдәм итә;
- "кулланучылар хокукларын яклау турында" 1992 елның 7 февралендәге 2300-1 номерлы Россия Федерациясә Законнда каралган кулланучылар хокукларын яклау чараларын гамәлгә ашыра;
- полиция участок уполномоченные вазыйфасын биләп торучы хезмәткәргә һәм аның гаилә әғзаларына хезмәткәр тарафыннан күрсәтелгән вазыйфаны биләү чорында торак урыны бирә;
- алкогольле, наркотик яки башка токсик исерек хәлдә булган затларга ярдәм күрсәтү чараларын гамәлгә ашыра.

3. Жирлекнең башкарма комитеты муниципаль контрольлекне гамәлгә ашыруга вәкаләтле орган булып тора.

Муниципаль контроль өлкәсендә авыл жирлегә башкарма комитеты вәкаләтләренә керә:

- 1) жирлек территориясендә муниципаль контроль оештыру һәм гамәлгә ашыру;
- 2) жирле үзидарә органнарына гамәлгә ашыру вәкаләтләре бирелгән региональ дәүләт контролен (күзәтчелеген) оештыру һәм гамәлгә ашыру;

- 6) жирлек башлыгы белән килештереп, Башкарма комитет житөкчесе урынбасарларын билгеләп куя һәм вазыйфаларынан азат итә, алар арасында вазыйфаларны бүлә, муниципаль хезмәткәрләргә һәм авыл жирлеге Башкарма комитетының башка хезмәткәрләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлеген контрольдә тотат, аларга карата кызыксындыру һәм дисциплинар җаваплылык чараларын куллана;
- 7) расланган бюджет нигезендә үз вәкаләтләргә чикләрендә жирлек акчалары белән эш итә;
- 8) жирлек башкарма комитеты Федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны тәэмин итә, аларның үтәлеше өчен персонал җавап тотат; тиешле законнар нигезендә һәм үтәү йөзеннән тапшырылган дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйлә мәсьәләләр буенча хокукый актлар чыгара;
- 9) жирлек башкарма комитеты компетенциясенә кертелгән жирле эһәмияттәге мәсьәләләр буенча хокукый актлар, шулай ук жирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләргә буенча хокукый актлар чыгара;
- 10) елга бер тапкырдан да ким булмаган яки жирлек башлыгы таләбе буенча жирлек Советы жирлек советына үз эшчәнлегенә һәм Башкарма комитет эшчәнлегенә турында отчет бирә;
- 11) халыкка даими рәвештә жирлек башкарма комитеты эшчәнлегенә турында хәбәр итә, авыл жирлеге башкарма комитеты хезмәткәрләргә тарафыннан гражданны кабул итүне оештыра, айга бер тапкырдан да ким булмаган күләмдә гражданны кабул итә, гражданның тәкъдимнәрен, гаризаларын һәм шикаятьләрен карый, алар буенча карарлар кабул итә;
- 12) дөүләт һәм башка органнарда жирлек мәнфәгатләрен тәэмин итү һәм яклау буенча чаралар күрә, жирлек башкарма комитеты исемнән судка гариза бирә, ышанычнамәләр бирә;
- 13) законнар, әлегә Устав, жирлек Советы карарлары һәм төзелгән контракт нигезендә башка вәкаләтләргә гамәлгә ашыра.

55 Статья. Жирлек башкарма комитеты житөкчесе вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату

1. Жирлек башкарма комитеты житөкчесе вәкаләтләргә вакытыннан алда туктатыла:
 - 1) үлем;
 - 2) үз теләгә белән отставкалар;
 - 3) әлегә статьяның 2 яки 3 пункты нигезендә контрактны өзү;
 - 4) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 74 статьясы нигезендә вазыйфадан читләштерү;
 - 5) суд тарафыннан эшкә яраксыз яисә чикләнгән эшчән дип тану;
 - 6) суд тарафыннан хәбәрсез югалган дип тану яисә вафат булган дип игълан итү;
 - 7) судның гаепләү карарының үз көченә керүе;
 - 8) Россия Федерациясеннән читкә даими яшәү урынына чыгу;
 - 9) Россия Федерациясә гражданнылығын йә чит ил гражданнылығын туктату - аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил гражданнылығы (ярдәмгә алу) яисә чит ил гражданы яисә чит ил гражданы территориясендә даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга хокукы, аның нигезендә чит ил гражданы жирле үзидарә органнарына сайланьрга, чит ил

гражданы яисә чит ил гражданы яисә Россия Федерациясенәң халыкара шартнамәсе нигезендә жирле үзидарә органнарына сайланырга хокуклы булган чит ил гражданы яисә чит ил гражданының даими яшәү хокукын раслаучы башка документ булырга, әгәр Россия Федерациясенәң халыкара килешүендә башкасы каралмаган булса;

10) хәрби хезмәткә чакырылу яки аны алыштыручы альтернатив граждан хезмәтенә жиберү;

11) муниципаль берәмлекне үзгәртеп кору, аның өлешләренә туры китереп башкарыла. 3, 3.1-1, 3.2, 3.3, 4 - 6.2, 7 - 7.2 «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында » 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 13 статьясы, шулай ук муниципаль берәмлек бетерелгән очракта;

12) жирлекнең шәһәр округы белән берләшүенә бәйле рәвештә муниципаль берәмлек статусын югалтуы;

13) жирлек чикләрен үзгәртү яисә жирлекнең шәһәр округы белән берләшүе нәтижәсендә килеп чыккан сайлаучыларның санын 25% тан арттыру;

14) муниципаль берәмлек башлыгы, жирле администрация башлыгы вәкаләтләрен башкаручы вазыйфасына керешүе.

2. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт яклар килешүе буенча яки гариза нигезендә суд тәртибендә өзелергә мөмкин:

1) жирле өһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итүгә кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәүгә бәйле рәвештә, контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә, жирлек Советы яисә жирлек башлыгы;

2) федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына бирелгән аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга кагылышлы өлешендә, шулай ук законнарда билгеләнгән чикләүләренә үтәмәүгә бәйле рәвештә, Татарстан Республикасы Президенты;

3) Башкарма комитет житәкчесе - жирле үзидарә органнары һәм (яки) Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте органнары тарафыннан контракт шартларын бозуга бәйле рәвештә.

3. Башкарма комитет житәкчесе белән Контракт, «коррупциягә каршы тору турында» 2008 елның 25 декабрәндәге 273-ФЗ номерлы Федераль закон, «дөүләт Вазыйфаларын биләүче затларның чыгымнарының һәм башка затларның аларның керемнәренә туры килүен тикшереп тору турында» 2012 елның 3 декабрәндәге 230-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнгән чикләүләренә, тыюларны, бурычларны үтәмәүгә бәйле рәвештә, Татарстан Республикасының югары вазыйфаи заты (Татарстан Республикасы дөүләт хакимияте югары башкарма органы житәкчесе) гаризасы нигезендә, суд тәртибендә өзелергә мөмкин., «Аерым категория затларның аерым категорияләренә Россия Федерациясе территориясеннән читтә урнашкан чит ил банкларында счетлар (кертемнәр) ачуны һәм кыйммәтләренә саклауны, чит ил финанс инструментларына ия булуны һәм (яки) алардан файдалануны тыю турында» 2013 елның 7 маендагы 79-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә керемнәре, чыгымнары, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында Россия Федерациясе законнары нигезендә тапшырыла торган белешмәләренәң дәрәсләген һәм тулылыгын тикшерү нәтижәсендә ачыкланган.

4. Башкарма комитет Житәкчесе вәкаләтләре вакытыннан алда туктатылган яки суд карары буенча процессуаль мәжбүри итү чараларын кулланган очракта, аның вәкаләтләрен жирле үзидарәнең вазыйфаи заты яисә жирлек уставы нигезендә билгеләнә торган вәкаләтле муниципаль хезмәткәр вакытлыча башкара.

**VI бүлек. БАШКА ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ.
ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҮЗАРА ХЕЗМӘТТӘШЛЕГЕ**

56 статья. Жирлекнең Ревизия комиссиясе

1. Жирлекнең ревизия комиссиясе финанс тикшерүе жирле үзидарәнең даими эшләүче, коллегиаль органы булып тора.
2. Жирлекнең ревизия комиссиясе рәис һәм ике әгъзадан тора (аудиторлар).
Жирлекнең Ревизия комиссиясен оештыру һәм аның эшчәнлегенә тәртибе, аның вәкаләтләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы, «Россия Федерациясе субъектларының һәм муниципаль берәмлекләренең контроль-хисап органнарын оештыруның һәм аларның эшчәнлегенә гомуми принциплары турында» 07.02.2011 ел, №6-ФЗ, «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 06.10.2003 ел, №131-ФЗ федераль законнар, Россия Федерациясе Бюджет кодексы, башка федераль законнар һәм Россия Федерациясенә башка норматив хокукый актлары, муниципаль норматив хокукый актлар белән билгеләнә.
Федераль законнарда билгеләнгән очрактарда һәм тәртиптә, жирлекнең Ревизия комиссиясе эшен һәм эшчәнлеген хокукый җайга салу шулай ук Татарстан Республикасы законнары белән гамәлгә ашырыла.
3. Саба муниципаль районы Советы Саба муниципаль районы Контроль-хисап палатасына тышкы муниципаль финанс контролен гамәлгә ашыру буенча жирлекнең Ревизия комиссиясе вәкаләтләрен тапшыру турында килешү төзәргә хокуклы.

**57 статья. Жирлек Советы, Жирлек Башлыгы, Жирлекнең Башкарма комитеты
һәм башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлегенә нигезләре**

1. Әлеге Уставта билгеләнгән вәкаләтләргә бүлешү нигезендә жирлек Советы, жирлек башлыгы һәм жирлек башкарма комитеты үз вәкаләтләрен мөстәкыйль гамәлгә ашыралар.
2. Жирлек советы һәм башкарма комитеты, жирлекнең икътисади һәм социаль үсеш процесслары белән нәтиҗәле идарә итү максатыннан, законнарда, әлеге Уставта билгеләнгән формаларда, халык мәнфәгатьләрендә хезмәттәшлек итәргә тиеш.
3. Жирлек советы һәм башкарма комитеты бер-берсенә кабул ителгән норматив-хокукый актларны кул куйган көннән җиде көн эчендә җибәрәләр.
4. Жирлек Советы, жирлек башлыгы жирлек башкарма комитеты җитәкчесенә жирлекнең башкарма комитеты җитәкчесенә, Башкарма комитетның башка вазыйфаи затларының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару яки үзгәртү турында тәкъдим белән мөрәҗәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
5. Жирлекнең башкарма комитеты җитәкчесе жирлек Советына, жирлек Советының, жирлек Советының хокукый актларын кабул итү, гамәлдән чыгару, үзгәртү турындагы тәкъдим белән мөрәҗәгать итәргә хокуклы, шулай ук аларга суд тәртибендә шикаять бирергә хокуклы.
6. Жирлек башлыгы башкарма комитет җитәкчесенә жирлек советының эш планнарын һәм жирлек Советы карарларының проектларын жирлек Советы Регламентында билгеләнгән тәртиптә җибәрә.

7. Жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында, жирлек башлыгы үткәрә торган утырышларда киңәш бирү тавышы хокукы белән жирлек башкарма комитеты житәкчесе, аның урынбасары яки алар тарафыннан вәкаләтле затлар катнашырга хоуклы. Язма чакыру булса, Совет утырышларында катнашырга тиеш.
8. Жирлек башкарма комитеты житәкчесе үткәргән утырышларда жирлек башлыгы, жирлек Советы депутатлары катнашырга хоуклы.
9. Башка жирле үзидарә органнарының үзара хезмәттәшлеге тәртибе жирлек Советы тарафыннан билгеләнергә мөмкин.

58 статья. Жирле үзидарә органнары арасында бәхәсләрне хәл итү

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары арасында аларның вәкаләтләрен гамәлгә ашыру мәсьәләләре буенча бәхәсләр килештерү процедураларын үткөрү юлы белән я суд тәртибендә хәл ителә.

VII бүлек. САЙЛАУ КОМИССИЯСЕ

59 статья. Жирлекнең Сайлау комиссиясе

1. Жирлекнең Сайлау комиссиясе муниципаль сайлауларны, жирле референдумны, депутат, жирле үзидарәнең сайланулы органы әгъзасы, Жирлек Башлыгы чакыртып алу буенча тавыш бирүне, Жирлек чикләрен үзгәртү, Жирлекне үзгәртү мәсьәләләре буенча тавыш бирүне оештыра.
2. Жирлекнең Сайлау комиссиясе жирле үзидарә органнары структурасына керми торган муниципаль орган булып тора.
3. Жирлекнең Сайлау комиссиясе «Россия Федерациясе гражданның сайлау хоукларының һәм референдумда катнашу хоукының төп гарантияләре турында» 12.06.2002 елның № 67-ФЗ Федераль закон, Татарстан Республикасы Сайлау кодексы белән билгеләнгән тәртиптә Жирлек Советы тарафыннан төзелә.
4. Жирлек Сайлау комиссиясенең вәкаләтләре вакыты биш ел тәшкил итә.
5. Жирлекнең Сайлау комиссиясе хәлиткеч тавыш бирү хокукы белән 7 әгъзадан тора.
6. Жирлек Сайлау комиссиясе эшчәнлеген финанс ягыннан тәэмин итү Жирлек бюджетында Россия Федерациясе бюджетларының чыгымнары классификациясе нигезендә аерым юл белән күздә тотыла.
7. Жирлек Сайлау комиссиясенең вәкаләтләре, аның эшчәнлегенә тәртибе һәм гарантияләре федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге устав белән жайга салына. Жирлек Советы мәрәжәгәте нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Үзәк сайлау комиссиясе карары буенча Жирлек Сайлау комиссиясенең вәкаләтләре территориаль сайлау комиссиясенә йөкләнә ала.

VIII бүлек. ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫ ЭШЧӘНЛЕГЕНЕҢ ГРАЖДАНЛЫК-ХОКУКИЙ ҺӘМ ФИНАНС НИГЕЗЛӘРЕ

60 статья. Жирлекнең юридик зат хокукына ия жирле үзидарә органнары

1. Федераль закон һәм әлеге Устав нигезендә юридик зат хоуклары Жирлек Советына һәм Жирлекнең Башкарма комитетына бирелә.

2. Жирлекнең Башкарма комитеты структурасы нигезендә, Жирлек Советы карары буенча, юридик зат хокуклары белән Жирлекнең Башкарма комитетының аерым органнарына бирелергә мөмкин.

61 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнары юридик зат буларак

1. Жирлек исеменнән милек һәм башка хокукларны һәм вазифаларны сатып алырга һәм гамәлгә ашырырга, судта ышаныч кәгазеннән башка чыгыш ясарга мөмкин.

2. Жирлекнең жирле үзидарә органнары, юридик зат хокуклары белән билгеләнгән, идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыру өчен төзелә торган муниципаль казна учреждениеләре булып торалар һәм федераль законнарда билгеләнгән төрлөптә юридик затлар сыйфатында дәүләт теркөвә узарга тиеш.

62 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарын финанслау

Жирлекнең жирле үзидарә органнары эшчәнлеген финанслау ягыннан тәэмин итү бары тик жирлек бюджетының үз керемнәре хисабына гына гамәлгә ашырыла.

IX бүлек. ЖИРЛЕК БАШЛЫГЫНА ҺӘМ ЖИРЛЕКНЕҢ БАШКА ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНА БИРЕЛӘ ТОРГАН СОЦИАЛЬ ҺӘМ БАШКА ГАРАНТИЯЛӘР

63 статья. Жирлек башлығына һәм Жирлекнең башка вазыйфаи затларына бирелә торган социаль һәм башка гарантияләр

Жирлек Башлығы һәм Жирлекнең башка вазыйфаи затлары эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре «Татарстан Республикасында муниципаль берәмлекнең вәкилләкле органы депутаты, жирле үзидарәнең сайланулы вазыйфаи заты вәкаләтләрен гамәлгә ашыру гарантияләре турында» 12.02.2009 елдагы 15-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм жирлек Советы карарлары нигезендә билгеләнә.

64 статья. Жирлек Советы депутаты, башка вазыйфаи затлар эшчәнлегенә социаль һәм башка гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатына, даими нигездә эшләүче, Жирлек Советы һәм аның органнары утырышларында катнашкан, Жирлек Советы йөкләмәләрен үтәгән вакытта, гамәлдәге законнарда каралган акчалата компенсация һәм башка түләүләр түләнә.

2. Үз вәкаләтләрен даими нигездә башкаручы Жирлек Башлығы урынбасарына, әлеге Уставта каралган очракларда, Жирлек Башлығы вазыйфаларын башкарганда, Жирлек Башлығының айлык акчалата бүләкләренә 90 проценты күләмендә түләнә.

3. Жирлекнең Ревизия комиссиясе һәм Жирлекнең Сайлау комиссиясе әгъзаларына әлеге органнар эшендә катнашкан вакытта законнар, Жирлек Советы карарлары нигезендә акчалата компенсация түләнә.

65 статья. Жирлек башлығы, Жирлек Советы депутатларының кагылгысызлыгы гарантияләре

1. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән Жирлек Башлыгының хокук гарантияләре, аларны жинаять яки административ җаваплылыкка тартканда, тоткарлауда, арестта, тентүдә, Сорау алганда, аларга карата башка жинаять-процессуаль һәм административ-процессуаль гамәлләр кылганда, шулай ук Жирлек Советы депутатларына карата, торак һәм (яки) хезмәт урынын, аларның багажын, шәхси һәм хезмәт транспорт чараларын, алар тарафыннан кулланыла торган элемент чараларын исәпкә алганда, федераль законнар белән билгеләнә.

2. Федераль закон нигезендә Жирлек Советы депутаты әйтелгән фикер, тавыш биргәндә белдерелгән позиция һәм аның статусына туры килә торган башка гамәлләр, шул исәптән аның вәкаләтләре вакыты чыккач та, жинаять яки административ җаваплылыкка тартыла алмый. Әлеге нигезләмә Жирлек Советы депутаты тарафыннан халык алдында мыскыл итү, яла ягу яки Федераль закон белән каралган башка хокук бозу очрақларына кагылмый.

X бүлек. ЖИРЛЕКТӨГЕ ЖИРЛЕ ҮЗИДАРӘ ОРГАННАРЫНЫҢ ҺӘМ ВАЗЫЙФАИ ЗАТЛАРЫНЫҢ ҖАВАПЛИЛЫГЫ

66 статья. Жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары федераль законнар нигезендә Жирлек халкы, дөүләт, физик һәм юридик затлар алдында җаваплы.

67 статья. Жирле үзидарә органнарының, Жирлек Советы депутатларының Жирлек халкы алдында җаваплылыгы

1. Жирле үзидарә органнарының Жирлек халкы алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

2. Жирлек Советы депутатларының, шул исәптән Жирлек башлыгының, Жирлек халкы алдында җаваплылыгы, аны сайлаган кешеләрнең ышанычы югалту нәтижәсендә барлыкка килә.

3. Жирлек халкының ышанычын югалткан Жирлек Советы депутаты, шул исәптән Жирлек Башлыгы, әлеге Уставның 13 статьясында каралган очрақларда һәм тәртиптә кире алынырга мөмкин.

68 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарының һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының дөүләт алдында җаваплылыгы

1. Федераль законнар нигезендә Жирлек Советының, Жирлек Башлыгының дөүләт алдында җаваплылыгы Россия Федерациясе Конституциясе, федераль конституциячел законнар, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе, Татарстан Республикасы законнары һәм әлеге Устав, шулай ук Жирлекнең жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрән тиешенчә башкармаган очрақта тиешле суд карары нигезендә барлыкка килә.

2. Жирлек Советының нигезләре һәм тәртибе «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә.

69 статья. Физик һәм юридик затлар каршында җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының җаваплылыгы

Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының физик һәм юридик затлар алдында җаваплылыгы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә башкарыла.

70 статья. Җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарларына һәм гамәлләренә (гамәл кылмавына) карата судка шикаять белдерү

Гражданның турыдан-туры ихтыяр белдерү юлы белән кабул ителгән карарларга, җирле үзидарә органнарының һәм җирле үзидарәнең вазыйфаи затларының карарларына һәм гамәлләренә (гамәл кылмауларына) судта яисә Арбитраж судына законда билгеләнгән тәртиптә шикаять бирелергә мөмкин.

71 статья. Ышаныч югалуга бәйле рәвештә, муниципаль вазыйфаларны биләүче затларны эштән азат итү (вазыйфадан азат итү)

1. Федераль законнарда, Татарстан Республикасы законнарында, муниципаль норматив хокукый актларда каралган тәртиптә муниципаль вазыйфа биләүче зат, ышаныч югалуга бәйле рәвештә, эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш:

1) мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) җайга салу буенча зат тарафыннан чаралар күрү, аны яклавы ул булган;

2) зат тарафыннан үз керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында, шулай ук хатынының (иренең) һәм балигы булмаган балаларының керемнәре, мөлкәте һәм мөлкәти характердагы йөкләмәләре турында мәгълүмат бирү яисә белә торып дәрәҗә булмаган яки тулы булмаган мәгълүмат бирү турында;

3) затның, Федераль законда билгеләнгән очрактардан тыш, коммерция оешмасы белән идарә итү органы эшчәнлегендә түләүле нигездә катнашуы;

4) зат тарафыннан эшқуарлык эшчәнлеген гамәлгә ашыру;

5) затның, әгәр Россия Федерациясенә халыкара шартнамәсендә яисә Россия Федерациясе законнарында башкасы каралмаган булса, идарә органнары, попечительлек яки Күзәтчелек советлары, чит ил коммерцияле булмаган хөкүмәтнеке булмаган һәм Россия Федерациясе территориясендә эш итүче башка чит ил коммерцияле булмаган оешмалары һәм аларның структур бүлекчәләре составына керүе.

2. Үзенә буйсынган затның мәнфәгатьләр конфликтна китерә яки китерә ала торган шәхси кызыксынуы барлыкка килүе турында мәгълүм булган муниципаль вазыйфаны биләп торучы зат тарафыннан үзенә буйсынган зат тарафыннан мәнфәгатьләр конфликтын булдырмау һәм (яки) җайга салу чаралары кабул ителгән очракта да, ышаныч югалуга бәйле рәвештә эштән азат ителергә (вазыйфадан азат ителергә) тиеш.

3. "Коррупциягә каршы тору турында" 25.12.2008 ел, № 273-ФЗ Федераль законның 15 статьясында каралган ышаныч югалу сәбәпле, тиешле вазифаны биләгән җирле үзидарә органы тарафыннан муниципаль вазифаны биләп торучы затка карата

куллану, эштән азат итү (вазыйфадан азат итү) рәвешендәге түләттерү турында белешмәләр өлеге зат үз вазифасын биләп торучы затлар реестрына кертелә.

XI бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ МУНИЦИПАЛЬ ХОКУКЫЙ АКТЛАРЫ

72 статья. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасы

1. Жирлекнең муниципаль хокукий актлары системасына керә:

1) Жирлек Уставы, жирле референдумда (гражданныр жыенында) кабул ителгән хокукий актлар;

2) Жирлек Советының норматив һәм башка хокукий актлары;

3) өлеге Уставта каралган Жирлек Башлыгының, Жирлек Башкарма комитетының һәм башка органнарның һәм жирле үзидарәнең вазыйфаи затларының хокукий актлары.

2. Жирлек уставы һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукий актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар муниципаль норматив хокукий актлар системасында иң югары юридик көч актлары булып тора, турыдан-туры гамәлдә һәм жирлекнең бөтен территориясендә кулланыла. Башка муниципаль норматив хокукий актлар өлеге Уставка һәм жирле референдумда кабул ителгән хокукий актларга каршы килмәскә тиеш.

3. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителгән муниципаль хокукий актлар жирлекнең бөтен территориясендә мәжбүри үтәлергә тиеш.

4. Муниципаль хокукий актлар юкка чыгарылырга яисә аларның гамәле, мондый органнар яисә тиешле вазыйфалар юкка чыгарылган яисә күрсәтелгән органнарның яисә вазыйфаи затларның вәкаләтләре исемлеге үзгәртелгән очракта, тиешле муниципаль хокукий актны кабул иткән (чыгарган) жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары тарафыннан туктатылырга мөмкин - муниципаль хокукий актның гамәлен юкка чыгару яисә туктатып тору мизгеленә тиешле муниципаль хокукий актны кабул итү (бастырып чыгару) кергән жирле үзидарә органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары, шулай ук жирле үзидарә органнарының федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруны жайга салучы өлешендә-Россия Федерациясә дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы (Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең вәкаләтле органы).

5. Норматив характерга ия булмаган муниципаль хокукий актның гамәлдә булуы, Эшкурлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясә Президенты каршындагы вәкаләтле вәкилнең Эшкурлар хокукларын яклау буенча Россия Федерациясә законнары нигезендә бирелгән тиешле күрсәтмәне алган очракта, жирле үзидарә органы яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи заты тарафыннан кичекмәстән туктатыла. Бирелгән күрсәтмәнең үтәлеше турында жирле үзидарәнең башкарма-боеру органнары яисә жирле үзидарәнең вазыйфаи затлары Россия Федерациясә Президенты каршындагы Эшкурлар хокукларын яклау буенча вәкаләтле вәкилгә - өч көн, ө жирле үзидарәнең вәкиллекле органнарына алар карар кабул иткән көннән өч көннән дә соңга калмыйча хәбәр итәргә тиеш.

73 статья. Гражданнырның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарлар

1. Жирле өһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү жирле референдумда белдерелгән гражданны турыдан-туры ихтыяр белән белдерү юлы белән башкарыла.

2. Әгәр Жирлек халкын турыдан-туры белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен муниципаль норматив хокукый актны, жирле үзидарә органын яисә күрсәтелгән актны кабул итү (бастырып чыгару) керә торган жирле үзидарәнең вазыйфаи затын өстәмә рәвештә кабул итү (бастырып чыгару) таләп ителсә, референдумда кабул ителгән карар үз көченә кәргән көннән 15 көн эчендә тиешле муниципаль норматив хокукый актны әзерләү һәм (яисә) кабул итү вакытын билгеләргә тиеш. Күрсәтелгән срок өч айдан да артмаска тиеш.

3. Муниципаль норматив хокукый актның гражданның турыдан-туры ихтыярын белдерү юлы белән кабул ителгән карарны гамәлгә ашыру өчен кирәкле булу вакытын бозу Жирлек Башлыгын чакыртып алу яисә Жирлек Советы вәкаләтләрен вакытыннан алда туктату өчен нигез булып тора.

74 статья. Жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары тарафыннан кабул ителә торган муниципаль хокукый актлар төрләре

1. Жирлекнең жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары үзләренә йөкләнгән вәкаләтләренә үтәү йөзеннән түбәндәге муниципаль хокукый актлар чыгара:

1) Жирлек Советы-Жирлек Советы карарлары;

2) Жирлек Башлыгы – Жирлек Башлыгы карарлары һәм боерыклары;

3) Башкарма комитет житәкчесе - Башкарма комитет карарлары һәм боерыклары.

2. Жирлекнең башка вазыйфаи затлары үз вәкаләтләре чикләрендә әлеге Уставта, башка муниципаль норматив хокукый актларда билгеләнгән, аларның статусын билгели торган боерыклар һәм боерыклар чыгара.

75 статья. Муниципаль хокукый актларны әзерләү

1. Муниципаль хокукый актлар проектлары жирлек башлыгы, Жирлек Советы депутатлары, башка сайлау органнары, жирле үзидарә органнары, территорияль ижтимагый үзидарә органнары, гражданның инициатив төркемнәре, Саба муниципаль районы прокуроры, шулай ук Жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан кертелә ала.

2. Татарстан Республикасы Саба районы прокуроры үз вәкаләтләрен гамәлгә ашыру барышында гамәлдәге муниципаль норматив хокукый актларны камилләштерү кирәклеген билгеләгәндә муниципаль норматив хокукый актларны үзгәртү, юкка чыгару яки кабул итү турында тәкъдимнәр кертәргә хокуклы.

3. Муниципаль хокукый актлар проектларын кертү тәртибе, аларга кушып бирелә торган документларның исемлегә һәм формасы Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Башлыгы тарафыннан билгеләнә.

76 статья. Жирлек Советының хокукый актлары

1. Жирлек Советы федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, Устав белән аның компетенциясенә кәргән мәсьәләләр буенча Жирлек территориясендә үтәләргә тиешле кагыйдәләренә билгели торган карарлар, Жирлек Башлыгын отставкага жиберү турында карар, шулай ук Жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре һәм федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге

Устав белән аның компетенциясенә кәргән башка мәсьәләләр буенча карарлар кабул итә.

2. Жирлек Советы карарлары, әгәр федераль законнарда башкача билгеләнмәгән булса, Жирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан күпчелек тавыш белән кабул ителә.

3. Жирлек Советының жирле салымнар һәм җыемнарны билгеләү, үзгәртү һәм юкка чыгаруны, жирлек бюджеты акчаларыннан чыгымнарны гамәлгә ашыруны күздә тоткан карарлары бары тик Жирлек Башлыгы инициативасы буенча яки аның бәяләмәсе булганда гына Жирлек Советы каравына кертелергә мөмкин. Күрсәтелгән бәяләмә Жирлек Советына карар проектын Жирлек Башкарма комитетына тапшырганнан соң утыз көн эчендә тапшырыла.

4. Жирлек Советы карарлары Жирлек Башлыгы тарафыннан кабул ителгән көннән өч көн эчендә имзалана һәм алар әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә халыкка игълан ителә.

77 статья. Жирлек Башлыгының хокукый актлары

1. Жирлек башлыгы үз вәкаләтләре чикләрендә, законнарда, әлеге Уставта, жирлек Советы карарларында билгеләнгән вәкаләтләр чикләрендә, жирлек Советы эшчәнлеген оештыру мәсьәләләре, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» Федераль закон һәм башка федераль законнар нигезендә аның вәкаләтләренә кертелгән башка мәсьәләләр буенча карарлар һәм күрсәтмәләр чыгара.

78 Статья. Башкарма комитет җитәкчесенәң хокукый актлары

1. Жирлек башкарма комитетының җитәкчесе федераль законнар, Татарстан Республикасы законнары, әлеге Устав, жирлек Советының норматив-хокукый актларында билгеләнгән вәкаләтләре чикләрендә жирле өһәмияттәге мәсьәләләр һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дөүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга бәйле мәсьәләләр буенча Башкарма комитет карарларын, шулай ук жирлек башкарма комитеты эшен оештыру мәсьәләләре буенча боерыкларын чыгара.

79 статья. Муниципаль норматив хокукый актларны бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм аларның үз көченә керүе тәртибе

1. Жирлек Советы карарлары жирлек башлыгы кул куйганнан соң 10 көн узгач үз көченә керә, әгәр башкасы карар белән билгеләнмәгән булса.

Жирлек Советының салымнар һәм җыемнар турындагы норматив-хокукый актлары Россия Федерациясе Салым кодексы нигезендә үз көченә керә.

Жирлек Советының әлеге Уставны кабул итү яки әлеге Уставка үзгәрешләр кертү турындагы карарлары Федераль законда, әлеге Уставта билгеләнгән тәртиптә үз көченә керә.

2. Жирлек Башлыгының, Жирле үзидарәнең башка вазыйфаи затларының хокукый актлары, әгәр актларда башкасы билгеләнмәгән булса, аларга кул куелган көннән үз көченә керә.

3. Кеше һәм граждән хокукларына, ирекләренә һәм бурычларына кагылышлы, гамәлгә куючы муниципаль берәмлек булган оешмаларның хокукый статусын билгели

торган, шулай ук жирле үзидарә органнары арасында төзелә торган шартнамәләр рәсми басылып чыкканнан (халыкка житкерелгәннән) соң үз көченә керә.

4. Һәр муниципаль хокукый актта аның реквизитлары: аның исеме, имзасы (Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән хокукый актлар өчен - шулай ук Жирлек Советы кабул иткән датага), теркәү номеры, хокукый актка кул куйган вазыйфаи затның исеме, мөһере булырга тиеш.

5. Жирлек бюджеты турында, аның үтәләше турында хисап, жирле салымнар һәм жыемнар билгеләү турында, Жирлек Советы Регламенты, Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгән башка норматив-хокукый актлар, жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешүләр, муниципаль норматив хокукый актлардан яисә аларның федераль закон белән чикләнгән белешмәләре булган аерым нигезләмәләреннән тыш, рәсми рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

6. Муниципаль сайлаулар, жирле референдум, Жирлек Советы депутатын чакыртып алу буенча тавыш бирү, чикләргә үзгәртү, жирлекне үзгәртеп кору, жирлек башлыгын һәм аның урынбасарын сайлау мәсьәләсе буенча норматив хокукый актлар һәм законнар нигезендә башка актлар мәжбүри рәвештә басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш.

7. Законнар яисә әлеге Устав нигезендә мәжбүри булмаган рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) мәжбүри булмаган норматив булмаган муниципаль хокукый актлар аларны чыгарган органнар яисә жирле үзидарә вазыйфаи затлары карары буенча бастырып чыгарылырга (халыкка житкерелергә) мөмкин.

8. Бастырып чыгарганда (халыкка житкергәндә) муниципаль хокукый акт яисә жирле үзидарә органнары арасында төзелгән килешү реквизитлары күрсәтелә. Муниципаль хокукый актны яисә жирле үзидарә органнары арасында төзелгән Килешүне рәсми бастырып чыгару булып аның тулы текстын жирлектә таратыла торган Вақытлы матбугатта беренче басмасы санала.

Муниципаль хокукый актларны һәм килешүләргә рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) өчен жирле үзидарә органнары шулай ук челтәрле басмадан файдаланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актның рәсми челтәр басмасында тулы текст басылып чыккан (урнаштырылган) очракта, күләмле график һәм таблица кушымталары басма матбугатта китерелергә мөмкин.

9. Муниципаль хокукый актларны рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) юлы белән гамәлгә ашырыла:

- хокукый акт текстын Жирлекнең жирле үзидарә органнары гамәлгә куйган басма массакуләм мәгълүмат чараларында яисә Жирлек территориясендә таратыла торган бүтән массакуләм мәгълүмат чараларында бастырып чыгару. Хокукый акт текстын башка массакуләм мәгълүмат чараларында бастырганда әлеге басылуның рәсми булуы турында билге булырга тиеш;

- хокукый акт текстын яки хокукый акт проектын Татарстан Республикасы хокукый мәгълүмат рәсми порталында «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә түбәндәге адрес буенча урнаштыру: <http://pravo.tatarstan.ru>
хокукый акт текстын яисә хокукый акт проектын Россия юстиция Министрлыгының хокукый порталында «Россия Федерациясендә норматив хокукый актлар» бүлегендә түбәндәге адрес буенча «Интернет» мәгълүмат-телекоммуникация челтәрендә урнаштыру: <http://pravo-minjust.ru> кат <http://право-минюст.рф>;

- хокукый акт текстын Жирлек территориясендә махсус мәгълүмат стендларында урнаштыру. Күрсәтелгән стендларның саны һәм аларның урнашу урыннары Жирлек

Советы тарафыннан раслана һәм Жирлек халкы тарафыннан муниципаль хокукый акт тексты белән каршылыксыз танышу мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

10. Муниципаль хокукый акты бастырып чыгарганда (халыкка житкәргәндә) массакуләм мәгълүмат чарасының чыгу датасы яки тиешле акты халыкка житкәру датасы турында белешмәләр күрсәтеләргә тиеш, алар акты жибәрә башлау (тарату) датасына яки аны мәгълүмат стәндында урнаштыру датасына туры киләргә тиеш.

11. Муниципаль норматив хокукый актлар, шул исәптән жирле референдумда (гражданнар жыенында) кабул ителгән карарлар хокукый актлар рәвешендә рәсмиләштерелгән карарлар Татарстан Республикасы муниципаль норматив хокукый актлары регистрына кертәләргә тиеш, аны оештыру һәм алып бару Татарстан Республикасы законында билгеләнгән тәртиптә Татарстан Республикасы юстиция Министрлыгы тарафыннан гамәлгә ашырыла.

XII бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ ИКЪТИСАДИ НИГЕЗЕ

80 статья. Жирлекнең икътисади нигезе

Жирлекнең икътисади нигезен муниципаль милектәге милек, Жирлек бюджеты акчалары, шулай ук Жирлекнең милек хокуклары тәшкил итә.

81 статья. Муниципаль милек

1. Жирлек милкәндә булырга мөмкин:

1) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

2) федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очрактарда жирле үзидарә органнарына тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук аларга «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 15 статьясындагы 4 өлешендә каралган тәртиптә жирле үзидарә органнарының аерым вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен бирелгән мөлкәт;

3) Жирлек Советының норматив хокукый актлары нигезендә жирле үзидарә органнары һәм вазыйфаи затлары, муниципаль хезмәткәрләр, муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр хезмәткәрләре эшчәнлеген тәэмин итү өчен билгеләнгән мөлкәт;

4) федераль законнар белән жирле үзидарә органнарына хәл итү хокукы бирелгән һәм жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә кертелмәгән мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт.

5) «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 14 статьясындагы 3 һәм 4 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү өчен билгеләнгән мөлкәт, шулай ук «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрәндәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 17 статьясындагы 1, 1.1 өлешләре нигезендә жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү буенча вәкаләтләрен гамәлгә ашыру өчен билгеләнгән мөлкәт.

2. Жирлектә әлеге статьяның 1 өлеше таләпләренә туры килми торган мөлкәткә милек хокукы барлыкка килгән очракта, күрсәтелгән мөлкәт яңадан профильләштерелергә (милекнең максатчан билгеләнеше үзгәртелергә) йө читләштерелергә тиеш. Мондый мөлкәтне читләштерү тәртибе һәм сроклары федераль закон белән билгеләнә.

82 статья. Жирлекнең муниципаль милкенә ия булу, файдалану һәм эш итү

1. Жирле үзидарә органнары Жирлек исемнен Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар һәм алар нигезендә кабул ителә торган жирле үзидарә органнарының норматив хокукий актлары нигезендә муниципаль мөлкәтне мөстәкыйль белә, файдалана һәм алар белән эш итә.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль мөлкәтне физик һәм юридик затларга, Россия Федерациясе дәүләт хакимияте органнарына, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына һәм башка муниципаль берәмлекләренәң жирле үзидарә органнарына вакытлыча яки даими файдалануга тапшырырга, федераль законнар нигезендә читләштереп алырга, бүтөн алыш-бирешләр башкарырга хокуклы.

3. Жирле үзидарә органнары Россия Федерациясе Хөкүмәте вәкаләт биргән федераль башкарма хакимият органы тарафыннан билгеләнгән тәртиптә муниципаль милек реестрларын алып бара.

83 статья. Муниципаль предприятиеләр, учреждениеләр һәм хужалык жәмгыятьләре

1. Жирлек муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләрне төзи, үзгәртеп кора һәм бетерә, хужалык жәмгыятьләрен, шул исәптән жирле әһәмияттәге мәсьәләләренә хәл итү буенча вәкаләтләренә гамәлгә ашыру өчен муниципальара төзүдә катнаша ала. Муниципаль предприятиеләргә һәм учреждениеләргә карата гамәлгә куючы функцияләрен һәм вәкаләтләрен вәкаләтле жирле үзидарә органнары гамәлгә ашыра.

2. Жирле үзидарә органнары муниципаль предприятиеләр һәм учреждениеләр эшчәнлегенәң максатларын, шартларын һәм тәртибен билгели, аларның уставларын раслый, әлеге предприятие һәм учреждение житәкчеләрен вазыйфага билгели һәм вазыйфадан азат итә, аларның эшчәнлегә турында хисапларны әлеге Уставта каралган тәртиптә тыңлый.

3. Жирлекнең жирле үзидарә органнары Жирлек исемнен муниципаль казна учреждениеләре йөкләмәләре буенча субсидия рәвешендә жавап бирәләр һәм аларның Россия Федерациясе Граждан кодексында билгеләнгән тәртиптә үтөлешен тәэмин итәләр.

84 статья. Жирлекнең муниципаль милкен хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары

1. Муниципаль милекне хосусыйлаштыру тәртибе һәм шартлары федераль законнар нигезендә Жирлек Советы карарлары белән билгеләнә.

2. Муниципаль милекне кулландан һәм хосусыйлаштырудан кәргән керемнәр Жирлек бюджетына керә.

**85 статья. Жирлекнең жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган
булмаган
предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар белән мөнәсәбәтләре**

Жирлекнең жирле үзидарә органнарының муниципаль милектә булмаган предприятиеләр, учреждениеләр, оешмалар, шулай ук физик затлар белән мөнәсәбәтләре, законнарда башкача билгеләнмәгән булса, килешү нигезендә төзелә.

XIII бүлек. ЖИРЛЕКНЕҢ ФИНАНС НИГЕЗЕ

86 статья. Жирлек бюджеты

1. Жирлекнең үз бюджеты бар.
2. Жирлек бюджеты Жирлек Советының муниципаль норматив хокукый акты рәвешендә эшләнә һәм раслана.
3. Жирлек бюджетында Жирлекнең жирле әһәмияттәге мәсьәләләргә хәл итү буенча жирле үзидарә органнары вәкаләтләрен гамәлгә ашыруга юнәлтелүче керемнәр һәм федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен жирле үзидарә органнары тарафыннан гамәлгә ашыруны тәэмин итү өчен бирелә торган субвенцияләр, шулай ук күрсәтелгән керемнәр һәм субвенцияләр исәбенән Жирлек бюджетының тиешле чыгымнары аерым карала.
4. Федераль законнарда һәм Россия Федерациясенә шулар нигезендә кабул ителә торган башка норматив хокукый актларында билгеләнгән тәртиптә жирле үзидарә органнары федераль дәүләт хакимияте органнарына һәм (яисә) Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнарына Жирлек бюджеты үтөлеше турында хисап тапшыра.

87 статья. Жирлектә бюджет процессы

1. Жирлек бюджеты проекты төзү һәм карау, Жирлек бюджетын раслау һәм үтәү, аның үтөлешен тикшереп тору, Жирлек бюджеты үтөлеше турындагы хисапны төзү һәм раслау, Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексында билгеләнгән таләпләргә үтәп, жирле үзидарә органнары тарафыннан мөстәкыйль гамәлгә ашырыла.
2. Жирлек бюджеты проекты, Жирлек бюджетын раслау турында Жирлек Советы карары, аның үтөлеше турында еллык хисап, Жирлек бюджеты үтөлеше барышы һәм жирле үзидарә органнарының муниципаль хезмәткәрләре, муниципаль учреждение хезмәткәрләре саны турында квартал саен белешмәләр, Жирлекнең торак пунктлары территорияләрендә махсус мәгълүмат стендларында яисә өлгегә Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка житкереләргә) тиеш.
3. Жирлек Советының муниципаль норматив-хокукый актларына, чираттагы финанс елында һәм план чорында үз көченә керә торган бюджет хокук мөнәсәбәтләрен җайга сала торган, жирле салымнар турында муниципаль норматив-хокукый актларга, Жирлек Советының муниципаль норматив-хокукый актларына үзгәрешләр кертү турындагы муниципаль норматив хокукый актларына үзгәрешләр кертү турында Жирлек Советына чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек

бюджеты турында карар проекты кертелгән көнгә кадәр 10 көннән дә соңга калмыйча кабул ителергә тиеш.

4. Жирлек бюджеты проекты өч елга (чираттагы финанс елына һәм план чорына) төзелә һәм раслана.

5. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проекты, Жирлекнең чыгым йөкләмәләрен финанс ягыннан тәэмин итү максатларында, Жирлекнең социаль-икътисади үсешен фаразлау нигезендә төзелә.

6. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проекты, Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм аның таләпләре нигезендә Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Устав нигезендә кабул ителгән тәртиптә һәм срокларда төзелә.

7. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проекты төзү түбәндәгеләргә нигезләнә:

- Россия Федерациясе Президентының Россия Федерациясе Федераль Собраниеһенә Юлламасының Россия Федерациясендә бюджет сәясәтен (бюджет сәясәтенә таләпләр) билгели торган нигезләмәләре турында;

- Татарстан Республикасы Президентының Татарстан Республикасы Дәүләт Советына юлламасында;

- Жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре турында;

- социаль - икътисади үсеш фаразы турында;

- озак сроклы чорга бюджет фаразы (бюджет фаразы проекты, бюджет фаразына үзгәрешләр кертү проекты) турында;

- муниципаль программалар (муниципаль программалар проектлары, муниципаль программаларга үзгәрешләр кертү проектлары) турында.

8. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турындагы карарда бюджетның төп характеристикалары булырга тиеш, аларга бюджет керемнәренең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты, шулай ук Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы законнары, Жирлек Советының муниципаль хокукый актларында (бюджет турындагы Карардан тыш) билгеләнгән башка күрсәткечләр керә.

9. Жирлек бюджеты турындагы карар белән раслана:

- РФ Бюджет кодексының 160.1 статьясында каралган очракларда Жирлек бюджеты керемнәренең баш администраторлары Исемлегә;

- РФ Бюджет кодексының 160.2 статьясында каралган очракларда Жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакларының баш администраторлары исемлегә;

- чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары, төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре буенча) йә чыгымнар төрләре бүлекләре, бүлекчәләре, максатчан статьялары (муниципаль программалар һәм программага карамаган юнәлешләр), чыгымнар төрләре төркемнәре (төркемнәре һәм төркемчәләре), чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенә чыгымнар төрләре (төркемнәре һәм төркемчәләре) буенча, шулай ук чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнары классификациясенә бүлекләре һәм бүлекчәләре, билгеләнгән тиешенчә Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, муниципаль хокукый акты белән Жирлеге Советы;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет чыгымнарының ведомство структурасы;

- норматив йөкләмәләргә үтәүгә юнәлдерелә торган бюджет ассигнованиеләренең гомуми күләме;

- чираттагы финанс елында һәм план чорында Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларына башка бюджетлардан алына торган һәм (яисә) бирелә торган бюджетара трансфертлар күләме;

- чираттагы финанс елына һәм план чорының беренче елына бюджет расланган очракта шартлы рәвештә расланган (расланган) чыгымнарның гомуми күләме план чорының беренче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 2,5 проценты күләмендә (максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенә каралган бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), план чорының икенче елына бюджет чыгымнарының гомуми күләменнән кимендә 5 проценты күләмендә (бюджет чыгымнарын исәпкә алмыйча), максатчан билгеләнеше булган Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан бюджетара трансфертлар исәбенә каралган;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына бюджет кытлыгын финанслау чыганаclarы (статья 2007 елның 2 августындагы 38-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы редакциясендә);

- чираттагы финанс елыннан һәм план чорының һәр елыннан соң килә торган елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге, шул исәптән муниципаль гарантияләр буенча бурычның иң югары чиген күрсәтеп, муниципаль бурычның иң югары чиге;

- Жирлек бюджетының Россия Федерациясе Бюджет кодексы, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Жирлек Советының муниципаль хокукый актында билгеләнгән башка күрсәткечләре.

10. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турында карар проекты расланган бюджетның план чорының параметрларын үзгәртү һәм аларга бюджет проектының план чорының икенче елы параметрларын өстәү юлы белән раслана.

Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты турында карар проекты план чорының расланган бюджеты күрсәткечләрен төгәлләштерә һәм төзелә торган бюджетның план чорының икенче елы күрсәткечләрен раслый.

11. Бюджет турындагы карар проекты белән бер үк вакытта Жирлек Советына төкъдим ителә:

- Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлекнең бюджет һәм салым сәясәтенең төп юнәлешләре;

- агымдагы финанс елының узган чорында Жирлекнең социаль-икътисади үсешенең якынча нәтижеләре һәм агымдагы финанс елында жирлекнең социаль-икътисади үсешенең көтелүче нәтижеләре;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлекнең социаль-икътисади үсеше фаразы;

- чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджетының төп характеристикалары (керемнәрнең гомуми күләме, чыгымнарның гомуми күләме, бюджет дефициты) фаразы;

- Жирлек бюджеты проектына аңлатма язуы;

- бюджетара трансфертларны бүлү методикалары (методикалар проектлары) һәм исәп-хисаплар;

- чираттагы финанс елы һәм план чорының һәр елыннан соң килүче елның 1 гыйнварына муниципаль эчке бурычның иң югары чиге;

- агымдагы финанс елына бюджетның көтелүче үтәлешен бәяләү;

- Жирлек Советы, суд системасы органнары, Жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан тәкъдим ителгән әлеге органнарның бюджет сметалары проектлары, әлеге бюджет сметаларына карата жирлек башкарма комитеты белән каршылыктар барлыкка килгән очракта, Жирлекнең Башкарма комитеты тарафыннан тәкъдим ителә торган;

- Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм аның нигезендә кабул ителгән Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм әлеге Уставта билгеләнгән башка документлар һәм материаллар.

Муниципаль программалар һәм программага карамаган эшчәнлек юнәлешләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү бюджет турындагы карар белән расланган очракта, жирлек бюджеты турындагы карар проектына муниципаль программалар паспортлары (күрсәтелгән паспортларга үзгәрешләр проектлары) тапшырыла.

Әгәр Жирлек бюджеты турындагы карар проекты бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта булмаса, бюджет чыгымнары классификациясе бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча бюджет ассигнованиеләрен бүлү белән кушымта Жирлек бюджеты турындагы карар проектына аңлатма язуына кушымталар составына кертелә.

12. Чираттагы финанс елына һәм план чорына Жирлек бюджеты проектын төзү Жирлекнең Башкарма комитеты тарафыннан Россия Федерациясе Бюджет кодексы, федераль законнар, алар нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексы һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә гамәлгә ашырыла.

13. Жирлекнең Башкарма комитеты чираттагы финанс елына һәм план чорына жирлек бюджеты турындагы карар проектын ағымдагы елның 15 ноябрәннән дә соңга калмыйча жирлек Советы каравына кертә.

14. Жирлек бюджеты турында карар проектын карау һәм аны Жирлек Советының муниципаль норматив хокукый актында билгеләнгән раслау тәртибе Чираттагы финанс елының 1 гыйнварыннан бюджет турындагы карарның үз көченә керүен, шулай ук күрсәтелгән карар белән Россия Федерациясе Бюджет кодексының 184.1 статьясы нигезендә күрсәткечләрен һәм характеристикаларны (кушымталарны) раслауны күздә тотарга тиеш.

15. Жирлек бюджеты турындагы карар 1 гыйнвардан үз көченә керә һәм, әгәр Россия Федерациясе Бюджет кодексында һәм (яки) Жирлек бюджеты турындагы карарда башкасы каралмаган булса, финанс елының 31 декабренә кадәр гамәлдә була.

Жирлек бюджеты турындагы карар, аңа кул куелганнан соң 10 көннән дә соңга калмыйча, билгеләнгән тәртиптә рәсми бастырып чыгарылырга тиеш.

16. Жирлекнең жирле үзидарә органнары Жирлек бюджетының баланслылыгын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салу, бюджет процессын гамәлгә ашыру, муниципаль бурыч күләме, күләме һәм структурасы, жирлекнең бюджет йөкләмәләрен үтәүне тәэмин ителәр.

17. Жирлек бюджеты керемнәре Россия Федерациясенәң бюджет законнары, салымнар һәм жыемнар турындагы законнар һәм башка мәжбүри түләүләр турындагы законнар нигезендә формалаша.

18. Жирлек бюджеты чыгымнары Россия Федерациясе Бюджет кодексында каралган рәвешләрдә гамәлгә ашырыла.

19. Федераль дәүләт хакимияте органнары, Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары вәкаләтләрен финанслауга Жирлек бюджеты чыгымнарын

гамәлгә ашыру, федераль законнарда һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән очраклардан тыш, рөхсәт ителми.

20. Муниципаль милек объектларына бюджет инвестицияләре Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә гамәлгә ашырыла.

88 статья. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен сатып алулар

1. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алу «Дәүләт һәм муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләренә сатып алу өлкәсендә контракт системасы турында» 2013 елның 5 апрелендәге 44-ФЗ номерлы Федераль закон һәм Россия Федерациясенең башка норматив хокукый актлары нигезендә гамәлгә ашырыла.

2. Муниципаль ихтыяжларны тәмин итү өчен товарлар, эшләр, хезмәт күрсәтүләр сатып алу жирлек бюджеты акчалары исәбеннән гамәлгә ашырыла.

89 статья. Жирлек гражданның үзара салым акчасы

1. Гражданның үзара салым акчасы астында гражданның жирле өһемияттәге конкрет мәсьәләләренә хәл итү өчен башкарыла торган бер тапкыр бирелә торган түләүләре аңлашыла. Гражданның үзара салым түләүләре күләме Жирлек (торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) составына керүче барлык халкы өчен абсолют күләмдә билгеләнә, алар саны жирлек (торак пунктның (яисә аның территориясенең бер өлеше) составына керүче гражданның гомуми саныннан 30 проценттан артмый торган аерым категорияләреннән тыш, алар өчен түләүләр күләме киметелергә мөмкин.

2. Өлеге статьяның 1 өлешендә күрсәтелгән түләүләренә кертү һәм куллану мәсьәләләре жирле референдумда, ә 4.1 һәм 4.3 пунктларда каралган очракларда хәл ителә. «Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 25.1 статьясындагы 1 өлеше, гражданның жыенында.

90 статья. Жирлекнең муниципаль бурыч алулары (муниципаль бурыч)

1. Жирлек бюджетын финанслау һәм бурыч йөкләмәләрен түләү максатларында федераль законнарда билгеләнгән төрлө муниципаль эчке бурыч алулар башкарырга хокукы.

Муниципаль бурыч алулар дигәндә Россия Федерациясе валютасында эчке базарда урнашкан Жирлек исемнән кыйммәтле кәгазьләр чыгару юлы белән башкарыла торган муниципаль бурыч алулар һәм Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезләмәләре нигезендә Жирлек бюджетына Россия Федерациясе бюджет системасының башка бюджетларыннан һәм кредит оешмаларыннан жәлеп ителә торган кредитлар аңлашыла, алар буенча муниципаль бурыч йөкләмәләре барлыкка килә.

2. Муниципаль бурыч алуларны гамәлгә ашыру хокукы Россия Федерациясе Бюджет кодексы һәм өлеге Устав нигезендә муниципаль берәмлек исемнән Жирлекнең Башкарма комитеты карамагында.

91 статья. Жирле бюджет үтәлеше

1. Жирлек бюджетын үтәү Россия Федерациясе Бюджет кодексы нигезендә башкарыла.
2. Жирлек бюджеты касса бердәмлеге һәм чыгымнарның ведомство буйсынуы нигезендә башкарыла.
3. Жирлек бюджеты үтәлешенә касса хезмәте күрсәтү, Жирлек бюджеты акчаларын алучыларның шәхси счетларын ачу һәм алып бару Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
4. Жирлек бюджетын үтәү жирлекнең жыелма бюджет язмасы һәм жирлекнең касса планы нигезендә оештырыла.

92 статья. Бюджет хисабы. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчет

1. Жирлекнең бюджет хисаплылыгы еллык булып тора.
2. Жирлекнең бюджет хисаплылыгы, тиешле бюджет акчаларының баш администраторларының жыелма бюджет хисаплылыгы нигезендә, жирлекнең башкарма комитеты тарафыннан төзелә.
3. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап Жирлек Советы карары белән расланьрга тиеш.
4. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап, аны Жирлек Советына тапшырганчы, тышкы тикшерү узарга тиеш, ул бюджет акчаларының баш администраторларының бюджет хисаплылыгын тышкы яктан тикшерүне һәм Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләүне үз эченә ала.
Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны тышкы тикшерү, федераль законнарда билгеләнгән үзәнчәлекләренә исәпкә алып, Татарстан Республикасы Бюджет кодексы таләпләрен үтәгәндә, Жирлек Советының муниципаль хокукый актында билгеләнгән тәртиптә, Жирлек Советының Ревизия комиссиясе тарафыннан башкарыла.
5. Жирлекнең Башкарма комитеты, аңа бәяләмә әзерләү өчен, алымдагы финанс елының 1 апреленнән дә соңга калмыйча, Жирлек бюджетының үтәлеше турында хисап бирә. Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык хисапка бәяләмә әзерләү 1 айдан да артмаган вакытка, бюджет акчаларының баш администраторларының еллык бюджет хисаплылыгын тышкы тикшерү күрсәткечләре нигезендә башкарыла.
6. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапка бәяләмә Жирлекнең Ревизия комиссиясе тарафыннан Жирлек Советына бер үк вакытта Жирлекнең Башкарма комитетына жиберелә.
7. Ел саен, алымдагы финанс елының 1 маеннан да соңга калмыйча, Жирлекнең Башкарма комитеты, хисап финанс елы өчен Жирлек бюджеты үтәлеше турында еллык отчетны, Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы башка бюджет хисапын һәм Россия Федерациясе бюджет законнарында каралган башка документларны Жирлек Советына тапшыра.
8. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны карау нәтижеләре буенча Жирлек Советы Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисапны раслау яки кире кагу турында карар кабул итә.
Жирлек Советы тарафыннан Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы еллык хисап кире кагылган очракта, ул мәгълүматларны дәрәс яки тулы булмаган чагылдыру фактларын бетерү һәм 1 айдан артмаган срокта кабат тапшыру өчен кире кайтарыла.
9. Жирлек бюджеты үтәлеше турындагы карар белән, Жирлек бюджеты керемнәренен, чыгымнарының һәм дефицитының гомуми суммасы күрсәтелеп, хисап финанс елы өчен Жирлек бюджеты үтәлеше турында хисап раслана.

Хисап финанс елында Жирлек бюджеты үтөлеше турында Жирлек Советы карарына аерым кушымталар белән күрсәткечләр раслана:

- Жирлек бюджетының керемнәр классификациясе кодлары буенча керемнәр;
- Жирлек бюджеты чыгымнарының ведомство структурасы буенча Жирлек бюджеты чыгымнары;
- бюджет чыгымнарын классификацияләү бүлекләре һәм бүлекчәләре буенча Жирлек бюджеты чыгымнары;
- бюджет кытлыгын финанслау чыганакалары классификациясе кодлары буенча Жирлек бюджеты кытлыгын финанслау чыганакалары.

Жирлек бюджеты үтөлеше турындагы карар белән шулай ук Жирлек бюджеты үтөлеше турында карар кабул итү өчен Россия Федерациясе Бюджет кодексы, аның нигезендә кабул ителә торган Татарстан Республикасы Бюджет кодексы, Жирлек Советының муниципаль хокукый акты белән билгеләнгән башка күрсәткечләр раслана.

93 статья. Муниципаль финанс контроле

1. Муниципаль финанс контроле Россия Федерациясенең бюджет законнарын һәм бюджет хокук мөнәсәбәтләрен жайга салучы башка норматив хокукый актларны үтәүне тәэмин итү максатларында гамәлгә ашырыла. Муниципаль финанс контроле тышкы һәм эчке, башлангыч һәм алга таба бүленә.
2. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә тышкы муниципаль финанс контроле-жирлекнең ревизия комиссиясенең контроль эшчәнлегенә.
3. Бюджет хокук мөнәсәбәтләре өлкәсендә Эчке муниципаль финанс контроле Жирлек Башкарма комитетының контроль эшчәнлегенә булып тора.
4. Алдан тикшерү авыл жирлегенә бюджетын үтәү барышында бюджет бозуларны кискәтү һәм булдырмау максатларында башкарыла.
5. Алга таба контроль аның үтөлешенең законлылыгын, исәп-хисапның дәрәжәсен билгеләү максатыннан жирлек бюджетының үтөлеше нәтижәләре буенча башкарыла.

XIV бүлек. ЖИРЛЕК УСТАВЫН КАБУЛ ИТҮ. ӘЛЕГЕ УСТАВКА ҮЗГӘРЕШЛӘР КЕРТҮ

94 статья. Жирлек Уставы проектының әзерләү, әлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртібе

1. Устав проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты Жирлек Советына депутатлар, Жирлек Башлыгы, территориаль иҗтимагый үзидарә органнары, гражданның инициативалы төркемнәре тарафыннан кертелә ала.
2. Устав проекты, әлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проектының әзерләү өчен Жирлек Советы карары белән махсус комиссия төзелергә мөмкин. Әлеге комиссия эшендә катнашу өчен Татарстан Республикасы дәүләт хакимияте органнары белгечләре, экспертлар чакырылырга мөмкин.
3. Устав проекты, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Жирлек Советы карары проекты, Уставны кабул итү, Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы мәсьәләне караганчы 30 көннән дә соңга калмыйча, Жирлекнең торак пунктлары территориясендә махсус мөгълүмат стендларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлешендә күрсәтелгән башка ысуллар белән, Жирлек Советы

тарафыннан билгеләнгән Устав проекты буенча тәкъдимнәрне исәпкә алу тәртибен бер үк вакытта бастырып чыгару (халыкка җиткерү) белән рәсми бастырып чыгарылырга (халыкка җиткерелергә) тиеш, Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, шулай ук гражданның аның турында фикер алышуда катнашу тәртибе турында Җирлек Советы карары проекты. Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Җирлек Советы карары проекты буенча тәкъдимнәрне, шулай ук Уставны өлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен төгәл яңадан күрсәтү формасында үзгәрешләр кертелгән очракта, фикер алышуларда гражданның катнашу тәртибен рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) таләп ителми.

4. Устав, өлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында Җирлек Советы карары проекты буенча Җирлек Советы утырышында аларны карау алдыннан өлеге Устав нигезендә халык алдында тыңлаулар үткәрелә, моннан тыш, җирлек Уставына Россия Федерациясе Конституциясе, федераль законнар, Татарстан Республикасы Конституциясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезләмәләрен, өлеге Уставны өлеге норматив хокукый актларга туры китерү максатларында үзгәрешләр кертелә.

95 статья. Җирлекнең Уставын кабул итү, өлеге Уставка үзгәрешләр кертү тәртибе

1. Устав проекты, өлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты карау Җирлек Советы тарафыннан кимендә ике укылышта Җирлек Советы Регламенты нигезендә башкарыла.

2. Устав проекты, өлеге Уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында карар проекты беренче укылышта кабул иткәннән соң өлеге проект, төзәтмәләр кертү өчен, җирлек башлыгы тарафыннан Җирлек Советы депутатларына, хокук чыгару инициативасы хокукына ия башка субъектларга җибәрелә.

3. Устав, Җирлек Советының Уставына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турындагы карары Җирлек Советы депутатларының билгеләнгән саныннан өчтән икесенә күпчелек тавыш белән кабул ителә.

4. Уставны федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән тәңгәлләштерү өлеге закон актлары белән билгеләнгән срокта гамәлгә ашырыла. Федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән күрсәтелгән срок билгеләнмәгән очракта, Җирлек Уставын федераль закон, Татарстан Республикасы законы белән тәңгәлләштерү срогы тиешле федераль закон, Татарстан Республикасы законы үз көченә керү датасын, рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) һәм уставка үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү, Җирлек Советы утырышларының вакытын исәпкә алып билгеләнә, мондый муниципаль хокукый актны дөүләт теркәвенә алу һәм рәсми бастырып чыгару (халыкка җиткерү) срокларын һәм, кагыйдә буларак, алты айдан да артмаска тиеш.

96 статья. Җирлек Уставының үз көченә керү тәртибе, өлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында карар

1. Җирлек Уставы, өлеге Уставка үзгәрешләр кертү турында Җирлек Советы карары кабул ителгәннән соң, федераль законда билгеләнгән тәртиптә дөүләт

теркөвө өчен, Жирлек башлыгы тарафыннан муниципаль берәмлекләр уставларын теркөү өлкөсүндө федераль башкарма хакимият органының территорияль органына жибөрөлө.

2. Устав, әлеге Уставка үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр кертү турында Жирлек Советы карары Жирлекнең торак пунктлары территориясүндө махсус мөгълүмат стөндларында яисә әлеге Уставның 73 статьясындагы 9 өлөшөндө күрсөтөлгөн башка ысуллар белән, шулай ук Россия юстиция Министрлыгы порталында «Россия Федерациясүндө норматив хокукый актлар» рәсми басылып чыгарга (халыкка житкерелергә) тиеш (<http://pravo-minjust.ru> кат <http://право-минюст.рф> - челтөр басмасы сыйфатында теркөү: Эл № ФС77-72471, 05.03.2018), дөүлөт теркөвөнө алынганнан соң, алар рәсми басылып чыкканнан соң (халыкка житкерелгөннөн) үз көченө керө.

Муниципаль хокукый акты яисә жирле үзидарө органнары арасында төзелгөн килешүне рәсми бастырып чыгару булып аның тулы текстын тиешле муниципаль берәмлектө таратыла торган Ввакытлы матбугатта бастырып чыгару санала.

Муниципаль хокукый актларны һәм килешүлөрне рәсми бастырып чыгару (халыкка житкерү) өчен жирле үзидарө органнары шулай ук челтөрле басмадан файдаланырга хокуклы. Муниципаль хокукый актының рәсми челтөр басмасында тулы тексты басылып чыккан (урнаштырылган) очракта, күлөмле график һәм таблица кушымталары басма матбугатта китерелергә мөмкин.

3. Уставка һәм жирле үзидарө органнары структурасын үзгөртө торган үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр (Уставны федераль законнар белән тәңгөллөштерү очрактарыннан тыш), жирле үзидарө органнары арасында вөкалөтлөр бүлөшү (Уставны федераль законнар белән тәңгөллөштерү очрактарыннан тыш, шулай ук жирлек башлыгының һәм жирле үзидарөнең сайланулы вазыйфаи затларының вөкалөтлөрө, вөкалөтлөрө, вакытлары, сайлау тәртибе үзгөртү очрактарыннан тыш), әлеге уставка үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр кертү турында карар кабул иткөн Жирлек Советы вөкалөтлөрө чоры төмамланганнан соң үз көченө керө.

4. Уставка үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр муниципаль хокукый акт белән кертелө, ул рәсмилөштерелергә мөмкин:

1) Жирлек Башлыгы имзалаган Жирлек Советы карары белән;

2) Жирлек Советы тарафыннан кабул ителгөн һәм Жирлек Башлыгы имзалаган аерым норматив хокукый акт. Бу очракта әлеге хокукый актта Жирлек Советының аны кабул итү турындагы карары реквизи́тлары куела. Жирлек Советының мондый карарына Уставка кертелө торган үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр кертү турындагы күчмө нигезлөмөлөрне һәм (яки) нормаларны кертү рөхсөт ителми.

5. Уставны яңа редакциядө, Уставка үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр кертү турында муниципаль хокукый акт белән бөян итү рөхсөт ителми. Бу очракта яңа Устав кабул ителө, ә элек гамөлдөгө Устав һәм аңа үзгөрөшлөр һәм өстәмөлөр кертү турында муниципаль хокукый актлар яңа Устав үз көченө кергөн көннөн үз көчлөрөн югалткан дип таныла.